Angus Matheson.
Mat. 130

Eaċtra Lomnoċtáin

iar na ċur i neagair le
Osborn Ó hAimirgin, Ph.D.
agus
Eoin MacNéill, B.E., D.Lit.

212 pp. Dublin, Gaelic League, 1901, 1903

♦ ♦ ♦

Reprinted from Gaelic Journal VIII–IX, 1897–9.

Connraḋ na Gaeḋilge
do ċuir amaċ
Baile Áṫa Cliaṫ

♦ ♦ ♦

Díoltóir Oifigeaṁail:
Máire Ní Raġallaiġ
87 Sráid na Driseóige, Uaċtair
Baile Áṫa Cliaṫ

– 9p. a luaċ –

Eaċtra Lomnoċtáin

Iar na ċur i neagair le

Osborn Ó hAiṁirgin, Ph.D.

agus

Eoin MacNéill, B.E., D.Lit.

♦ ♦ ♦

Connraḋ na Gaeḋilge

do ċuir amaċ

Baile Áṫa Cliaṫ

♦ ♦ ♦

Díoltóir Oifigeaṁail :

Máire Ní Raġallaiġ

87 Sráid na Driseóige, Uaċtair

Baile Áṫa Cliaṫ

A

NATIONAL LIBRARY OF SCOTLAND
B
12 JA 1981

Eaċtra Lomnoċtáin an tSléiḃe Riffe.

Aon de laeṫiḃ dá raiḃ Fionn mac Cuṁaill ⁊ maiṫe ⁊ mór-uaisle na Féinne mar aon leis, ag aṁarc ar ċuan leaṫan-ṁór lán-aoiḃinn Luimniġe, ⁊ is é fáṫ fá dtáinig ann an lá sain, fios ⁊ aisling do ċonnaic Fionn an oiḋċe roiṁe sin, .i. go dtiocfaḋ oill-ṗiast ṁara i dtír ann ⁊ go sluigfeaḋ dá dtrian na caṫraċ ina craos. A haiṫle na haislinge sin do ḋúisiġ Fionn as a ċodlaḋ, ⁊ do smaoiniġ gurab eaċtrannaċ nó allṁuraċ do ṫiocfaḋ i dtír ann.

2. Iomṫúsa Ḟinn, téid ar n-a ḃáraċ d'ionnsaiġe Luimniġe ċum gléas coimeádta do ċur ar an gcuan ⁊ ar ċaṫair Luimniġe arċeana, ⁊ do ċuir tionól ⁊ tiomsuġaḋ ar ṁaiṫiḃ Muṁan; ⁊ iar dteaċt i láṫair dóiḃ, téid i ndáil ċoṁairle, ⁊ is í coṁairle do críoċnuiġeaḋ leó, naonḃar de ṁaiṫiḃ ⁊ de ṁór-uaisliḃ na Féinne do ċur ag cuṁdaċ an ċuain go cionn coicṫigis, ⁊ i gcionn na ré ⁊ na haimsire sin a gcoiṁlíon eile do ċur ina n-áit, ⁊ leanaṁaint de'n orduġaḋ sin go cionn bliadna, go n-imṫeoċaḋ ḃríġ na haislinge sin mar buḋ ġnáṫaċ; ⁊ ag seo anmanna an naonḃair laoċ do fágaḋ ag coimeád an ċuain an tan sain—Goll Glan-ḃéimeannaċ mac Mórna, Garḃ Garḃ-ḟoltaċ mac Mórna, Osgar an-ġlonnaċ mac Oisín,

Diarmaid déid-ġeal dreaċ-ṡolais Ó Duiḃne, Glas mac Aoinċearda Béarra, Faolán fearḋa mac Ḟinn, Liagán Luaimneaċ ó Luaċair Ḋeaġaiḋ, Art óg mac Mórna, ⁊ fear millte ⁊ mór-ḃuaiḋearṫa gaċa cuideaċtan,.i.Conán maol mallaċtaċ mac Mórna.

3. Cid tráċt, ceileabraid féin ⁊ Fionn dá ċéile, ⁊ ċuaiḋ Goll ⁊ a ċuideaċta ag glacaḋ aeir an ċuain ċuḃar-ḃáin ; ⁊ ar mbeiṫ ag taisteal an ċuain dóiḃ, do ċonncadar an bárc beannaċ ċuca gaċ ndíreaċ, ⁊ níor stadaḋ léi de'n ruaṫar sain gur ġaḃ calaḋ-ṗort os a gcoṁair ; ⁊ an tan do ṡíleadar iomad curaḋ ⁊ caiṫ-ṁíleaḋ do ṫeaċt aisti, ní ḟacadar aċt aon óglaċ buḋ ṁó uaṁan ⁊ urġráin d'ḟearaiḃ na cruinne ; óir is aṁlaiḋ ḃí an t-óglaċ sain, níor ḃ'aoirde seól-ċrann luinge lán-ṁóire 'ná gaċ lurga leis, ⁊ níor ċaoile lurga caoraċ 'ná gaċ lurga cruaḋ-ċuisleannaċ ḋíoḃ, ⁊ níor leiṫne béal báid ná beag-luinge 'ná an dá spáig leaṫna do ḃí ar an dá lom-lurgain do ḃí fá'n óglaċ sain, ⁊ níor ṁó maoilinn ṁaol-ċnuic 'ná an ceann cluas-lom do ḃí air, ⁊ an béal do ḃí air lán d'ḟiaclaiḃ fada bun-órḋa ; ⁊ do ṫriall ċuca fá'n dtoiċim sin, ⁊ gé gur ġearr uaṫa é, is fada do ḃí sé ag teaċt dá n-ionnsaiġe le truimeaċt a ċinn ⁊ anḃfainne a ċos, ⁊ iar dteaċt ina láṫair do ċrom a ċeann ⁊ d'ḟeaċ a ġlún ⁊ do ċlaon a ċolann, ⁊ do ḃeannuiġ tré n-a déiṫiḃ aḋarṫa ḋóiḃ mar an gcéadna.*

4. Do laḃair Goll ⁊ is é ro ráiḋ, "Cia

* & saluted them likewise in the name of the gods he worshipped

ṫú, nó cá hainm atá ort, a ḟir ṁóir? nó cia ṫú féin d'ḟolaiḃ uaisle nó anuaisle an doṁain? Óir is uaṁain anaiṫnid linn do ḋealḃ ⁊ do ḋéanaṁ, óir ní ḟacamar t'inneall ná t'éagosg ag teaċt do'n tír-se riaṁ, ⁊ níor ṡíleamar do leiṫéid do ḃeiṫ ar ḋruim talṁan."

5. "Ní ar olc leat-sa ṫáinig mé do'n tír-se, a ríġ-ṁíle,' ar sé, "aċt ar ṁaiṫe leat féin ⁊ le Fiannaiḃ Éireann uile, ór is ionṁain liom Fianna glan-áille Gaeḋeal, aċt go háiriṫe tusa ⁊ clann t'aṫar, de ḃríġ go raiḃ mé bliaḋain ⁊ trí fiċid ag iomċar sgéiṫe ⁊ claiḋiṁ dod' ṡean-aṫair ⁊ a ċoṁḟad eile dod' aṫair, ⁊ fuaras ór ⁊ ionnṁas, seóide maoine ⁊ mór-ṡaiḋḃreas uaṫa, agus atá mo ḋóiṫin de gaċ uile ṁaiṫeas ṡaoġalta agam anois, ⁊ mé féin ⁊ mo ḃain-ċéile ar gcaiṫeaṁ deiriḋ ár n-aoise ⁊ ár n-aimsire, ⁊ gan de ċloinn ná de ṡlioċt beó againn aċt aon inġean, ⁊ go ḃfuil an inġean sain ar ṁnáiḃ áille an doṁain, ⁊ is é is mian liom anois tusa ⁊ a ḃfuil it' ḟoċair annso d'Ḟiannaiḃ Éireann a ṫaḃairt liom do'n árus coṁnuiġṫe ina ḃfuilim, óir ní cian ó'n gcuan so é, ⁊ gaċ ór ⁊ gaċ ionnṁas dá ḃfuil agam mar aon lem' inġin a ṫaḃairt do ḋuine éigin d'uaisliḃ na Féinne, ⁊ mo ḋóiṫin a ḃeiṫ agam féin dá n-éis, ⁊ dom ḋóiġ ní'l rí ná flaiṫ 'san doṁan naċ ḃfuil a ḋíol de ṁnaoi ⁊ de spré ionnta, ⁊ i n-oileán mara ḃím, ⁊ is mé féin is triaṫ ⁊ tiġearna air.

6. "Agus is aṁlaiḋ ṫárla ḋam an t-oileán sain d'ḟagáil, an tan do ḃí t'aṫair ⁊ drong d'Ḟiannaiḃ Éireann maille leis ag gaḃáil ceannuis na gcríoċ ⁊ ag taḃairt iarṫair an doṁain fá smaċt ⁊ fá áird-ċíos d'ḟearaiḃ Éireann, ⁊ ag filleaḋ ḋúinn a-ḃaile, d'éis an áird-ċíosa sain a taḃaċ go mbuaḋ-ċosgar, ṫárla sinn 'san oileán i mbím-se, ⁊ do ċoṁnuiġeamar tamall ann do ċur sgíosa ⁊ anró ḋínn, óir do ṫaitniġ aer na háite linn. Agus is í coṁairle do críoċnuiġeaḋ linn, mise d'ḟágáil ag coimeád na háite sin, maille leis an ionnṁas do ṫugamar as críoċaiḃ imċiana an doṁain d'ḟágáil i dtaisge agam fád' ċoṁair-se, a Ġuill, nó go dtiocfaḋ aois ⁊ oirḃeart duit, óir ní raḃais aċt i n-aois do ṫrí mbliaḋan an tan sain ; ⁊ níor ḃ'ḟada d'éis teaċt i nÉirinn dot' aṫair go ḃfuair sé bás, ⁊ d'éiriġ imreasán idir ṁaiṫiḃ Connaċt timċeall ceannais na críċe, go ndeaċaiḋ áitreaḃ an oileáin as a gcuiṁne, ⁊ d'ḟan agam-sa ó ṡin ale."

7. Annsain do laḃair Diarmaid Ó Duiḃne ⁊ is é adubairt, "An í sin dealḃ ⁊ déanaṁ do ḃí ort an uair sin ? óir is iongnaḋ liom triaṫ nó tiġearna 'san doṁan a ṫaḃairt tuillṁe nó tuarastail dod' leiṫéid d'aiṁṁiḋe anċumṫa, ⁊ go háiriṫe rí Connaċt aga raiḃ iomad curaḋ ⁊ caiṫṁíleaḋ ar a ċumas féin, ⁊ fós is iongnaḋ liom seóide ná maoin, inis ná oileán 'san doṁan d'ḟágáil ar ċumas aon duine aṁáin, ⁊ go

háiriṫe ifreannaċ diablaiḋe mar ṫusa, ⁊ sílim, má tá an inġean mar do-ḃeir tú tuaraisġ uirri, naċ tusa a haṫair ná do ṁac-saṁla d'ainṁiḋe."

8. "Ná habair sin a ṁic uí Ḋuiḃne," ar Conán, "óir níor ḃ'ḟéidir aon duine ins an saoġal so do ṫoġa dob' ḟearr do ḋá ċoimeád 'ná é, óir ní ḃeaḋ aige aċt seasaṁ i raḋarc an ċuain, ⁊ ní'l caḃlaċ ar biṫ do ċífeaḋ é naċ raċaḋ le ġealtaiḋeaċt, le sġeiṁleaḋ ⁊ le sġannraḋ roiṁe; aċt i gcás sgéiṫe d'iomċar dom' aṫair-se ná dom' ṡean-aṫair, ní ḋearna, ⁊ fós níor ċuir a ċos ar ṫalaṁ na hÉireann riaṁ gus aniu. Giḋeaḋ raċad-sa do'n luing, ⁊ má tá an t-oileán mar do-ḃeir sé teist air, atá cuid dá ċoṁarṫaiḋiḃ 'san luing."

9. Níor ċuir an t-aṫaċ suim 'san ḃfear maol, aċt d'ḟreaġair Diarmaid, ⁊ aduḃairt, "Ní haṁlaiḋ tá, a Ḋiarmaid," ar sé, "óir ní hí sin dealḃ ná déanaṁ do ḃí orm-sa an uair sin, ⁊ ní mó fáġaḋ im' aonar 'san oileán mé, óir do fáġaḋ naonḃar de ġliaḋairiḋiḃ glan-ġaisgiḋeaċa gníṁ-éaċtaċa im' ḟoċair ann, ⁊ fós do ḃí mé féin óg álainn il-dealḃaċ an tan sain, ⁊ gail gaisgeaḋ ⁊ gníoṁaċt ionnam, giḋeaḋ níor ṫárla bean ag aon duine de'n deiċ-neaḃar aċt agam-sa, ⁊ is í coṁairle rinne-adar eatorra féin feall a ḋéanaṁ orm-sa ⁊ an ḃean a ḃeiṫ aca féin.

10. "Do críoċnuiġeaḋ an ċoṁairle sin leó ⁊ do ċeapadar oiḋċe áiriṫe ċum báis

– a devilish infernal wretch
sally, onset / panic / but as for
surprisal / fright terror
tokens
giant
form or figure
fighting men
of mighty valour & prowess
resolve, determine on
x lit. polymorphous, multiform

d'imirt orm-sa, ⁊ is é gléas báis do ċuireadar orm, ionnus naċ gráinfeaḋ an ḃean iad tréin' ḃás, .i. luiḃe ⁊ lusa niṁe fuaradar 'san oileán d'ullṁuġaḋ ḋam, do-ḃéarfaḋ mo ḃás aṁail gur bás de ṫáim do-ġeóḃainn. Do rinneaḋ aṁlaiḋ sin ⁊ d'ḟágadar an deoċ niṁe ar ṡliġiḋ a hólta agam 'san gcorn as ar ġnáṫaċ liom deoċ d'ól ar ndul a ċodlaḋ ḋam.

11. "Do ḃí an corn líonta ar ṫaoḃ na leapṫa 'san oiḋċe ⁊ iḃim deoċ as, ⁊ ráinig dom ṁnaoi gur ġaḃ rabartas tarta í ; ⁊ d'iarr an corn orm-sa, go n-iḃeaḋ deoċ as, ṫugas-sa sain di. Ciḋ tráċt, iar n-ól na diġe ḋúinn do ċuaiḋ ár gciall ⁊ ár gcéadfaiḋ uainn, ár neart ⁊ ár mbríġ, ⁊ ṫuiteamar araon i dtaisiḃ ⁊ i dtáim-néalaiḃ báis ⁊ buan-oiḋiḋ ; ⁊ iar dteaċt na maidne, ṫáinig drong aca isteaċ d'ḟéaċain an raḃas-sa marḃ, nó cionnus do ḃí foiḋiḋne na mná d'éis mo ḃáis, ⁊ is aṁlaiḋ fuaradar sinn araon marḃ. Téid gus an muintir eile ⁊ innsid sin dóiḃ.

12. "Gaḃaid annsain ag aiṫḃearaḋ a céile tré ḃás na mná, ⁊ tré ḟeall do ḋéanaṁ orm-sa ⁊ gan an ḃean a ḃeiṫ aca dá ḃarr. Ṫáinig de sin gur ġaḃadar ag tuargain a céile gur coṁ-ṫuiteadar uile bonn le bonn ar a láṫair sin, ⁊ ní raiḃ neaċ fir ná mná beó 'san oileán aċt an inġean atá agam-sa do ḃí i gcionn a cúig mbliaḋan, ⁊ mise ⁊ mo ḃean do ḃí i rioċt buain-éaga báis. Ciḋ tráċt, do ḃámar trí lá ar an orduġaḋ

taise in pl. swoon, weakness
táimh-néall slumber, trance, swoon, ecstasy
i dt.-n. báis in a death swoon.

sain, ⁊ an inġean ag truaiġ-éiġeaṁ os ar gcionn, ⁊ i gcionn na ré sin ṫáinig moṫuġaḋ anma ionnainn ⁊ luaḋaill ḃeó már mballaiḃ, ⁊ do ṫug an inġean biaḋ ⁊ deoċ ċugainn ⁊ ṫáinig an rioċt so orainn ⁊ atámaoid aṁlaiḋ ó ṡin ale."

13. "Maiseaḋ," ar Diarmaid, "cionnus do ġeiḃ siḃ biaḋ nó deoċ ⁊ gan 'san oileán aċt tú féin ⁊ do ḃean ⁊ t'inġean?" "Atá de ṁéid toraḋ ⁊ táḃaċt an oileáin dá mbeidís fir Éireann ann go ḃfuiġdís a ndóitin bíḋ ⁊ diġe ann," ar an t-aṫaċ. "Giḋ maiṫ a n-abair tú," ar Diarmaid, "ní ṁolaim féin dul ar ṫ'ionntaoiḃ, ná do ḃiaḋ ná do ḋeoċ a ḃlas, óir ní ṁeasaim gur duine cóir ṫú, ⁊ is í mo ṫuairim gur tú fáṫ na haislinge do taisbeánaḋ timċeall an ċuain seo .i. oillṗiast aḋuaṫṁar, óir ní hinneall duine atá ort."

14. Dála Ċonáin do ċuaiḋ d'ionnsaiġe na luinge, ⁊ ar roċtain ann do, d'éiriġ de léim lúṫṁair lán-éadtruim d'urlannaiḃ a ṡleaġ ⁊ de ċrannaiḃ a ċraoiseaċ, gur ġaḃ leiṫead a ḋá ḃonn d'urlár na luinge, ⁊ téid síos innti, ⁊ dob' álainn le n-a ḟeicsin í, ⁊ do ḃí innti iomaḋ de liagaiḃ lán-tsoillseaċa,* ⁊ de ċloċaiḃ uaisle Tíre na n-Inḃear n-Órḋa, ⁊ níḋ dob' annsa le Conán 'ná iad sain uile, mórán de ḃiaḋaiḃ saora so-ċaiṫṁe ⁊ de ḋeoċaiḃ so-ḃlasta so-óla, ⁊ do ġaḃ ag tiomsuġaḋ ⁊ ag taċar gaċa deiġ-ḃíḋ dá ḃfaca ann fa n-a ḋíċeall, ⁊ ar mbeiṫ ḋó sáṫaċ d'éiriġ ar ċorr tosaiġ

* by false analogy t sometimes replaces aspiration of s after other consonants. tachar: meeting, conflict

na luinge ⁊ do sgairt ⁊ do liúġ ar Ḋiarmaid ar Osgar ⁊ ar Ġoll ⁊ ar ċáċ uile, dá ráḋ leó teaċt do'n luing, ⁊ naċ rabadar i n-aon áit riaṁ dob' aoiḃne, ⁊ muna dtiocfaidís go ·raċaḋ féin do'n tír ó dtáinig an long sain, ⁊ nár ḃ'ḟearr leis níḋ dá dtiocfaḋ de 'ná olc ⁊ imreasán.

15. D'éiriġeadar an drong deaġ-laoċ sain ⁊ do ṫrialladar ċum na luinge, ⁊ Diarmaid Ó Duiḃne ag toirmeasg an turais sin orṫa, aċt níor ġabadar-san uaiḋ é, aċt triall rompa; ⁊ iar ndul isteaċ dóiḃ 'san luing, dob' iongnaḋ leó an ṁóir-éadáil do fuaradar innti ⁊ feabas an ḃíḋ ⁊ na diġe fuaradar rómpa ann. Do ċaiṫeadar a leór-ḋóiṫin de nua gaċa ḃíḋ ⁊ de ṡean gaċa diġe, ⁊ do labair Diarmaid ⁊ is é adubairt, "Gíḋ cartanaċ tusa linn, a óglaiċ, ní ḃfuaramar fios t'anma uait fós, ar son an ċuiriḋ seo a ṫabairt dúinn."

16. "Lomnoċtán an tSléiḃe Riffe is ainm dam," ar sé, "⁊ ó ċríoċaiḃ áille na hAfraice ḋam." "Dar mo ċubais," ar Diarmaid, "is beag d'ár gcaraid-ne isna críoċaiḃ sin, óir is minic a ṫugamar ár ⁊ easbaiḋ orra, ⁊ loisgeamar a ndúnta ⁊ a ndeaġ-ḃailte, ⁊ is iongnaḋ liom aon a ṫeaċt ón slios sain le soċar ná maiṫeas dúinn." Annsain ṫug Lomnoċtán grian ⁊ éasga, muir ⁊ tír, i gcoraiġeaċt ⁊ i slánaiġeaċt gur ḃ'ḟíor gaċ a ndubairt.

17. A haiṫle na mbriaṫar sain do ṫógadar na seolta saiḋḃre ró-áille, ⁊ do ḃíodar

ag taisteal na mara ró-anfaiḋ go ceann naoi lá, ⁊ i gcionn na ré sin do ċonncadar tír ṫaitneaṁaċ ⁊ fosgaḋ álainn oileán ar a gcoṁair; ⁊ téiḋid i dtír ann, aċt Conán d'ḟan 'san luing, óir níor ḃ'áil leis an biaḋ ⁊ an deoċ sár-ṁaiṫ do ḃí innti d'ḟágáil gan ċaiṫeaṁ, ⁊ aduḃairt naċ fágfaḋ an long ċoiḋċe go n-íosaḋ ⁊ go n-ólfaḋ a raiḃ de ḃiaḋ ⁊ de ḋeoċ innti; ⁊ tar éis a ċuirp a líonaḋ, do ṫuit i dtoirċim suain ⁊ síor-ċodlata.

18. Dála an oċtair ċuraḋ eile d'Ḟiannaiḃ Éireann, do ċuadar do'n dún ⁊ Lomnoċtán mar eolaiḋe aca, ⁊ ar ndul isteaċ dóiḃ ann, ba ṁór an tógáil intinne ⁊ meanman do luċt galair ⁊ easláinte ḃeiṫ ag féaċain ar an dún ríoġḋa ró-ṁaiseaċ sain; ⁊ ní ḃfuaradar istiġ rómpa ann aċt aon ċailleaċ aṁáin ċruaḋ-ċuisleannaċ lom-ċnáṁaċ ba ṁó uaṁan ⁊ urġráin de'n druing ḋaonna; óir ba ṡaṁail le rinn sléiġe gaċ ionga fada fíor-ġonta dá raiḃ uirri, ⁊ ba ġairḃe 'ná mong ċapaill an fionnfaḋ duḃ-ġránna do ḃí ar a mailiḋiḃ motlaċa mong-fada, ⁊ clag-ṡúile dearga braċaiḋe fíor-ḋoiṁne fá n-a héadan garḃ meirgeaċ mí-sgiaṁaċ, ⁊ ceann uirri mar oiġean méiseála, ⁊ sgrog-ṁuineál mar fearsad ag iomċar an smurla ġlais-léiṫ ċinn sin, ⁊ buḋ aoirde í de ṫrí troiġṫe 'ná an Lomnoċtán, ⁊ í ar n-a folċaḋ de ċroicniḃ broc ⁊ feara-ṗoc ionnus gur anaċain mór, an-uaṁan, ⁊ an-acfuinn aon féaċain aṁáin a ṫaḃairt

uirrí ⁊ dob' iongnaḋ ná deaċadar na curaḋa calma sain i sgeón ⁊ i ngealtaiḋeaċt ar feicsin a hurġráine.

19. Ġiḋeaḋ do ḃí inġean ṁall-rosgaċ ṁín-ḋealḃaċ ġruaiḋ-ḋearg ċruṫ-álainn, dob' fearr dreaċ, dealḃ, ⁊ déanaṁ de ṁnáiḃ an doṁain go coṁ-iomlán, ⁊ í ina suiḋe i gcaṫaoir óir ar a gcionn. Do labair Lomnoċtán ⁊ is é aduḃairt, "Suiḋiḋ a Ḟiann Éireann, ⁊ gurab é fíor-rún fíor-ċaoin fír-ṁilis bur mbeaṫaḋ ⁊ bur sláinte ⁊ ná gabaḋ uaṁan ná gráin siḃ roiṁ an mnaoi úd, óir is í siúd mo ḃean-sa, ⁊ d'innis mé a tuarasgbáil ċeana ḋíḃ." "Dar mo ḃriaṫar," ar Diarmaid Ó Duiḃne, "gur mór de'n doṁan do ṡiuḃlas ⁊ ná faca mé in mo ṡiuḃaltaiḃ bur leiṫéid de lánaṁain, ⁊ dom' ḋóiġ ná faicfinn dá siuḃailfinn an ċruinne."

20. Annsain do labair Lomnoċtán ⁊ is é aduḃairt, "Éiriġ, a inġean, ⁊ tabair deoċ ċum na maiṫe seo ó Éirinn." D'éiriġ an inġean go haiṁleasg mío-ṫapaiḋ, óir buḋ ṫruaġ ⁊ buḋ leasg léi an ḃuiḋean álainn airm-ġléasta do ṁilleaḋ gan caṫ gan coṁlann, ⁊ go háiriṫe feill-ḃeart do ḋéanaṁ orṫa. Aċt ċeana do ṫug sí an corn cuṁdaiġṫe léi, ⁊ iḃiḋ Fiann Éireann deoċ as, ⁊ dar leó féin níor iḃeadar riaṁ deoċ buḋ taiṫneaṁla 'ná an deoċ sain; ⁊ iar n-ól na diġe do'n ḟear ḋéiḋeanaċ do ṫuiteadar a n-airm as a láṁaiḃ, ⁊ do ċuaiḋ a neart ⁊ a lúṫ ar dearmad uaṫa

* that company of heroes that was not dreaded any violence or pursuit, however great, which came upon them

⁊ do ċlaoċluiġ a ndealḃ ⁊ a ndéanaṁ, ⁊ do ḃádar ag fearṫainn allais le hanḃfainne, an ḃuiḋean laoċraiḋe sin nár ġaḃ gráin roiṁ ḋá ṁéid trom-neirt ná tóir dá dtáinig orṫa, ionnus naċ aiṫneoċaḋ cara ná compánaċ iad tré ṁeirḃṫeaċt a ngnéiṫe ⁊ olcas a gcroṫa.

21. Agus ar mbeiṫ ins na rioċtaiḃ sin dóiḃ, d'éiriġ an ṗiast anaiṫnid ⁊ an dúil diablaiḋe ⁊ an t-aṫaċ uaṫṁar urġránna, ⁊ do ṁuiġ a ġean gáire air ⁊ adubairt, "A Ḟiann Éireann, cionnus taitniġeann liḃ an rioċt 'n-a ḃfuil siḃ anois? óir is mór m'ḟalṫanas liḃ, óir is é Goll mac Mórna do ṁarḃ m'aṫair ⁊ mo ḋís dearḃraṫar, ⁊ is é Osgar mac Oisín do ṁarḃ dearḃráṫair m'aṫar .i. Crom na Craige, ⁊ is é Diarmaid Ó Duiḃne do ṁarḃ dearḃráṫair ríoġ na críċe seo .i. Rí an Oileáin Doilḃṫe; ⁊ is iomḋa anḟorlann ṫug Fiann Éireann ins na críoċaiḃ seo riaṁ; ⁊ atá súil agam-sa sin do ḋíoġailt orṫa go maiṫ anois, óir meallfaiḋ mé Fiann Éireann uile amail do ṁeall mé siḃ-se; óir do ḃí mé i ḃfoiṫriḃ doiṁne ifrinn ó ḃíos i gcionn mo ṡeaċt mbliaḋan, ag foġlaim gliocais ⁊ geintliḋeaċta, ionnus naċ cuṁaċtaiġe duine i ndraoiḋeaċt ⁊ i ngeintliḋeaċt 'ná mé; ⁊ ní ḋearġann arm orm, ⁊ do ḃainfinn na cinn díḃ-se 'san áit i dtárla mé liḃ, muna mbeaḋ go gcaiṫfeaḋ rí an oileáin seo ⁊ mór-uaisle na gcríoċ atá i ḃfogus dó ḃeiṫ ar aon láṫair.

× ... "fire-putter"
° f. in. cuaille, cuaillí a singulative in -ach derived from cual a faggot, bundle

22. Agus is aṁlaiḋ déanfar liḃ crumniuġaḋ in ḃur dtimċeall ⁊ ḃur gcuid feóla sgrios díḃ le teanċairiḃ* dearga, ⁊ 'n-a ḋiaiḋ sin ḃur gcinn do ḃuain díḃ, ⁊ a gcur i n-áirde ar ċuailleaċaiḃ° fionnċoille ⁊ ḃur gcuid feola ṫaḃairt le n-iṫe do ṁadraiḋiḃ an dúna ⁊ do ḃur gconaiḃ féin. "Dar ár gcuḃais," ar Goll, "ní minic do ḃeaṫuiġeamair-ne ár ngaḋair le feoil daoine riaṁ, ⁊ ní ċreidim fós go mbeiḋ roinnt ár gcuid feola agaiḃ-se."

23. D'éiriġ an ċailleaċ 'n-a seasaṁ, ⁊ d'osgail a móir-ḃéal ⁊ duḃairt go n-íosaḋ sí féin do láṫair iad. Annsain do ġaḃ fearg mór Lomnoċtán, ⁊ ṫug siġe sanntaċ ċum na cailliġe, ⁊ ṫug an ċailleaċ siġe 'n-a coinne ⁊ 'n-a coṁḋáil, gur ġreamuigeadar a ċéile, ⁊ do ḃádar ag taċtaḋ a ċéile aċaiḋ fada, gur ġaḃ fearg Lomnoċtán, gur ḃuail corp na cailliġe fo ṫalaṁ, ⁊ do ċeangail le slaḃraḋ atġarḃ iarainn í, ⁊ do ċuir i gcarcair ḋaingin í, ⁊ annsain do ċuaiḋ d'ionnsaiġe an ríoġ, ⁊ d'innis dó Fiann Éireann a ḃeiṫ ar a ċumas féin gan ḃríġ i gcois ná i láiṁ aca. Ḃuḋ lúṫġáireaċ an rí ó'n sgéal sain ⁊ aduḃairt go mb'ḟearr ⁊ go mbuḋ ṡásaṁla leis 'ná dá mbronntaoi ceannus an doṁain do, an méid sin d'Ḟiannaiḃ Éireann do ḃeiṫ ar an aiste* sin aige.

24. Dála na hinġine, táirg go Fiannaiḃ Éireann ⁊ d'fiafruiġ díoḃ cionnus do ḃádar. "Is truaġ sain, a ríoġain," ar

* aiste ... any composition; treatment; example, pattern; ar an aiste sin in that way, in that condition.

x aiming, hitting, directing, finding

Diarmaid. "Atámaoid gan ḃríġ i gcois ná i láiṁ againn, ⁊ dá mbeaḋ sé ar do ċumas-sa aon ċongnaṁ fortaċta taḃairt dúinn do-ḃeirim mo ḃriaṫar fíor-laoċda duit go mbuḋ tú mo aon toġa de ṁnáiḃ an doṁain, ⁊ is ar intinn tú d'ḟáġáil mar ṁnaoi tángamar le Lomnoċtán." "Is deiṁin, a ġaisgiḋiġ," ar sí, "má's fíor a n-abair tú, go dtiuḃrad-sa mo ḋíċeall congnaiṁ ḋíḃ, ċum buiḋne ċoṁ álainn liḃ a taḃairt as aiṁgar, ⁊ innsim ḋíḃ naċ ḃfuil fáġáil marḃṫa ar Lomnoċtán gan aimsiuġaḋ* 'san mball oḋar atá fá ḃun a ċluaise deise," ⁊ do ċrom sí ag gul 's ag caoi go tuirseaċ, óir do líon sí de ṡearc ⁊ de ġráḋ Ḋiarmada Uí Ḋuiḃne.

25. Dála Ḃrain ⁊ Sgeolaing, dá ċoin Ḟinn, do ḃí 'n-a ḃfoċair, do ċuadar do'n luing ⁊ do ḋúisiġeadar Conán. D'aiṫin Conán ar ġlámġail(2) na gcon go raiḃ a ċuideaċta i n-éigean mór nó i mbroid, ⁊ d'éiriġ go prap ⁊ do ċonnaic an dún i ḃfogus ḋó, ⁊ ar ndul i gcoṁfogus do'n doras laḃair Diarmaid leis ⁊ aduḃairt, "A Ċonáin, ná tar níos foigse ḋúinn, óir atámaoid fá ḋraoiḋeaċt ag Lomnoċtán ⁊ támaoid sgarṫa le Fiann Éireann go bráṫ arís, ⁊ d'innis mé ḋíḃ nár ḋuine cóir Lomnoċtán, ⁊ a Ċonáin is tusa is ciontaċ leis an mbroid seo, ⁊ is é is indéanta duit anois imṫeaċt de luas cos ⁊ gan fanaṁaint le coṁrac na péiste sin, óir ní ḋeargann arm air, aċt aṁáin ball oḋar

(2) Dinn., glamġail howling, screaming; the loose howling of a pack of hounds, as opposed to gairm a concerted howl; braying (of asses)

atá fá n-a ċluais deis, ⁊ beir sgéala leat go hÉirinn ar gaċ ar imṫiġ orainne, ⁊ ná léig le haon duine eile teaċt le Lomnoċtán, óir atá sé d'intinn aige an Ḟiann uile do ṁeallaḋ leis ⁊ a milleaḋ, ⁊ imṫiġ i luing Lomnoċtáin sul ṫiocfas sé."

26. Sgairteann ⁊ sgréaċann Conán ⁊ adubairt naċ raċaḋ a-ḃaile go hÉirinn coiḋċe gan iad-san, ⁊ ó ḃádar ag cur milleáin air go ndéanfaḋ sé féin bloganna beaga de ċorp Lomnoċtáin, ⁊ naċ fágfaḋ fear ná bean 'san gcríċ go léir gan dioṫuġaḋ 'n-a n-éiric, ⁊ leis sin riṫeann fá ḋáil Lomnoċtáin, ⁊ san am sain do ḃí Lomnoċtán ag teaċt, ⁊ beireann Conán ar ḃráġaid air, do ṡíl a ṁúċaḋ gan stad; giḋeaḋ is aṁlaiḋ do ḃí an péist, giḋ gur ċaol a ċosa ⁊ a ṁuinéal ⁊ gur ṫrom a ċeann ⁊ a ḋá spáig, ba tuinseaṁail tréan neartṁar é ⁊ ba tailc toll-ḃorb, óir an tan do ḃeireaḋ Conán béim cuilg nó sáṫaḋ sléiġe air, do sgeinnidís de aṁail de ċloiċ nó de ċarraig. Aċt ċeana gabann an péist Conán ar ċaol a ṁeaḋóin ⁊ do ṫreasgair go lár ⁊ go lán-talṁain é, ionnus gur léig osnaḋ éagcomlainn as, ⁊ do léigeadar an t-oċtar curaḋ eile nuall-ġárta os árd asta iar ḃfeicsin Conáin ar lár.

27. Dála con Finn ṁic Ċumaill, .i. Bran bioṫ-ḃuaḋaċ bioṫ-uasal, ar ḃfeicsin Conáin aṁlaiḋ sin, beireann ar ċluais deis na péiste ⁊ do leadair ⁊ do leoḋ í ó ċnáim go hinċinn, ionnus go mb'éigean do Lomnoċ-

tán a ġreim a sgaoileaḋ de Ċonán ⁊ iompóḋ ar Ḃran dá ḋíoċur as. Is aṁlaiḋ ḃí Lomnoċtán, ní raiḃ oiread an orlaiġ dá ċorp ar a ndeargfaḋ arm aċt an t-aon ḃall aṁáin sin, ⁊ do ḃí de ṁéid an ḃuaḋa do ḃí ag Bran seaċ gaċ cú eile go dtárla an ball sain leis seaċ aon ḃall eile, óir ní raiḃ dís 'san ḃFéinn ba lia buaiḋ ⁊ do b'fearr ág 'ná Bran ⁊ Conán, giḋ nar ḃ'feasaċ iad féin de.

28. Dála Ċonáin, iar sgaraḋ Lomnoċtáin leis, éiriġeann 'n-a ṡeasaṁ ⁊ beireann ar ṡleiġ Ḋiarmada uí Ḋuiḃne, .i. an ċraoiseaċ ḋearg naċ tug urċar riaṁ ar mearḃall, ⁊ beireann ar an slaḃraḋ do ḃí fá ḃráġaid Ḃrain, ⁊ tairrngeann a ceann as an gcréaċt, ⁊ sáṫann an tsleaġ ar lorg na créaċta do rinne an cú i gcluais Lomnoċtáin, gur ċuir an tsleaġ tré n-a inċinn, gur ṫuit Lomnoċtán marḃ ar an láṫair.

29. Dála mná Lomnoċtáin do ḃí fá ġlas mar aduḃramar, mar d'aiṫin gur marḃaḋ Lomnoċtán, do réab na ceangalaċa do ḃí uirri ⁊ briseann amaċ tríd an doras práis do ḃí ar an duinsiún, ⁊ riṫeann i gceann Ċonáin, ⁊ do ṡrac ⁊ do ṡraoil a raiḃ d'ḟeóil ⁊ de leaṫar ar a ċeann de'n ḟoba sain dá hingniḃ faḋa fíor-ġonta, ionnus gur ḃéic ⁊ gur ḃúir Conán ó'n sgrios niṁe ṫug an ċailleaċ air. Leis sin beireann Sgeolaing, .i. cú eile Ḟinn ar sgórnaċ ar an gcaillig, ionnus gur ċogaim go smior ⁊ go smúsaċ í, ⁊ gur ċuir a soc ⁊ a ceann siar

díombaidh f. sorrow, pity; dejection; misfortune; disappointment; mo d.! alas.

i sgórnaċ na caillíġe, gur ṫarraing a croiḋe amaċ aisti, ionnus go ndearna míreanna beaga dá raiḃ istiġ innti, gur ṫuit marḃ tarsna Lomnoċtáin.

30. Ar n-a ḟeicsin sin do'n óig-ríoġain ṫug sí léim i n-uċt Ḋiarmada uí Ḋuiḃne ⁊ is é aduḃairt, "A laoiċ nár leónaḋ ⁊ a ḟir ṁóir na cróḋaċta, na léig do'n amadán ṁaol sain mé ṁarḃaḋ, óir giḋ gur mise ṫug an deoċ ḋíḃ do rinne ḃur ndoċar, ní dom' ḋeóin é, óir ní léigfeaḋ eagla Lomnoċtáin 'ná a ṁná dom gan a ḋéanaṁ, ⁊ má marḃṫar anois mé atá siḃ-se gan fuasglaḋ ċoiḋċe, ⁊ má ġeiḃim caoṁna anma, do-ḃéarfad mo ḋíċeall conganta ḋíḃ-se."

31. "Na huile ḋíombáiḋ orm-sa," ar Conán, "fir an doṁain ⁊ mo ċáirde féin go hiomlán má ṡaorfaidís orm ṫú gan feóil ⁊ finn-leaṫar mo ċinn do ḋíoġailt ort, ⁊ an easmailt do ṫugais dom, meas óinmide do ṫabairt orm," ⁊ leis sin do ṫogair an tsleaġ do ċur tré n-a corp ⁊ a cliaḃ. "A Ċonáin," ar Diarmaid, "ná marḃ an inġean do ġaḃ coimirc agam-sa, ⁊ cuiṁniġ gur mé do ṫug as Bruiġin an Ċaorṫainn ṫú, ⁊ ṫú ceangailte innti d'úir na talṁan, ⁊ ó táim-se ⁊ mo ċuideaċta anois ceangailte annso is cóir duit-se do ḋíċeall do ḋéanaṁ ċum sinn d'ḟuasglaḋ, ⁊ gan siocair millte a ḋéanaṁ ḋúinn, ⁊ is maiṫ an sásaṁ duit in do ċréaċtaiḃ gur ṫuit Lomnoċtán ⁊ a bean leat."

matter: *emitro-, ... Prep. *en(i) 'in'

"Maiseaḋ," ar Conán, "noċtaḋ sí ḋom-sa gan cáirde cionnus do ḃéarfaiḋ sí fuasglaḋ ḋíḃ, nó luiġim fám' armaiḃ gaisgiḋ go léigfead a habac ⁊ a hionatar aisti, ⁊ go dtiuḃrad a cuid feola le n-iṫe do ṁadraiḋiḃ na tíre."

32. "Noċtfad gan ṁoill," ar an inġean, "óir is é rí an oileáin seo m'aṫair-se," ar sí, ".i. rí an Oileáin Doilḃte, ⁊ atá a ḋún i ḃfogus do'n ḋún so, ⁊ sluaġ an oileáin seo cruinniġṫe aige le huċt sibse d'ḟeicsin do ḃur ḃfeol-ċosgairt i mbáraċ, ⁊ do ṡíl Lomnoċtán siḃ-se uile do ṁeallaḋ tré ḋraoiḋeaċt, ⁊ siḃ a ċur ċum báis le feall, ⁊ atá corn cloċ-ḃuaḋaċ ag an ríġ, ⁊ ní'l aimsiuġaḋ draoiḋeaċta ná diaḃlaiḋeaċta naċ fóirfeaḋ aċt deoċ d'ól as, ⁊ is ḋéanfaiḋ siḃ-se cead do ṫaḃairt ḋom-sa dul mar a ḃfuil an rí, ⁊ cuirfead grian ⁊ éasga, ranna mara ⁊ tíre i gcoraiġeaċt ⁊ i slánaiġeaċt orm féin pilleaḋ oraiḃ-se arís leis an gcorn d'ḟaġáil nó gan a ḟaġáil, óir ní léigṫear i láiṁ neiċ san doṁan é aċt do'n ḃainríoġain aṁáin ⁊ ḋom-sa, ⁊ atá súil agam, dá ḃfaġainn dul ċum an ḋúna sul do-ġeoḃaidís sgéala báis Lomnoċtáin, go ḃfuiġinn an corn le taḃairt ċugaiḃ-se, ⁊ gan sain ní'l faġáil furtaċta ná fuasglaiġṫe oraiḃ-se go bráṫ."

33. Do ṁol Diarmaid, Osgar ⁊ Goll an ríoġain do léigean amaċ ar ċionn an ċuirn d'ḟaġáil. "Ní hamlaiḋ déanfar," ar Conán, "aċt raċad féin léi, ⁊ ḃéarfad an

o merely to drink from which would deliver from all attacks of magic & devilish art.

corn ⁊ ceann an ríoġ annso ċugaiḃ-se.'' ''Ṫruaġ sin,'' ar an inġean, ''óir ní ḃéaraḋ mórán sluaġ ná soċaiḋe an corn leó, óir is iomḋa tréin-ṁíleaḋ ⁊ gaisgiḋeaċ galaċ gníṁ-éaċtaċ i dteaġlaċ m'aṫar-sa anois 'n-a ċoiṁdeaċt, ⁊ muna ḃfaġaiḋ mise teaċt ar an gcorn le ceilg, ní ḃfuiġiḋ Fiann Éireann uile le foirneart é.'' ''Dar mo ċuḃais, áṁ,'' ar Goll, ''dá mbeimís ar ár réir féin, ní iarrfamaois le cluain é, aċt de los caṫa nó coṁraic. Giḋeaḋ, molaim do Ċonán tusa léigean dá iarraiḋ go ḃfionnam do ċoingeall.''

34. Annsain do ġluais an ríoġain, ⁊ ní ḋearna osaḋ ná coṁnaiḋe go ráinig mar a raiḃ a haṫair. Fáiltiġeann an rí roimpi ⁊ d'fiafruiġ ḋi cionnus do ḃí an drong sain d'Ḟiannaiḃ Éireann d'fág sí dá héis. Aduḃairt sise, ''Atáid go meirḃ marḃlag,'' ⁊ go raiḃ súil ag Lomnoċtán Fiann Éireann uile do ṁeallaḋ mar an gcéadna. Do ṁuiġ a ġean gáire ar an ríġ, ⁊ aduḃairt nár ġairid leis féin téarma a ṡaoġail aċt go ḃfaġaḋ sé an méid sin d'Ḟiannaiḃ Éireann le díceannaḋ, óir níor ċás leis teaċt ar an gcuid eile dá mbeaḋ an naonḃar sain de'n tsaoġal, ⁊ aduḃairt leis an mbainríoġain an corn cloċ-ḃuaḋaċ a ṫaḃairt léi go n-ólfaḋ sé deoċ lúṫġára fá tuairim an sgéil sin.

35. Ṫáinig an corn ⁊ d'iḃ an rí deoċ ar an inġin, ⁊ aduḃairt léi a innsint do Lomnoċtán go mbeaḋ sé féin go maiṫiḃ a

tíre ⁊ a raiḃ de ċlannaiḃ ríoġ ó ṫíorṫaiḃ eile in' ḟoċair i moċ na maidne ar n-a ḃárac i n-airiceas ċeann Ḋiarmada, Ġuill ⁊ Osgair ⁊ cáiċ eile. Glacann an inġean an corn, ⁊ an tan fuair uain ar an ríġ ⁊ ar an teaġlaċ, éaluiġeann amaċ go huaigneaċ, ⁊ ní dearna coṁnaiḋe go ráinig Fiann Éireann, ⁊ ba lúṫġáireaċ iad roimpi. Do líon sí an corn ⁊ d'ḟiafruiġ de Ċonán ciaca d'Ḟiannaiḃ Éireann ba ṁait leis d'ḟuasglaḋ ar dtús. Aduḃairt Conán, giḋ go raḃadar a ḋís dearḃráṫar ann, gurab é Diarmaid Ó Duiḃne fear do b'annsa leis dá raiḃ san ḃFéinn de ḃríġ gurab é is mionca ṫug furtaċt ⁊ fóiriṫin do, ⁊ do ċoisg a ṫart ⁊ a ocras le biaḋ ⁊ le deoċ, ⁊ uime sin aduḃairt léi é ḟuasglaḋ ar dtús. Leis sin dáileann an ríoġain an corn do Ḋiarmaid, ⁊ ní túsga d'ól Diarmaid an deoċ ná ṫáinig a neart ⁊ a ḃríġ ann, ⁊ d'éiriġ 'n-a ṡeasaṁ ⁊ ṫug teóra póg do'n inġin, ⁊ ṫug an corn do Ġoll, ⁊ d'iḃ deoċ as, ⁊ d'iḃeadar uile i n-áit a ċéile deoċ as an gcorn, ⁊ ṫáinig a neart ⁊ a lúṫ, a ḃríġ ⁊ a ṁeanma do gaċ n-aon díoḃ ionnus go mba suḃaċ so-ṁeanmnaċ Fiann Éireann dá héis.

36 Do ḃí ceann Ċonáin cosgarṫa ó ingniḃ na cailliġe, ⁊ an croiceann ar liobarnaiġ anuas ar a ṗlucaiḃ. Téid Diarmaid amaċ ⁊ do ṫeangṁaiġ fóisg caoraċ air. Do ṁarḃ Diarmaid an ḟóisg ⁊ do ċosgair í, ⁊ ṫug an croiceann isteaċ, ⁊ do

ḋeasuiġ ar ċeann Ċonáin é, ⁊ do ḃearr ⁊ do ḃláṫuiġ é, ionnus gur ġaḃ leis an gcneiḋ úir amail croiceann náḋúrṫa, go ndubairt Diarmaid, "Dar liom, a Ċonáin, is maiṫ do ċuaiḋ comrac na cailliġe ḋuit, óir is maiṫ ṫagann do ċaipín duit, ⁊ go mairiḋ tú é!"

37. "Na huile diombáiḋ orm-sa," ar Conán, "dá mbuḋ neaċ eile aċt tusa adéaraḋ sain liom, go ngearrfainn an teanga ṫuisleaċ ṫarsna ṫubaisteaċ do ċan an baoṫ-ġlór as an mbéal bpuisleaċ bpusaċ, ⁊ go dteilgfinn í ċum madraiḋe an ḃaile. Agus a Ḋiarmaid na mban, is é buḋ ċirte ḋúinn a ḋéanaṁ dul d'ionnsaiġe ríoġ an Oileáin Doilḃte ⁊ ár ⁊ easbaiḋ a ċur air féin ⁊ ar a ṁuinntir i n-íoc feola ⁊ finn-leaṫair mo ċinn, ⁊ faġam eolas ó'n inġin.

38. "Dar mo ḃriaṫar," ar Osgar, "is maiṫ an sásaṁ i n-a ḃfuair tú d'anforlann an sgéiṁ do ċuir an caipín ort, ⁊ an Lomnoċtán ⁊ a ḃean do ṫuitim leat." "Dar mo ḃriaṫar, a Osgair," ar Conán, "gur ró-ḃeag de'n ṁagaḋ do ḃí ort ó ċianaiḃ, ⁊ muna mbeaḋ a ḟeaḃas do ṡaoṫruiġ mise le comrac na n-aṫaċ, go mbeaḋ ḃur gcinn-se uile níos measa 'ná mo ċeann-sa go luaṫ, ⁊ na huile tubaiste ċugam-sa, an ċéad duine eile, cara ná náṁa, ḋéanfas fanáṁad fúm timċeall mo ċaipín, go ndéanfad goin ġalann de, ⁊ fós naċ ḋéanfaḋ

coṁnaiḋe go ḃfaġad sásaṁ an ṁaslaiḋ ó ṁuintir an ríoġ.''

39. "Truaġ sin," ar an inġean, "is tuargain darac de ḋornaiḃ, nó snáṁ i n-aġaiḋ easa, nó cur gad um ġainim, dul ċum teaġlaiġ m'aṫar-sa ċum sain do ḋéanaṁ, óir is ioṁḋa laoċ lán-ċalma ar ṫeaġlaċ m'aṫar-sa anoċt ar árd a n-aigniḋ ⁊ ar uaiḃreaċ a meanman, ⁊ is é is indéanta ḋíḃ-se, ó tá siḃ do ḃur réir féin, ⁊ gan siḃ líon caṫa ḋóiḃ siúd, triall go hÉirinn i luing Lomnoċtáin do ṫug annso siḃ, ⁊ raċad-sa liḃ, ó ní ḃeaḋ maiṫ ḋam ag fanaṁaint in ḃur ndiaiḋ, do ḃríġ go ndéanfaiḋe min ⁊ luaiṫ ḋíom, ⁊ do-ḃéarfam seóide ⁊ maoin linn mar aon le n-ár ndóiṫin bíḋ ⁊ diġe."

40. "Ná bíoḋ eagla ort roiṁ aonduine dá ḃfuil 'san oileán," ar Conán, "óir na huile diombáiḋ orm-sa má ḟágfamaoidne ionnta doċar do ḋéanaṁ do ḋuine ar biṫ, ⁊ má ċuala mé riaṁ de ċeol ná d'oirfideaḋ do b'aoiḃne liom ná an oiread sain dom' easgcáirdiḃ d'ḟaġáil i ḃfoċair a ċéile ar aon láṫair ċum a dtuargana, ⁊ má tá aon níḋ is mó a ḃuaiḋreann mé 'ná roġa gaċa bíḋ a ḃeiṫ aca-san, ⁊ mé féin ⁊ an méid atá im' ċuideaċtain a ḃeiṫ taoḃ le fuiġleaċ Lomnoċtáin, ⁊ má ṫig tú liom anois, a Ḋiarmaid," do ráiḋ Conán, "go mbuaiḋearfamaoid a meaḋair, ionnus gur luġaide ár ndoċar i mbárac é." "Níor ḋiúltaiġ mise duaḋ ná doċar riaṁ," do ráiḋ

Diarmaid, " ⁊ níor ċóir ḋam tusa ḋiúltaḋ anois, a Ċonáin, óir is tú d'ḟuasgail mé féin ⁊ cáċ mar aon liom."

41. Gabann Diarmaid a ċulaiḋ ċaṫa uime, mar atá éideaḋ dlúṫ daingean um a ċaoṁ-ċorp, a ḋá ċraoisiġ ċrann-reaṁra caṫa, a ċlaiḋeaṁ cros-órḋa clais-leaṫan tar a ṫaoiḃ ċlí, a sgiaṫ mór míleaṫa ar stuaiġ-leirg a ḋroma, ⁊ triallann féin ⁊ Conán tar ḋoras an dúna, ⁊ do ḃí an ríoġain ⁊ Goll ⁊ Osgar ag toirmeasg an turais sin orṫa, acṫ níor ġabadar-san an toirmeasg sain uaṫa, ⁊ aduḃradar leó dá dtuitidís, gan an t-oileán d'ḟágáil go mbainfidís sásaṁ amaċ 'n-a mbás. Is annsain do ġluaiseadar an dís deaġ-laoċ sain 'n-a n-uaṫaḋ ⁊ 'n-a n-aonar nó go rángadar an dún doilḃṫe mar a ḃfacadar an rí ⁊ mórán d'uaisliḃ na hAfraice 'n-a ṫimċeall, ⁊ iad ag ól ⁊ ag aoiḃneas, ⁊ iar roċtain an dorais dóiḃ d'ḟanadar ag éisteacṫ, go gcualadar iad dá ṁaoiḋeaṁ le n-a ċéile a ḟusacṫ dóiḃ. treisiuġaḋ ar an ḃḞéinn, ó ḃíodar an naonḃar do b'ḟearr gail ⁊ gaisgeaḋ díoḃ i mbroid aca.

42. " A Ċonáin," ar Diarmaid, " is é is indéanta ḋuit-se fuireaċ ag doras an dúna, d'eagla go dtiocfaḋ aon tóir i leiṫ ár gcúil orainn, ⁊ mise a ḋul isteaċ ⁊ fáilte easgcáirdeaṁail a ċur rompa, ⁊ a ċur i n-iúṁail dóiḃ naċ ḃfuil aon neaċ d'Ḟiannaiḃ Éireann i mbroid ná i mbraiġdeanas aca." " Na huile díombáid orm-

sa," ar Conán, "má ḟanaim, act gibé ball cuṁang nó fairsing i raċair-se, go raċad leat, ⁊ gur maiṫ liom dá méid tóir ⁊ troim-neart dá dtiocfaḋ orm." Leis sin téid Diarmaid isteaċ, ⁊ do lean Conán é, ⁊ iar ndul isteaċ do Ḋiarmaid ṫug siġe sanntaċ ċum an ríoġ, ⁊ treasgrann go lár ⁊ go lán-talaṁ é, ⁊ tairrngeann an mionn ríoġḋa dá ċeann, ⁊ adubairt le Conán é ċeangal le cruaḋ-ċuibreaċ. "Fág taoḃ liom é," ar Conán, ⁊ leis sin ceanglann Conán é go doċraideaċ, ⁊ do ḃainfeaḋ a ċeann de muna mbeaḋ an deiṫneas do ḃí air ċum a ḃuilg do líonaḋ leis an mbiaḋ ⁊ leis an diġ do ḃí ar na bordaiḃ ar feaḋ an tiġe.

43. Leis sin do ċrom ag alpaḋ ⁊ ag slugaḋ toġa a ṡúl de'n ḃiaḋ ⁊ de'n diġ ṁilis ṁeisgeaṁail, ⁊ Diarmaid ag leadraḋ ⁊ ag tréan-tuargain na sluaġ, ionnus go ndeárna fás folaṁ timċeall an ḃuird, ⁊ ṫug easbaiḋ féinniḋ ⁊ fíor-óglác orṫa ar an láṫair sin, ⁊ an méid nár ṫuit le Diarmaid annsain díoḃ, do ċuadar i sgeón ⁊ i ngealtaċt tré ḟuinneógaiḃ ⁊ tré ṁion-ṗollaiḃ an dúna amaċ, óir do ṡíleadar gur tiuġ-ṡluaġ nó soċaiḋe ⁊ anḟorlann eaċtrann do ṫáinig orṫa, ⁊ do lean Diarmaid iad.

44. Act ċeana, an feaḋ do ḃí Conán ag tacar toġa gaċa deiġ-ḃíḋ dá ḃfaca, ṫáinig an ḃainríoġain ⁊ do sgaoil gaċ cruaiḋ-ċeangal dá raiḃ ar an ríġ gan ḟios do Ċonán. Dearcann 'n-a ṫimċeall ⁊ ní ḃfuair

neaċ dá ċáirdiḃ ná dá náiṁdiḃ ar feaḋ an tiġe, óir do lean Diarmaid an teaġlaċ amaċ 'san ḃfaiṫċe, ⁊ an tan do ṁoṫuiġ Conán gur éaluiġ an rí uaiḋ do ġaḃ náire ṁór é, ionnus gur ċuma leis a ḃás nó a ḃeaṫa, ⁊ fós gan sgéala Ḋiarmada aige.

45. Leis sin do ċuaiḋ amaċ tar doras an dúna, ⁊ ṫárla fear de ṁuintir an ríoġ air, ⁊ ṡíl an t-ógláċ gur dá ṁuintir féin Conán, ⁊ adubairt leis gan dul níos sia, "óir atá aon tréin-ṁíleaḋ amáin, ⁊ a ṁéid os gaċ laoċ, ⁊ is é is áille dá ḃfaca-sa de ḋaoiniḃ riaṁ, ⁊ ní ṫig neaċ beó ó n-a ḃéimeannaiḃ." "Cá cian uaim é?" ar Conán. "Atá sé i gceart-lár na faiṫċe, ⁊ an teaġlaċ uile 'n-a ṫimċeall, ⁊ ní ṫig leó uile é ċosg," ar an t-ógláċ. "An ḃfacais an rí?" ar Conán. "Do ṫárla sé liom," ar an t-ógláċ, "⁊ é ag dul go tiġ Loinnoċtáin dá ṫaḃairt leis go n-imeóraḋ sé draoiḋeaċt ar an laoċ úd, ⁊ go gcuirfeaḋ sé ċum báis é mar aon le druing d'Ḟiannaiḃ Éireann atá i mbraiġdeanas aige."

46. "Na huile diombáiḋ orm-sa," ar Conán, "má ċonnac riaṁ sgéalaiḋe is binne ná ṫú, ⁊ is dearḃ go dtiuḃrad-sa luaċ do sgéalaiḋeaċta duit, ⁊ cia ṡíleas tú a ḃeiṫ agat annso?" "Ní ḟeadar," ar an t-ógláċ, "munab de ṁuintir an ríoġ ṫú." "Ní heaḋ," ar Conán, "⁊ ní háirṁeóċar tusa ar a ṁuintir níos sia," ag bualaḋ béime claiḋiṁ air gur ṫeasg a ċeann dá ċolainn, ⁊ riṫeann ag taḃairt

furtaċta dá ċaraid ⁊ dá ċompánaċ Diarmaid, gurab annsain ṫug sige sanntaċ i gceart-lár a náṁad, mar a gcuala gáir na sgiaṫ dá sgoltaḋ ⁊ osnaḋaċ na bfear-ógláċ do ṫuit le béimeannaib Ḋiarmada, ⁊ gabann dá leadraḋ dá ḋeis ⁊ dá ċlí go ráinig gus an gcró caṫa do bí timċeall Ḋiarmada. Is annsain do ṫug an dís ġaisgiḋeaċ sain ár gan áireaṁ ⁊ coṁtaċ coitċeann ar ṡluaiġtib, ionnus gur ṡíleadar gur iomad sluaġ eaċtrann do ṫáinig orṫa gur sgaipeadar in gaċ ball ⁊ go dtugadar cúl do'n dís ġaisgiḋeaċ sain ionnus gur fágaḋ Diarmaid ⁊ Conán 'n-a n-uaṫaḋ ⁊ 'n-a n-aonar.

47. Annsain do lorg Diarmaid de Ċonán cár ḟág sé an rí. Innseann Conán dó gur sgaoil duine éigin de gan ḟios do, ⁊ gur éaluiġ sé uaiḋ. "Is ag iṫe ċuaiḋ tusa, a Ċonáin," ar Diarmaid, "⁊ ní ag faire an ríoġ." "Éist anois, a Ḋiarmaid," ar Conán, "⁊ ná bí dom aiṫisiuġaḋ fá ḃiaḋ d'iṫe, ⁊ a ḟios agat gur mór a ṫeastuiġ sé uaim, aċt gluaisimís anois gan ṁoill ar eagla a imṫeaċta uainn, óir adubairt ógláċ dá ṁuintir a ṫárla liom ar an bfaiċċe gurab d'iarraiḋ Lomnoċtáin do ċuaiḋ sé ċum draoiḋeaċta d'imirt ort-sa." "Máiseaḋ," ar Diarmaid, "ní baoġlaċ dúinn ná coimeádfaid an ṁuintir atá i n-áit Lomnoċtáin greim air, ⁊ naċ bfuil a ḟios agat-sa a Ċonáin, gur ċuir tú féin ⁊ Bran an Lomnoċtán ó ḋraoiḋeaċt d'imirt

ar aoinneaċ ? ⁊ créad do-rinnis leis an ógláċ d'innis na sgéala sain duit ?"

"Do-rinneas dá ordán dá ċorp le béim claidiṁ," ar Conán. "Dar mo ḃriaṫar," ar Diarmaid, "maiṫim an rí a léigean uait anois." "Maiṫir," ar Conán, "mar tá a inġean 'n-a mnaoi agat, aċt na huile diombáiḋ orm-sa má tá de ṡaoġal aige aċt ar feaḋ mise dá roċtain." "Déin do roġa níḋ leis," ar Diarmaid, "aċt seaċain do ṫeanga orm feasta."

48. Ciḋ tráċt, do leanadar an rí go deiṫḃireaċ ⁊ ní mór do ráinig leis dul isteaċ go tiġ Lomnoċtáin an tan do ḃí Diarmaid ⁊ Conán isteaċ 'n-a ḋiaiḋ. Dob' iongnaḋ leis an ríġ an ḃuiḋean curaḋ do fuair istiġ ar a ċionn, armṫa éidiġṫe, ⁊ a inġean 'n-a suiḋe 'n-a measg, ⁊ í i gcaoineas coṁráiḋ leó. Fiafruiġeann iar sain cá raiḃ Lomnoċtáin. "Cia ṫusa atá dá ḟiafraiġe ?" ar Conán. "Mise rí an oileáin seo," ar sé, "⁊ atá drong éigin do ṫáinig gan ḟios gan airiuġaḋ ḋúinn ag díoṫuġaḋ ár muintire, ⁊ is é is mian liom Lomnoċtán a ṫaḃairt liom go n-imreóċaḋ draoiḋeaċt orṫa, ionnus go gcuirfinn ċum báis iad mar aon le druing d'Ḟiannaiḃ Éireann atá i mbraiġdeanas aige." "Na huile diombáiḋ ar an mbéal dtuisleaċ do ċan an searḃ-ġlór sain !" ar Conán, "nó an gcuala aonduine riaṁ caint coṁ hóinmiḋeaṁail, coṁ beag d'éifeaċt ! Duine dá ṁaoiḋeaṁ go gcuirfeaḋ sé an ṁuintir a

ḃfuil sé istiġ 'na lár ċum báis! Agus tuilleaḋ tubaiste ⁊ doġrainge ċugam-sa gur gairid go múinfeaḋ an t-eolas duit ċun Lomnoċtáin"—ag taḃairt amuis ar an ríġ ⁊ dá ṫreasgairt ċum talṁan, ⁊ do b'áil leis a ċeann do ḃuain de.

49. Do sgread an ríoġain ar Ḟiannaiḃ Éireann gan a léigean do'n ḟear mór sain ar a raiḃ an caipín a hatair do ṁarḃaḋ. Leis sin d'éiriġ Goll ⁊ do ḃain an rí as láiṁ Conáin, ⁊ do ċuir 'n-a ṡuiḋe idir Ḋiarmaid ⁊ Osgar é, ⁊ innseann sgéala Lomnoċtáin do ó ṫús go deireaḋ, ⁊ gurab é Diarmaid ⁊ Conán ṫug an ruaṫar úd fá n-a ṁuintir, ⁊ naċ raiḃ aon rí 'san doṁan mór do ḃéarfaḋ barr ar Ḟionn ná ar Ḟiannaiḃ Éireann. "Máiseaḋ," ar an rí, "ó táim-se ar ḃar gcumas, tugaiḋ cáirde anma ḋam, ⁊ déanfad ḃar dtoil as so amaċ go bráṫ."

50. Do ġeall Diarmaid, Osgar ⁊ Goll ⁊ an Ḟiann uile sin do aċt Conán, ⁊ is é aduḃairt Conán, "A Ḋiarmaid na mban, do ṁolfá-sa an coṁairle sin go maiṫ, mar ṡúil go mbeaḋ ingean an ríoġ agat féin mar ṁnaoi, aċt na huile diombáiḋ orm-sa i n-áit na díoġla do ṡíleadar-san a ṫaḃairt orm féin, ⁊ oraiḃ-se, go ndéanfaiḋ mise min-ġreamanna de ċorp an ríoġ ⁊ go loisgfead a ḋún ⁊ a ḋeaġḃaile." "Ní mar sin is cóir," ar Goll, "aċt taise le truaġ ⁊ troid le tréan, ⁊ is cóir dúinn géilleaḋ do'n ríġ ⁊ gan gnás gaċ cinniḋ a ḃriseaḋ."

Aontuiġeann Conán impiḋe na n-uasal ⁊ do ceanglaḋ síoṫ ⁊ caradas idir iad féin ⁊ an ríġ, ⁊ tugaḋ an inġean darab ainm Bláṫṁar Sgiaṁaċ mar ṁnaoi do Ḋiarmaid, ⁊ do ġeallaḋ seoide uaisle do Ġoll, d'Osgar ⁊ do ċáċ eile, ⁊ do ċuaiḋ an rí as a haiṫle dá ḋún. Do ċruinniġeadar maiṫe ⁊ mór-uaisle na críċe timċeall an ríoġ, ⁊ d'innis an rí ḋóiḃ gaċ ar imṫiġ air ó sgar sé leó, ⁊ mar d'aontuiġ sé a inġean mar ṁnaoi do Ḋiarmaid Ó Duiḃne.

51. Iomṫúsa an Ṁacaoiṁ Ṁóir, mac Ríoġ an Doṁain, noċ do ḃí i ḃfoċair ríoġ an Oileáin Doilḃṫe mar aon le clannaiḃ ríoġ eile, fá'n am i dtáinig Conán ⁊ Diarmaid go dún an ríoġ i ndáil óil ⁊ aoiḃnis i ndún fá leiṫ leó féin, ⁊ an tan do ċualadar na héaċta do rinne an dís deaġlaoċ ⁊ an dá ṁíliḋ ṁear-ċalma, ṫángadar go dún an ríoġ tar éis an áir, aċt níor ḃfeas dóiḃ cia hiad ná ca conair ar ġaḃadar go dtáinig an rí tar a ais, ⁊ an tan ċualadar go ndearna an rí cleaṁnas le Fiannaiḃ Éireann is é aduḃairt an Macaoṁ Mór—“Do ġeall tú an inġean sain doṁ-sa, ⁊ beirim briaṫar ná beiḋ sí ag Fiannaiḃ Éireann, óir bainfeaḋ-sa amaċ í d'ais nó d'éigean, óir ní ḟuil ar ḋruim talṁan rí ná flaiṫ na ró-ṫiġearna dá leigfinn leis í d'eagla a láiṁe, ⁊,” ar sé, “raċad féin ⁊ dá ċéad laoċ lán-ċalma atá mar aon liom, ⁊ bainfeaḋ a gcinn de'n naonḃar laoċ sain 'dḞiannaiḃ Éireann, ⁊ 'na ḋiaiḋ sin ná

déanfad osaḋ ná coṁnaiḋe gan dul d'ionnsaiġe na hÉireann, ⁊ go gcuirfead an tír uile fám smaċt, ionnus ná háiteoċaiḋ aonduine de ṡlioċt Ġaeḋil Ġlais innti go bráṫ arís."

52. Do ṁol Maoġnas Ór-armaċ, mac ríoġ an Oileáin Doilḃṫe, an ċoṁairle sin, "⁊ fós," ar sé "raċad féin ⁊ maiṫe na ríoġaċta mar aon leat, ⁊ dá mbeaḋ gan aonduine ḃeiṫ im ḟoċair aċt mé féin ná tiuḃrainn bean ná maoin d'Ḟiannaiḃ Éireann ná d'aoinneaċ eile dom aiṁḋeoin, ⁊ is í mo ċoṁairle díḃ," ar sé, "amus na hoiḋċe anoċt do ṫaḃairt orṫa d'eagla go n-éalóċaidís uainn fá ṁaidin." Do ḃí fá'n am sain i ndún an ríoġ an Macaoṁ Mór, Ridire na Beilte Deirge ⁊ cúig céad tréin-ṁíleaḋ faoi, Aonġus Óg mac ríoġ an Oileáin Dorċa ⁊ cúig céad gaisgiḋeaċ mar aon leis, Tolamas Glún-duḃ mac ríoġ na hÉigipte ⁊ cúig cead ridire líon a ċuideaċtan, Dáire Ruaḋ-armaċ mac ríoġ Ṫíre an Óir, ⁊ míle fear froṁṫa ba líon a ċuideaċtan; Lámas Laoċ-armaċ mac ríoġ na Sorċa, ⁊ trí ċéad saiġeadóir fa n-a ċoṁairle; ⁊ an cú iorġaile ⁊ an lasair loisgneaċ ⁊ an bíoḋḃa baoġlaċ, Gruagaċ Dúna an Óir, ⁊ dá ċéad anraḋ ainṁianaċ dá réir, ⁊ aduḃradar na tréin-ṁíliḋ sin uile go raċaidís mar aon le mac an ríoġ ⁊ le mac ríoġ an doṁain, ionnus go mbeaḋ sé d'onóir aca ḃeiṫ ag coṁrac le Fianna ḃ Éireann.

3 > Ridire na Beilte Uaine v. p. 36.

53. Do ḃí an rí ag toirmeasg an ġníoṁa sain orṫa go mór, tar éis é féin do ḋéanaṁ síoṫa ⁊ muintearais le Fiannaiḃ Éireann, "⁊," ar sé, "níor ċóir síoṫ a ḃriseaḋ leó, óir is iad súd féin atá onóraċ ⁊ seasṁaċ dá ḃfocal, ⁊ fós is é mo ṫuairim, dá mbeaḋ an oireaḋ eile agaiḃ ann, ná tiocfaḋ slán ó Fiannaiḃ Éireann, óir níor buaiḋeaḋ riaṁ orṫa, ⁊ atá a ḟios agam anois ná buaiḋfear coiḋċe ó ċuadar de Lomnoċtán." Aduḃairt Maoġnas Ór-armaċ mac an ríoġ, ar ṁaiṫeas na cruinne doṁanda naċ stadfaḋ gan míreanna beaga buan-réabṫa do ḋéanaṁ de ċorpaiḃ an naonḃair sin do d'Ḟiannaiḃ Éireann. "Innsim díḃ," ar an rí, "má ṫéiḋeann siḃ ċum caṫa le Fiannaiḃ Éireann, naċ aon agaiḃ féin ċasfas le sgéalaiḃ ḃar mbáis, óir níor gaḃaḋ treis orṫa riaṁ, dá ṁéid do ṫiocfaḋ 'n-a ndáil, ⁊ ní buaiḋfear orṫa go deireaḋ an doṁain." Aduḃairt an Macaoṁ Mór, mac ríoġ an Doṁain Toir ná beaḋ an sgéal sain le maoiḋeaṁ orṫa níos sia, óir go dtiuḃraḋ féin an naonḃar sain leis ceangailte cruaḋ-ċuiḃriġṫe 'n-a ḟiaḋnaise dá ḋún.

54. Iomṫúsa Ṁaoġnais Ṁóir Ór-armṫa ⁊ mic ríoġ an doṁain ⁊ na mac ríoġ eile, ⁊ na ridiri do ḃí 'n-a ḃfarraḋ, cruinniġid ar aon láṫair ċum dul do ḋíċeannaḋ Fiann nÉireann, ⁊ do ḃí an rí ró-ḃuaiḋearṫa i dtaoḃ an ċaradais do rinne sé féin leó sain do ḃriseaḋ, ⁊ do ċuir duine ós íseal le sgéalaiḃ ċum na Féinne ar an trom-

ṡluaġ do ḃí ag triall orṫa an oiḋċe sin. An tan do ċualadar Fianna Éireann an sgéal sain do ġaḃ mire ṁeanman ⁊ dásaċt aigniḋ iad, ⁊ gabaid a gculaiṫe caṫa umpa. Is annsain adubairt an inġean gurab é buḋ ċóir dóiḃ a ḋéanaṁ dul i luing Lomnoċtáin ⁊ éalóḋ a-ḃaile gan ḟios do ṡluaġ an dúna. Do labair Goll ⁊ is é do ráiḋ—"Ar ṫionnsgnaṁ mo ġaisgiḋ daṁ féin do ṫugas móid lem' ġaisgeaḋ do ċosnaṁ, ⁊ gan teiċeaḋ roiṁ dá ṁéid do ṫiocfaḋ de ṫrom-ṡluaġ im aġaiḋ ar eagla báis nó buain-éaga d'imirt orm, ⁊ an níḋ naċ dearna mé riaṁ ní ṫoiseoċad leis anois, eaḋón mo ġaisgeaḋ do ḃriseaḋ."

55. Níor ċian dóiḃ mar sin go gcualadar mór-ġáir na sluaġ dá n-ionnsaiġe, ⁊ iar dteaċt i bfogus do'n dún dóiḃ do ċuireadar aon-ġáir os árd uaṫa, ionnus gur clos fo na críoċaiḃ ba ċoiṁneasa dóiḃ an ṁór-ġáir sin. "A Ḋiarmaid," ar Conán, "ó's sinne araon do ṫosuiġ leis an móirġleó so, tar liom anois ionnus go dtaḃramaois cúis ċaoi do'n ṁuintir do léig an ġáir allta so do ċualamar," Do ċuaiḋ Diarmaid ⁊ Conán amaċ as a haiṫle sin ⁊ ṫugadar trí leaḃar-ċuarta timċeall an dúna, ⁊ do ṁarḃadar cúig céad de gaċ cuairt díoḃ, ⁊ ṫángadar isteaċ annsain, ⁊ d'iḃeadar deoċ as corn na mbuaḋ ⁊ do ḃíodar slánċréaċtaċ dá éis. Téid amaċ an dara feaċt ⁊ ṫugadar trí leaḃar-ċuarta eile timċeall na bruiġne, ⁊ do ṁarḃadar trí ċéad do gaċ

ruaṫar ḋíoḃ sain, ⁊ ṫángadar isteaċ do'n dún ⁊ d'iḃeadar deoċ as an gcorn ⁊ do leigeasaḋ ó n-a gcréaċtaiḃ iad.

56. Do labair Goll annsain ⁊ aduḃairt gur ċóir dóiḃ uile dul amaċ d'ḟéaċain an bḟuiġḃís an sluaġ eaċtrann sain do ċlaoi sul d'éireóċaḋ an lá ar n-a ḃáraċ. Annsain d'éiriġeadar Fianna Éireann amaċ as an dún ⁊ ṫugadar aġaiḋ ar an sluaġ ⁊ ġabadar dá leónaḋ ⁊ dá leadraḋ dá ndeis ⁊ dá gclí, ionnus gur ċuireadar sgaoileaḋ ⁊ sgaipeaḋ orṫa, ⁊ an naonḃar gaisgiḋeaċ allṁuraċ dá ngreannuġaḋ ⁊ dá ndlúṫuġaḋ ċum an ḃáis: óir do ġaḃadar Fianna Éireann dá leadraḋ aṁail faol-ċonaiḃ ocraċa craos-sgaoilte tré ṁin-tréadaiḃ caoraċ, nó aṁail míol mór tré ṁin-iasgaiḃ nó aṁail seabac tré ealtain de ṁin-éanaiḃ, ionnus gur coṁ-luaṫ iad ag ciorrḃaḋ corp, caṫḃarr ⁊ ceann a náṁad. Ba fuilteaċ féinniḋe ó'n gcaiṫ-ġleó sain, gur ġaḃ Goll glac-láidir glain-ḃéimeannaċ mac Mórna tríoṫa mar ḃuinne taiḋḃseaċ tréan-aḋḃal ag dortaḋ le slios mór sléiḃe, ḃriseas ⁊ sguabas roimpi gaċ níḋ dá dtig i n-a ċoṁair, ⁊ is é tuarasgḃáil Osgair an-ġlonnaiġ ṁic Oisín aṁail torann mór teintiḋe tóirniġ ag dortaḋ ⁊ ag briseaḋ ⁊ ag séideaḋ as an bḟiormamaint neaṁḋa ag dul fo na sluaġaiḃ, ⁊ gabann dá n-oirleaċ aṁail fioḋ coille dá dtreasgairt nó mar ḃrúċt mór-ḟairrge ag tréan-ḃualaḋ le

sleasaiḃ cairrgeaċa le hanfaḋ gaoiṫe. Mar sin dóiḃ uile ar aon tsaṁail.

57. Cid tráċt do b'é críoċ an ṁór-ċoṁraic sin naċ raiḃ gan marḃaḋ ar maidin ag éirġe lae de na mór-ṡluaġaiḃ sin, aċt aṁáin an naonḃar Éireannaċ ⁊ an naonḃar príoṁ-laoċ allṁuraċ do ḃuḋ taoisiġ ar na sluaġaiḃ, ⁊ ní ar tlás ná ar mí-laoċas do ċuadar d'éis áir a muintire, aċt ar mire ṁeanman ⁊ ar dásaċt aigeanta, óir ṫugadar an naonḃar allṁuraċ a n-aġaiḋ ar Ḟiannaiḃ Éireann, ⁊ do b'áḃḃal le n-a aiṫris inneall an ċoṁraic sin. Aċt ċeana ba gníoṁaċ an deaḃaiḋ, ba taoiḃ-ḋearg taoisiġ ⁊ deaġ-laoiċ, ba dealḃ-ċorcar dreaċ-niṁneaċ deiġ-ḟir, gur ḃa cioṙḃuiġṫe curaiḋe gur ḃa leónta laoċraḋ ón leadair-ġleó sain, ⁊ fós do b'é sin an coṁrac cró-linnteaċ céad-ġoineaċ cosgarṫaċ, ⁊ an deaḃaiḋ dian díoġḃálaċ, ⁊ an urlaiḋeaċt oll-ḃorb, ⁊ an treas trom-ġoineaċ, ionnus gur réabadar cuirp ⁊ cneas a ċéile, gur ċoiṁ-ḃriseadar a gcraoiseaċa crann-raṁra 'san gcaiṫ-ġleó sain.

58. Annsain do ṫairrngeadar a gclaiḋiṁṫe cros-órḋa cuilg-ḋíreaċa as a dtruailliḃ taisgeaḋa ⁊ do-rinneadar urlaiḋeaċt tréan treaḃar-ḋaingean gur ċlos a ḃfuaim ⁊ a ḃfoṫram i gcuasaiḃ crann ⁊ cairrgeaċ, gur ġabadar na dúile domanda coiṁsgeiṁleaḋ, ionnus gur éirġeadar tráṫ ḋá ġaoiṫ i dtuaiḋ an ḃeaṫa fá ḃuinnriḋiḃ an Oileáin Doilḃṫe um an am sain, go ndear-

ṅaḋar coṁrac ⁊ caṫuġaḋ ⁊ coṁ-ṫuargain i lár na maiġe. D'ḟás teinteaċa ⁊ tóirneaċ, crioṫ ⁊ coṁ-ḃogaḋ, i gcaṫraċaiḃ, i bporṫaiḃ ⁊ i gcairrġiḃ na tíre 'n-a dtimċeall le huaṫḃás an ċoṁraic sin. Do-ċluintí is na críoċaiḃ ba ċoiṁneasa dóiḃ coigeadal na gclaiḋeaṁ, gáir na sgiaṫ ngeal-ḃolgaċ dá sgoltaḋ, ⁊ osnaiḋe na dtréin-ṁíleaḋ ar ngaḃáil béimeann caṫa, go dtug gaċ fear coṁṫrom cneaḋ ⁊ créaċt dá ċéile.

59. Aċt dob' é críoċ an ċoṁraic gur ċuir Diarmaid Ó Duiḃne an ga dearg gan ċaime gan ċlaonaḋ tré sgiaṫ, sgaball, ⁊ corp an Ṁacaoiṁ Ṁóir ó uċt go forṁna, óir is de Ḋiarmaid do-rinne sé céile coṁraic, iar n-aiṫne dó gur leis do snaḋmaḋ an inġean, gur ḟág i marḃ-ṡuan an ḃáis é, ⁊ do ṫuit Maoġnas Ór-armaċ le hOsgar, ⁊ do ṫuit Ridire na Beilte Uaine le Goll, ⁊ do ṫuit Ridire na Beilte Deirge le Faolán, ⁊ do ṫuit mac ríoġ na hÉigipte le hArt Óg, ⁊ do ṫuit mac ríoġ Tíre an Óir le Glas mac Aoin-ċearda, ⁊ do ṫuit mac ríoġ an Oileáin Dorċa le Conán, ⁊ do ṁarḃ Garḃ garḃ-ḟoltaċ Gruagaċ Dúna an Óir, ⁊ ba cneaḋaċ créaċtaċ cróilinnte trom-ġonta na Fianna d'éis an ċaṫa sain, aċt do ċuaiḋ Osgar ċum an dúna ⁊ ṫug an corn leis, ⁊ d'iḃeadar uile deoċ as, ⁊ tar éis na diġe sin do ḃíodar slán-ċréaċtaċ.

60. Annsain téid do'n dún ⁊ ba lúṫġáireaċ do ḃí inġean ríoġ an Oileáin Doilḃte rómpa, ⁊ do ṗós go dil ⁊ go díoċra iad uile aċt

Conán. "Créad um nác bpógann tú Conán fíor-laocda?" ar Diarmaid. "Dar mo cubais, a mic Uí Duibne," ar an bean, "ní le fuat do ná pógfainn é, act gid mait gaisgeamail a gníom, ní tig lem' aigneadh fear a deilbe do pógadh, óir gid gur gránna roimhe seo é, atá sé ró-uatmar ó cuireadh an caipín úd air." "Galar nimhe id béal," ar Conán, "is gráinne an caipín atá ar do dearbrátair ⁊ is dil a pós tú an fear do marb é, ⁊ a bfuil a crú bog de ar a craoisig fós ⁊ luigim-se i bfiadnaise m'arm nác aitfid mé biad ná deoc go mbainid mé a ceann de'n ríg, ⁊ go dtugaid mé dearg-ár a muintire, ⁊ dá annsact le Diarmaid tusa, do b'féidir go bfuigim uaim ar an níd gcéadna do déanam leat, mar do-rinneas leis an mnaoi i nOileán na mBarc, an lá do marbad ingean ríog Gréag."

61. "Má téideann tusa ar an turus sain, a fir móir," ar sí, "is dearb go gcaillfidear tú féin ⁊ an drong sain d'Fiannaib Éireann id cuideactain tríd, óir atáid ceitre príomh-gaisgidig an domain ann i bfarrad an ríog ar an uair-se," ar sí, ".i. an Ridire Dub mac Gruagaig Cairrge na mBarc, an Ridire Dearg mac Gruagaig na Gascaine, an Ridire Gorm mac ríog Oileáin na Marb, ⁊ an Ridire Uaine mac ríog na hEspéria, ⁊ ní'l ar talam trom-fódac aon laoc atá ioncomraic

le haon neaċ díoḃ sain, óir do ġaḃadar urṁór an doṁain ċeana.''

62. ''Is cosṁail,'' ar Conán, ''naċ deaċadar go hÉirinn riaṁ, nó fós cá raḃadar nár ṫárladar orainne i n-aon turas dá dtugamar; ⁊ ó's anois a ṫeangṁamar leo, ní ḃeiḋ agat le ráḋ i mbáraċ aċt nár buaḋaḋ orra riaṁ gur ṫárla mise leo, óir an méid naċ ndeargfaiḋ arm orra, brisfead a gcnáṁa istiġ i n-a gcroiceann, ⁊ bainfead a gcinn de'n ċeaṫrar gaisgiḋeaċ sain, ⁊ de'n ríġ mar an gcéadna, ⁊ annsain ní ḟágfad an ríoġaċt an fad ḃeas fear bean ná leanḃ beo inntí; óir is iomḋa anḟorlann do fuaras ó d'ḟágas Éire, ⁊ is mór do straoileaḋ d'ḟeóil ⁊ do leaṫar mo ċinn ⁊ d'ḟuil mo ċneis.''

63. ''A Ċonáin,'' ar an Ḟiann, ''ná bris an tsíoṫċáin do-rinneamair-ne leis an ríġ, níḋ ná brisfimís féin ar ṁaiṫeas na cruinne, mar is dá aiṁḋeóin a ṫángadar na sluaiġte sin le n-a ṁac.'' ''Déanfad-sa mar an gcéadna liḃ-se'' ar Conán ''⁊ níor ċaill aon duine agaiḃ-se croiceann a ċinn mar do ċailleas-sa, ⁊ má rinneaḃar-sa síoṫċáin leis an ríġ, congḃaiḋ í gan briseaḋ, ⁊ ní'lim-se ag iarraiḋ conganta ná cabraċ oraiḃ-se, ⁊ luiġim fá na déiṫiḃ ná déanfad stad ná coṁnaiḋe go gcríoċnuiġead gaċ a ndubras, ⁊ go n-íocad orra an caipín seo tré a ḃfuilim ag faġáil aiṫise.''

64. Do ġluais Conán fó raḃarta feirge i n-aiṫgiorra gaċa conaire go dún an ríoġ,

⁊ do ḃuail a sgiaṫ go lonn loisgneaċ ⁊ iarrann coṁrac. Do ċuaiḋ an Ridire Duḃ amaċ, ⁊ do laḃair le Conán ⁊ d'ḟiafruiġ ḋe cia aca d'ḟolaiḃ uaisle nó anuaisle an doṁain é. "Mise," ar sé, "Conán mac Mórna, laoċ d'Ḟiannaiḃ Éireann atá ag iarraiḋ coṁraic aoinḟir." "Is tearc áit dá raḃais riaṁ, darab usa ḋuit sin d'ḟaġáil," ar sé, "óir atá miosgais ró-ṁór ag an ríġ ⁊ ag na gaisgiḋeaċaiḃ uile atá i n-a ḟoċair ċum Fiann Éireann ⁊ do-ġeoḃaiḋ tú coṁrac aoinḟir gan moill." "Maiseaḋ ná bíoḋ sé i ḃfad uaim," ar Conán. Téid an Ridire Duḃ tar a ais do'n dún, ⁊ do ċeangail a ċorp dá ċaiṫéideaḋ, ⁊ téid ar an ḃfaiṫċe i gcoinne ⁊ i gcoṁdáil Ċonáin Ṁaoil, ⁊ ṫáinig an rí mar aon le sluaġ an dúna d'ḟéaċain an ċoṁraic sin. Do leanadar Fiann Éireann Conán ar eagla a ṫuitme le sluaġ an dúna.

65. Ciḋ tráċt d'ionnsuiġeadar an dís deaġ-laoċ sain a ċéile, ⁊ do rinneadar coṁrac croiḋeaṁail calma coiṁ-neartṁar, ⁊ fós do b'é sin an coṁrac reaċtṁar ró-aigeantaċ aiṫġearr tolgánaċ, bas-luaṫ boirb-ṫréan créaċtaċ croiḃ-ḋearg easgcáirdeaṁail ó ṫosaċ an ċoiṁ-laoi go meaḋón, ⁊ sluaġ an dúna ⁊ Fiann Éireann ag aṁarc orra. Gaḃann Diarmaid Ó Duiḃne ag molaḋ ⁊ ag láiṁ-ġréasaċt Ċonáin, ⁊ is é aduḃairt, "A Conáin ċalma, a ċliaṫ ḃearnan céad, ⁊ a ċaḃair i n-am an ġáḃaiḋ,

cuimnig do gail ⁊ do gaisgeadh ⁊ do gnáith-iorgail, t'uaisle ⁊ t'athardha ar cheana."

66. Ó'd chuala Conán aitheasg Dhiarmada, d'éirig a mheisneach ⁊ d'árduig a aigneadh i n-agaidh an Ridire Dhuibh. Ar n-a fheicsin sin do'n Ridire Dhubh, do ghabh rabharta ró-fheirge é, ⁊ do theilg a chlaidheamh ⁊ a shleag uaidh, ⁊ do chuaidh go toll-bhorb chum Chonáin, ⁊ do rad fásg-tharraing dó, gur thóg suas ar árd a ghualann é, ⁊ ritheann leis chum an dúna ⁊ ceanglann go cruaidh daingean do-sgaoilte é, ⁊ do chuir fá'n ríg-cheangal dá phianadh é.

67. Annsain tháinig an rí chum Diarmada ⁊ fáiltigeann roimhe, ⁊ adubhairt gur bh'iongnadh leis iad do bhriseadh an cheangail pháirte ⁊ charadais do rinneadar le céile, ⁊ gurab dá aimhdheoin féin do chuaidh a mhac ⁊ na sluaighte do bhí i n-a fharradh dá n-ionnsaighe. Adubhairt Diarmaid ná raibh aon mhilleán aige féin air mar gheall ar an ngníomh do-rinne a mhac, ⁊ gan aon mhilleán do bheith aige sin i dtaobh gnó Chonáin, do bhrígh gurab d'aimhdheoin na Féinne tháinig sé ar an turas sain, ⁊ go raibh sé ciapálach achrannach riamh, ⁊ adubhairt fós ar mhaitheas na talmhan ná brisfidís féin a gceangal ná a bpáirt leis, gidheadh ná léigfidís masladh Chonáin gan a íoc ar an gceathrar gaisgidheach do bhí 'san dún, ⁊ sásamh a bhaint díobh.

68. "Ní'l acht díomhaoineas díbh dul i n-iomadh leó súd," ar an rí, "óir dá mbeadh sluagh an domhain 'n-a n-aghaidh siúd, do

ḃuaiḋfiḋís orra uile, ⁊ níor briseaḋ a geaṫ ná a gcoiṁlann riaṁ orra, ⁊ ġeoḃaḋ-sa uaṫa Conán d'ḟuasglaḋ." "Ḃeirim mo ḃriaṫar," ar Diarmaid, "ná glacfam-ne uaṫa é aċt muna mbainfeam díoḃ dá n-aiṁḋeoin é." Annsain ceileaḃraid dá ċéile, ⁊ gluaiseann Diarmaid ⁊ a ṁuintir go dún Lonnoċtáin go duḃaċ ceann-trom, óir ba ṁór an tarcaisne leó Conán a ḃeiṫ ceangailte.

69. Do ṫugadar as an oiḋċe sin, ⁊ ar maidin do laḃair Goll ⁊ aduḃairt gur ṁiṫid dóiḃ dul fá ḋáil Ċonáin ⁊ na ngaisgiḋeaċ, "⁊ a ṁic Uí Ḋuiḃne," ar sé, "tusa ⁊ Osgar ⁊ mo ḋearḃráṫair Garḃ Garḃḟoltaċ ḟriotáilfeas an coṁrac, óir atáid ró-arraċta do'n druing óig seo." Aduḃairt Faolán mac Ḟinn gur ṁór an mí-ċlú d'Ḟiannaiḃ Éireann gur ṗráiḋinn do'n ċeaṫrar laoċ do b'ḟearr gaisgeaḋ dá raiḃ i bḞiannuiġeaċt coṁrac do ḟreagraḋ d'allṁuraċaiḃ ar biṫ, ⁊ ná léigfeaḋ féin ċum coṁraic an lae sin iad, óir ba ḋearḃ leis naċ raiḃ san doṁan aon ċeaṫrar eaċtrannaċ ná tiuḃraḋ féin ⁊ Art Óg mac Mórna ⁊ Liagán Luaimneaċ ó Luaċair Ḋeaġaiḋ ⁊ Glas mac Aonċearda Béarra coṁrac dóiḃ.

70. Iar sain aontuiġid an ceaṫrar eile dóiḃ ⁊ aduḃradar leo calmaċt do ḋéanaṁ ⁊ an níḋ do ġaḃadar le n-ais do ṡeasaṁ. Annsain do ġaḃadar a gculaiṫe caṫa umpa ⁊ ṫángadar go faiṫċe an dúna, ⁊ buailid

a sgiaṫa ag iarraiḋ coṁraic ar an gceaṫrar ridirí gaisgiḋ do ḃí istig. Tigid an laoċraḋ allṁurḋa n-a gcoinne ⁊ n-a gcoṁḋáil, ⁊ ṫángadar luċt an dúna idir ḟear ⁊ ṁnaoi ag féaċain an ċoṁraic sin.

71. Cid tráċt ṫugadar na curaiḋe calma sain agaiḋ ar a ċéile, ⁊ do ḟearaḋ gleo gáiḃteaċ fuilteaċ faoḃraċ náiṁdeaṁail easgcáirdeaṁail eatorra, ⁊ do ṫógadar na láṁa léidṁeaċa lán-arraċta go sár-ġasda ⁊ ba díocraċ na buillí ⁊ ba sanntaċ an sár-ḃualaḋ do ḃí eatorra ó ṁoċ maidne go meaḋón lae gan ḟios tláċta tinne ná tarcaisne ag aon de'n ċeaṫrar seaċ a ċéile coṁraic. Do ċaiṫeadar an ceaṫrar allṁuraċ a n-airm as a láṁaiḃ ⁊ gaḃaid ar ċompar ċléiḃe an ċeaṫrair laoċ Éireannaċ, ⁊ d'iaḋadar na dóide daingne do-leóinte do-sgaoilte ⁊ na láṁa ríoġḋa ró-reaṁra tar ċorpaiḃ na nÉireannaċ, gur ṫógadar ar árd a ngualainn iad ⁊ gur riṫeadar leo ċum an dúna, ⁊ ceanglaid ⁊ cruaḋ-ċuiḃrigid annsain iad, ⁊ cuirid fá'n ríġ-ċeangal i bfoċair Ċonáin iad.

72. Fiafruiġeann an Ridire Duḃ de Ċonán cionnus do ḃí sé. "Atáim go lag," ar Conán, "dom ṗianaḋ annso gan biaḋ gan deoċ gan codlaḋ gan suan, ⁊ is fada gur mise d'ḟágfaḋ siḃse i bpéin, dá mbuḋ mé do ġeoḃaḋ an treis, óir do ḃainfinn na cinn gan ċáirde díḃ." "Ní bainfidear an ceann díot-sa go dtí i mbárac," ar an

Ridire Duḃ, "⁊ annsain an uair ḃeas an ceaṫrar eile in ḃur ḃfoċair ġeoḃaiḋ siḃ uile bás anuasal i n-aoinḟeaċt, ⁊ a Ċonáin," ar se, "do ṡíleas-sa go ḃfaġṫá biaḋ ⁊ deoċ." "Ní ḃfaġaim mo leaṫ-ḋóiṫin," ar Conán.

73. Annsain d'orduiġ an Ridire biaḋ a ṫaḃairt ċum Conáin. Tugaḋ ceaṫraṁa tuirc ċuige iar sain, ⁊ an tan do ḃí a ḃolg lán aduḃairt sé, "Dá dtógfaiḋe ón ríġ-ċeangal anois mé, is sáṁ do ċoideolainn go maidin, ⁊ annsain is gairid an ṁoill do ḃeaḋ orm gan fuasglaḋ, óir giḋ go ḃfuilim féin ⁊ an ceaṫrar eile laoċ so ar ḃar gcumas naċ ḃfuil a ḃeag ná a ṁór eagla orm fós." "Cia síleas tú d'anacal orainn?" ar an Ridire Duḃ. "Sílim," ar Conán, "na hursana iorġaile ⁊ na leoṁain lonnaċa luaiṫ-ḟeargaċa, .i. Osgar an-ġlonnaċ mac Oisín, ⁊ mo ḋís dearḃráṫar féin, Goll glac-láidir glain-ḃéimeannaċ gníṁ-éaċtaċ ⁊ Garḃ garḃ-ḟoltaċ mór-aigeantaċ, ⁊ mo ċara ionṁain tar các uile, Diarmaid déid-ġeal dreaċ-ṡolais Ó Duiḃne, ó's é d'ḟuasgail orm as gaċ guais dá raḃas riaṁ." "Is gearr an ċáirde," ar an Ridire Duḃ, "go dtiuḃartar annso ċugaiḃ-se iad." "Beag a ċreidim dod ġlór," ar Conán, "óir ní'l an ceaṫrar laoċ sain fa'n ngréin do-ḃéarfaḋ leo do'n áit-seo iad dá n-aiṁḋeoin."

74. Ciḋ tráċt do ṫriall an ceaṫrar laoċ sain, Diarmaid, Goll, Osgar ⁊ Garḃ

garḃ-ḟoltaċ go dún Lomnoċtáin, a gcroiḋṫe ar ḃearḃaḋ le n-a ḟaid leo uaṫa an ṁaidin, ⁊ a muintir a ḃeiṫ 'san éigin i rabadar. Aċt ċeana, d'éirig Osgar ⁊ a ḋeaġ-ṁuintir ar aṁarc an lae ar n-a ḃáraċ, ⁊ triallaid go hionad an ċoṁlainn ga rabarta feirge, ⁊ gid moċ a ċuadar ann do ḃí an Ridire Duḃ ⁊ a ṁuintir ann rómpa i gculaiḋ caṫa ⁊ cruaḋ-ċoṁraic, ⁊ ní ar ṁín-ċoṁráiḋtiḃ do ċuadar na leoṁain luaiṫ-ḟeargaċa sain, ⁊ a sgiaṫa móra míleata rómpa ag díon a gcaoṁ-ċorp, ⁊ na sleaġa beartuiġṫe le fraoċ feirge 'n-a ngeal-ḋóidiḃ deaġ-ṫapaiḋe deasa, gurab annsain d'ionnsuiġeadar a ċéile mar leoṁain ar lán-ṁire, le n-a sleaġaiḃ sioṫ-ḟada sár-niṁneaċa, ionnus gur lúbadar iad ó rinn go hurlainn le gaċ sáṫaḋ dá dtugaidís ar na sgiaṫaiḃ móra míleata do ḃí ag díon a gcaoṁ-ċorp, ⁊ an tan do ḃriseadar na sleaġa le hiomad na sáṫaḋ i n-aġaiḋ na sgiaṫ ⁊ na gcaoṁ-lúireaċ do ṫairrngeadar na cloiḋiṁṫe cros-órḋa amaċ as a dtruailliḃ taisgeaḋa, ⁊ do-rinneadar coṁrac fíoċṁar foir-niṁnaċ, ⁊ urlaiḋe tinneasnaċ tréan-ḃorb, ionnus gur ġearradar cuirp ⁊ cneasa a ċéile, ⁊ gur ċrioṫadar a raiḃ i láṫair le huaṫḃás an ṁóirġleoiḋ do ḃí idir na tréan-leoṁniḃ sin.

75. Do ḃíodar aṫaiḋe an aeoir ⁊ baḋḃa béil-dearga bric-liaṫa ar foluaṁain 'n-a dtimċeall, ⁊ ba ċlos fá na críoċaiḃ ba ċoiṁneasa ḋóiḃ tuargain na dtonn dtréan

ngarḃ ⁊ fuaim-ġearán fuasaoideaċ na fraoċ-ḟairrge ag bualaḋ le sleasaiḃ cairrgeaċ gceann-ġarḃ, ⁊ gaḃaid ar leadraḋ corp ⁊ cneas a ċéile, ionnus go gcuiridís trí ceaṫa ḋíoḃ, .i. cioṫ teineaḋ dá n-armaiḃ, cioṫ cailce dá sgiaṫaiḃ, ⁊ cioṫ fola dá gcréaċtaiḃ, ionnus gur truaġ le n-a ḟeicsin an díoṫ-láiṫriuġaḋ ṫugadar an t-oċtar tréan-ṁíleaḋ sain ar a ċéile, ó ṫosaċ an ċoṁ-laoi go meaḋón lae.

76. Annsain adubairt inġean an ríoġ, .i. bean Ḋiarmada, "A Ḟianna curaṫa calma ⁊ a laoċraḋ Éireann nár sáruiġeaḋ riaṁ i gcaṫ ná i gcoṁlann, cuiṁniġiḋ uaisle ḃar n-aṫarḋa, méaḋ ḃar meanman, ⁊ uaiḃreas ḃar n-aigniḋ, cruas ḃar láṁ i gcoṁlannaiḃ, teirce ḃar gcarad ⁊ iomad ḃar naṁad in ḃar dtimċeall." Ó do ċualadar Fianna glan-áille Gaeḋeal aiṫeasg na ríoġna, gaḃann mire ṁeanman ⁊ aigeanta iad i n-aġaiḋ a náṁad. Iar sain do ġaḃ raḃarta ró-ḟeirge na ridiri allṁurḋa fá aon ġaisgiḋeaċ fá'n ngréin a ċoṁḟad sain do ċoṁrac a ṡeasaṁ 'n-a n-aġaiḋ féin, ⁊ teilgid a gclaiḋiṁṫe ⁊ a sgiaṫa uaṫa, ⁊ téid go tinneasnaċ ċum na bFiann, aċt níor láṁa áiriṫe ḋóiḃ sin, óir beirid an laoċraḋ Éireannaċ ar ċom ⁊ ar ḃráġaid orṫa, snaḋmaid uile a ndóide fa ḃun easnaċ a ċéile, ⁊ tugaid corra cliste ⁊ fásgṫa fearaṁla ⁊ treasgarṫa tollḃorba dá ċéile, ⁊ rinneadar imreasgáil dána danarḋa dúr-ċroiḋeaċ ionnus gur ċrioṫnuiġ an talaṁ

fá n-a gcosaiḃ. Do ġaḃ an inġean ag lám ġréasaċt ⁊ ag sár-ṁolaḋ Ḟiann Éireann ⁊ adubairt leo gan an ċlú do ṫuilleadar ar feaḋ a saoġail do ċailleaṁaint i n-aoinfeaċt.

77. Iar gclos aiṫisg na hinġine d'Ḟiannaiḃ Éireann, do ġaḃ dásaċt meanman iad, óir tógann Osgar a ċéile coṁraic ar árd a ġualann ⁊ buaileann fá ṫrasna fá lár é, ⁊ do ċeangail ⁊ do ċruaḋ-ċuiḃriġ é, ⁊ iar dtógáil a ċinn do, ċonnairc sé an triúr ridirí ceangailte ag Diarmaid ag Goll ⁊ ag Garḃ. Adubairt Osgar leis an dtriúr eile fuireaċ i bfeiġil na ngaisgiḋeaċ go raċaḋ sé féin ag iarraiḋ ceiṫre mbior bfada bfionn-ċoille do ċum cinn an ċeaṫrair sin do ċur orṫa. Annsain do labair an Ridire Dub ⁊ adubairt: "Ná cuirṫear ċum báis sinn, a Ḟiann Éireann ⁊ do-ġeobaiḋ sib cíos ⁊ urraim uainn an feaḋ ṁairfimíd ⁊ a ċur ċugaiḃ gaċ re bliaḋain go hÉirinn, ⁊ beiṫ ag congnaṁ liḃ in gaċ ball 'n-a mbeaḋ riaċtanas oraiḃ ċum conganta d'faġáil, ⁊ beimíd do ḃar réir ó so suas." "Cia ġeobaiḋ sib dá ċoṁall?" ar Osgar. "Mise sin," ar rí an Oileáin Doilbte. "Sgaoilṫear díob," ar Osgar. "Ná sgaoilṫear," ar Diarmaid, "óir ar ór ná ar airgead na cruinne ní leigfinn-se as sain iad nó go dtabarṫar Conán ⁊ an ceaṫrar féinneaḋa slán ċugam, ⁊ muna dtiucfaid gan easbaiḋ, is deiṁin go gcaillfiḋ sib ḃar gcinn."

78. An tan do ċonnairc sluaġ an dúna go raḃadar na ridirí ceangailte, do ċuireadar aon ġáir éagcaointe ós árd asta, ⁊ an tan ċuala Conán na mórġárṫa, d'ḟiafruiġ fáṫ na liúireaċta sain. Do hinnseaḋ do gur b'iad Ḟiann Éireann do ḃí ceangailte, ⁊ go raḃadar ar a nguailliḃ ag na gaisgíḋeaċaiḃ eile dá dtaḃairt mar a raiḃ féin ċum na gceann a sgoṫaḋ ḋíoḃ uile ar aon láṫair. Iar n-a ċlos sain do Ċonán do léig trí liú ⁊ trí huaille ós árd as, ionnus gur himeaglaḋ luċt an dúna idir ḟear ⁊ ṁnaoi iar gclos nuall-ġárṫa Ċonáin, ⁊ níor ḃ'iongnaḋ ḋóiḃ, óir níor ḃ'eagla gan ċúis a ġlacadar, óir do ġlac raḃarta buile Conán, ionnus gur réabaḋ na ceanglaċa do ḃí air leis, ⁊ do ṁarḃ gaċ n-aon dá dtárla air, ⁊ ṫug aġaiḋ ar an ḃfaiṫċe, ⁊ ṫárla an sluaġ air ag teaċt ċum an dúna, ⁊ do ġaḃ dá n-oirleaċ dá leadraḋ ⁊ dá leonaḋ dá ḋeis ⁊ dá ċlí, ionnus gur ċuir sgaoileaḋ sgaipeaḋ ⁊ sgannraḋ orṫa.

79. Ba mór an t-iongantas leis an ríġ ⁊ leis na gaisgíḋeaċaiḃ uile cia do ċuir an sgaipeaḋ sain ar a muintir gur hinnseaḋ ḋóiḃ gurab é Conán do ḃris ⁊ do réab na ceanglaċa do ḃí air, ⁊ do ṁairḃ gaċ aon do luċt an dúna do ṫárla air. "A Ḟiann Éireann," ar an Ridire Duḃ, "coisgiḋ Conán dínn go sgaoilfiḋear dínn, nó bainfiḋ sé na cinn dínn." Annsain do ċuaiḋ Diarmaid, Goll, Garḃ, ⁊ Osgar i gcoinne Ċonáin, dá ċosg, ⁊ ċuireadar ċum suaiṁnis

é, ⁊ is é do ṫuit de luċt an dúna le láiṁ Ċonáin de'n ruaṫar sain trí ċéad. D'ḟiafruiġ Diarmaid de cionnus do ḃí an ceaṫrar eile, no an raḃadar beo. "Atáid," ar Conán, "aċt atá siad fa ḋaoir-ċeangal." "Maiseaḋ," ar Diarmaid, "imṫiġ-se ⁊ sgaoil iad." D'imṫiġ Conán ⁊ do sgaoil d'Ḟiannaiḃ Éireann ⁊ do sgaoil Osgar do na ridiriḃ, ⁊ téid uile do'n dún, ⁊ do ḃíodar go súgaċ so-ṁeanmnaċ ann, ⁊ an ráig sin Ċonáin ag déanaṁ a láin ġrinn dóiḃ, ⁊ daingniġeaḋ doirse an dúna ar dteaċt do'n oiḋċe.

80. Níor ċian dóiḃ aṁlaiḋ sin an tan do buaileaḋ an dorus go dána dian-láidir, gur ċlos fo'n dún uile gaċ lán-ḃuille ḋíoḃ. D'ḟiafruiġ an doirseoir cia do ḃí ann. Aduḃairt an t-óglaċ do ḃí amuiġ, "Mise," ar sé, "an t-aon ġaisgiḋeaċ is fearr gail ⁊ gníoṁaċt dár ṡiuḃail an doṁan, ⁊ is mó dár ċuir de'n doṁan fa smaċt mo láiṁe, eaḋón an Ridire Ór-armaċ mac ríoġ na hAntuaiṫe, agus is é is áil liom rí an Oileáin Doilḃte ⁊ a ṁuintir go léir do ṁarḃaḋ, ⁊ an ċríoċ a ḃeiṫ fa smaċt mo láiṁe, ⁊ is é sin mo ṫoisg do'n ċríċ seo." Téid an doirseoir go dtí an rí ⁊ d'innis na sgéala do ḃí aige. "Créad í ḃar gcoṁairle ḋam, a Ḟiann Éireann?" ar an rí. "Léig-ṫear isteaċ é," ar Osgar, "óir ní cuḃaiḋ a ṁac-saṁla do ċongḃáil amuiġ." Do léigeaḋ isteaċ é iar sain, ⁊ an tan do ráiniġ i bḟiaḋnaise an ríoġ, do ḃuail dorn

ḋásaċtaċ ar feaḋ an ḃéil air gur ḃain fiacail as, ⁊ tógann ó'n mbord é ⁊ buaileann fa urlár na bruiḋne é, gur ċuir brúċt fola tar a ḃéal amaċ.

81. D'éiriġ Osgar 'n-a ċoṁḋáil ⁊ do iaḋadar na dóide daingne do-leointe tar ḋromannaiḃ a ċéile. Ba ḃorb an buaiḋreaḋ ⁊ ba ṁear an measgaḋ ⁊ do b'ḟearḋa an ḟásg-ṫarrang do ḃeireaḋ các ar a ċéile ar feaḋ tréiṁse ḟada, gur ġlac náire Osgar fa aoinneaċ fa'n doṁan a ċoḋromaḋ leis féin an ḟaid sin. Leis sin do ġaḃ mire ṁeanman ⁊ dásaċt aigniḋ an ríġ-ṁíliḋ, go dtug fásgaḋ fuinneaṁaṁail ar an Ridire Ór-armaċ, ⁊ tógann suas ar árd a ġualann é, gur ḃuail fo ṫarsna ar lár é, ⁊ do ċeangail go daingean as a haiṫle é ⁊ do ċuir fo ríġ-ċeangal dá ṗianaḋ é. "A Ridire Ór-armaiġ," ar Osgar, "an raḃais riaṁ i gcontaḃairt níos mó 'ná ataoi anois? óir do-ġeoḃair bás anuasal tríd an easonóir ṫugais do'n ríġ." "Ar m'arm gaisgiḋ go raḃas, giḋ deiṁneaċ mo ḃás d'imirt orm," ar an Ridire. "Créad an ċontaḃairt sin?" ar Osgar "Dá ḃfaġainn mo ṫógáil ó'n ríġ-ċeangal," ar an Ridire, "d'inneosainn díḃ í." "Do-ġeoḃair go deiṁin," ar Osgar. Do tógaḋ an ríġ-ċeangal annsain de, ⁊ do ṫionnsga n a eaċtra ⁊ a imṫeaċta d'innsin i ḃfiaḋnaise an ríoġ ⁊ uaisle an dúna mar leanas:—

82. "Iar gcríoċnuġaḋ mo ġaisgiḋ ḋaṁ-sa fa ċeiṫre hárdaiḃ an doṁain, do ġaḃas

neart gaċa críċe dá raiḃ i gcoṁḟogas dam, ⁊ do ċuireas iad fo neart mo láiṁe ⁊ mo ċlaiḋiṁ. Triallaim dom' ṫír ḋúṫċais iarsain, ⁊ do ḃí de ṁéid mo ṁeanman gur ṁeasas gaċ críoċ fa'n gcruinne do ċur fa'm ċumas féin, ⁊ árd-ċíos ⁊ cáin do ċur orṫa, ⁊ uime sin do ċuireas trí ċéad long ar muir go n-a ḃfuirinn laoċraiḋe ⁊ ceileaḃraim do ríoġaċt na hAntuaiṫe ⁊ ṫugas féin ⁊ mo ċaḃlaċ cróḋa aġaiḋ do'n ḃóċna ṁór-ṫonnaċ. Naoi lá ḋúinn ag ráṁaiḋeaċt ar an sál-ṁuir, gur éiriġ anfaḋ mór ar an ḃfairrge, ⁊ do ṡeasuiġ an stoirm sin ar feaḋ cúig lá, ionnus gur briseaḋ gaċ long dá raiḃ 'san gcaḃlaċ aċt an long ina raḃas féin, ionnus go raiḃ mé féin ⁊ an ḟuireann do ḃí im' ḟoċair d'ár ruagain ó ṫuinn go tuinn ar feaḋ cúig lá eile, ⁊ i gcionn na haimsire sin do seolaḋ isteaċ i ḃfogas do'n tír sinn ⁊ do ṫearna an ṁuir uainn i mbeagán aimsire ionnus gur fágaḋ an long i gcarn ġainṁe séideáin.

83. "Is annsain do ḃéic an caiptín ⁊ aduḃairt naċ raiḃ dul as againn go deo, óir ní ṫáinig aon duine dár seolaḋ 'san áit seo riaṁ beo as, óir sluigtear an luingeas tríd an ngainiṁ sgaoilte seo síos, ⁊ ní ḟéadfaḋ aonduine siuḃal ann le buigeaċt na gainṁe. Leis sin do ḃuail geite ⁊ sgannraḋ a raiḃ 'san luing go nduḃairt an caiptín leo naċ raiḃ aon aimsir le cailleaṁaint aca, óir go raiḃ an long ag dul

síos ċeana féin, ⁊ leis sin beireann ar ċlár ⁊ caiṫeann amaċ ar an ngainiṁ é, ⁊ rug ar ċlár eile ⁊ ċuir ar a ġualainn é, ⁊ duḃairt le gaċ n-aon déanaṁ mar do-rinne sé féin, ⁊ annsain do ċuaiḋ de léim amaċ ar an gclár do ċaiṫ sé roiṁe, ⁊ do leag an dara clár ⁊ do ċuaiḋ air, ⁊ ṫóg an ċéad ċlár ⁊ do ċaiṫ roiṁe é, ⁊ mar sin do ag tógáil ċláir i n-áit a ċéile do réir mar do ṫéiḋeaḋ ar ċlár eile. Do-rinneas féin aiṫris air ⁊ ċáċ eile mar an gcéadna, do réir mar ḟéadadar ⁊ ní raiḃ dínn aċt seaċtṁoġa as an luing fa'n am i raiḃ sí sluigṫe tar a bórd, ⁊ fa'n am do roiċeamar talaṁ ní raiḃ aċt barr an ċrainn seoil le feicsin.

84. "Is amlaiḋ do ḃí an cuan sain, do ḃí aoirde seaċt gcaisleán ⁊ a mbeiṫ os cionn a ċéile ins an gcarraig do ḃí leis an ḃfairrge fad ár radairc ar gaċ taoḃ dínn, ⁊ í sin coṁ sleaṁain le com eascon ⁊ gan conair ná cosán ċum gaḃála tairsi aċt cuasán do ḃí ag teaċt amaċ ó ḃun na cairrge ⁊ srután aḃann ag teaċt ar a lorg. Is í coṁairle ar ar ċinneamar fuireaċ annsain go teaċt do'n aḃainn isteaċ ⁊ gaċ aon a ḋul ar ċlár ⁊ imṫeaċt leis an taoide ar lorg na habann in giḃé áit do ḃéarfaḋ sí sinn. Níor ċian dúinn gur éirig an taoide ⁊ gur ḃrúċt isteaċ ar lorg an ċuasáin, ⁊ do lingeamair-ne ar na cláraċaiḃ go díosgair deaġ-ṫapaiḋ, ⁊ do ḃí an oiḋċe ann an tan sain. Cró tráċt

do fuadaiġeaḋ sinn ar lorg an tsroṫa mar luas feirbe, gur stad an ḟairrge uainn, ⁊ gur ḟág 'san sruṫ sinn, ⁊ dar ḃar láṁa-sa, a uaisle, gur ṁeasa dúinn ar ġaḃamar ṫríd an oiḋċe sin, 'ná ar ḃain dúinn ar feaḋ ár saoġail roiṁe sin, dár mbualaḋ ⁊ dár mbrúṫ i n-aġaiḋ na gcairrgeaċ ar gaċ taoḃ de'n ċuasán, ionnus nár ṁair dem' ṁuintir fa'n am sain aċt fiċe fear.

85. "D'ḟanamar annsain gur éiriġ an lá, ⁊ is aṁlaiḋ fuaramar sinn féin i ngleann aḋuaṫṁar idir cairrgiḃ ar gaċ taoḃ dínn, nár ḃ'ḟéidir gaḃáil ṫarsa le n-a n-aoirde, ⁊ sinne tréiṫ meirḃ lag, le hanḟorlann ⁊ le hocras, óir níor iṫeamar greim le dá lá go n-oiḋċe. Do ġluaiseamar ar lorg na haḃann, ⁊ do ṁarḃamar cúig bradáin, ⁊ do ḃí de ṁéad ár n-ocrais nár ḟanamar le n-a mbruṫaḋ aċt a n-iṫe mar do ḃídar. Giḋeaḋ níor ḃ'ḟada gur roiċeamar coṁṫrom talṁan ⁊ maċairí réiḋe ró-áille, ⁊ do ḃ'aoiḃinn le n-a ḃfeicsin iad. Gaḃmaoid ag siuḃal na tíre ⁊ ní ḟacamar neaċ fir ná mná ar feaḋ an dá lá do ḃíomar dá taisteal gan biaḋ gan deoċ, ⁊ fa'n am sain do cailleaḋ cúigear eile dem ṁuintir. Annsain do ċuaiḋ neaċ dár gcuideaċtain ar ṁaoilinn árd-ċnuic go ḃfaca i ḃfad uaiḋ caisleán ceann-árd ar ḃruaċ coille, ⁊ triallamaoid dá ionnsaiġe ⁊ iar ndul isteaċ dúinn ní ḃfuaramar aondúine róṁainn ann, aċt morc mór teineaḋ Suiḋmíd síos lán de

ṫart ⁊ d'ocras ⁊ ar ḟéaċain seaċaḋ dúinn do ċonnarcamar carn mór cnáṁ i leaṫ-taoiḃ an ċaisleáin ⁊ dá ḟiċid de ḃearaiḃ fada imreaṁra ar ṫaoḃ na teineaḋ.

86. "Níor ċian dúinn amlaiḋ sin go gcualamar trost ⁊ torann tóḃal-ṁór, ⁊ is é do ḃí ann aṫaċ urġránna ba ṁó de'n Áḋaṁ-ċloinn, óir níor ḃ' aoirde seol-ċrann luinge lán-ṁóire 'ná é, ⁊ bannlaṁ ar fad in gaċ fiacail dá raiḃ 'n-a ċlaiḃ-ḃéal, ⁊ leiṫead méise móire in gaċ súil leis. Do ṡuiḋ síos ⁊ d'ḟéaċ orainn go lán-ġruama, ⁊ síneann an láṁ lán-leabair d'ár n-ionnsaiġe, ⁊ do ṫóg fear dem' ṁuintir ⁊ do ṡáiṫ ceann de na ḃearaiḃ sin tríd, ⁊ beireann ar an dara fear ⁊ do rinne an níḋ céadna leis. Is é críoċ an sgéil gur ċuir seisear fear ar gaċ bior de ḋá ḃior ⁊ greadann móir-ṫeine leo dá róstaḋ ; ⁊ an tan do ḃíodar ullaṁ aige, stracann a gcuid feóla díoḃ, ⁊ do ṡluig í 'n-a móir-ġreamannaiḃ 'n-a ċraos go raiḃ sáṫaċ, ⁊ annsain do ṡín ar leabaiḋ móir fada do ḃí ar ṫaoḃ na bruiḋne, ⁊ do ṫuit 'n-a ċodlaḋ.

87. "Ní raiḃ beo annsain dem' ṁuintir aċt mé féin ⁊ an caiptín ⁊ dís fear, ⁊ do laḃras leó ⁊ aduḃart gurab é an díol céadna do ḃéarfaḋ an dúil diablaiḋe ⁊ an t-aṫaċ brúideaṁail sin orainn ar maidin ar n-a ḃáraċ, muna dtigeaḋ linn é ṁarḃaḋ an oiḋċe sin, ⁊ is é níḋ do cinneaḋ linn do ḋéanaṁ, breiṫ ar ḃior gaċ duine

againn, ⁊ a ndeargaḋ insa teiniḋ ⁊ na ceiṫre beara do ṡáṫaḋ i n-aoinfeaċt ann. Do rinneamar aṁlaiḋ sin, ⁊ do ṡáiṫeamar i n-aoinfeaċt tré n-a ċroiḋe iad. Do ċuir an t-aṫaċ aon sgread aṁáin as do ċrioṫnuiġ an caisleán ó ḃonn go baṫas, ⁊ tuiteann an anam as ar an láṫair.

88. "Coṁ luaṫ ⁊ do ċonnarcamar an lá, d'ḟágamar an caisleán, ⁊ do ṫriallamar d'ionnsaiġe na fairrge, ⁊ do ḃíomar ag siuḃal ar feaḋ an lae gan teangṁáil le duine ná ainṁiḋe, ⁊ sinn ag síor-aṁarc i n-ár dtimċeall, ag súil le luing nó báḋ do ḃéarfaḋ as an oileán sinn, óir do ḃíomar gan ḃiaḋ gan deoċ do ċaiṫeaṁ ó d'ḟágamar an long, aċt an méid aṁ-éisg d'iṫeamar; ⁊ an tan táinig an oiḋċe do ċuaḋmar i mbarr crainn ċeann-áird, d'ar ndíon féin ar ḃeaṫaḋaċaiḃ éigcéilliḋe. Níor ċian dúinn aṁlaiḋ sin an tan táinig oill-ṗiast mór aḋḃal as an ḃfairrge, ⁊ triallann d'ionnsaiġe an ċrainn, do ṡín suas a ceann ⁊ do ṡluig duine dem' ṁuintir-se siar 'n-a craos, ⁊ do ṫriall ċum na fairrge arís. Do ḋruideamar annsain 'san gcoċall uaċtarach de'n ċrann, ⁊ ba ġairid annsain dúinn an tan táinig an oill-ṗiast an dara feaċt, ⁊ do ṡín suas a ceann ⁊ do ṡluig an dara fear ⁊ d'imṫiġ arís. Ní raiḃ beó annsain aċt beirt againn, ⁊ tángamar anuas as an gcrann iar n-imṫeaċt do'n oill-ṗéist, ⁊ ċuaḋmar isteaċ i ndlúṫ na coille go dtáinig soillse an lae, ⁊ ní

ḋearnamar mórán staid annsain go rángamar an fairrge do'n taoḃ ṫiar do'n oileán.

89. "Níor ċian dúinn annsain go ḃfacamar caisleán tamall uainn, aṁail an caisleán do ḃí ag an aṫaċ ṫug diṫ ár muintire, ⁊ aduḃairt an caiptín gur ċóir dúinn dul dá ionnsaiġe. Aduḃras-sa gur ḃaoġal dúinn dul ann, ar eagla gur faṫaċ eile do ḃí ann, ⁊ ba ṁaiṫ an tuisgin dam, óir níor ċian go ḃfacamar ag triall ċugainn cois na fairrge ainmiḋe eile mar an aṫaċ d'iṫ ár muintir. Ṫáinig mar a raḃamar ⁊ níor laḃair focal linn, aċt a láṁ do ḃualaḋ ionnainn, ⁊ duine againn do ḃreiṫ in gaċ láiṁ leis, ⁊ rug leis do'n ċaisleán sinn, ⁊ do ḃí a ḃean 'sa ṫriúr ingean istiġ, ⁊ d'ḟéaċadar orainn go hiongantaċ, ⁊ do rug an ingean do b'óige orm-sa ⁊ do ṫóg suas ċum a brollaiġ mé aṁail ṫógfaḋ bean leanḃ i gcionn a ḃliaḋna, ⁊ do ḃí sí dom' ṗógaḋ ⁊ ag súgraḋ liom, ⁊ ċuaiḋ mar a raiḃ a máṫair, ⁊ ḃí ag caint léi feaḋ tamaill, ⁊ annsain do ċuadar araon mar a raiḃ an faṫaċ, ⁊ ḃíodar i ḃfad ag caint leis, ⁊ níor ṫuigeas-sa aon ḟocal dá nduḃradar, aċt gur aiṫin mé 'n-a ḋiaiḋ sin gur dom' iarraiḋ féin ar a haṫair mar ḃréagán do ḃí an ingean, óir do ġluais sí go nuige a haṫair liom ⁊ mé ar a cuisle ⁊ í dom ṗógaḋ ⁊ ag súgraḋ liom. Níor ċian dúinn iarsain go rug an t-aṫaċ ar mo ċaiptín ⁊ do stat a ċuid éadaiġ de ⁊ do ṡáiṫ bior ann, ⁊ ċuir leis

an teiniḋ dá róstaḋ é, ⁊ do ḃí coire fá n-a lán d'ḟeóil tuirc dá bruṫaḋ ann ar an teiniḋ, ⁊ an tan do ḃí an ḟeóil bruiṫte do ṫógadar suas í ⁊ d'alpadar í, ⁊ d'iṫeas-sa mo ṡáiṫ de'n ḟeóil do ḃí insa gcoire, ⁊ téid siad a ċodlaḋ iarsain.

90. "Aċt ċeana do ḃeireaḋ an inġean amaċ mé gaċ aon lá ag leagaḋ nead na n-éan do ḃí go hiomadaṁail cois na fairrge, ⁊ do ḃí gean ró-ṁór aici ḋam, ⁊ dar mo láiṁ, a uaisle, ní raiḃ aon ṁí-ġreann agam-sa ḋise, óir ní raiḃ innti aċt deiċ dtroiġte ar aoirde ⁊ do ḃí sí níos cuṁṫa 'ná na haṫaiġ eile. Ciḋ tráċt do ċaiṫeas bliaḋain aṁlaiḋ sin, ⁊ go deiṁin ba ṡia an bliaḋain sin 'ná aon deiċ mbliaḋna do ċaiṫeas riaṁ, do ḃríġ gurab é coṫuġaḋ do ḃí orm ar feaḋ na haimsire sin feóil ṁuc ḃfiaḋain ⁊ cuirp ḋaoine dá mbruṫaḋ go minic 'n-a ḃfoċair.

91. "Lá n-aon dá rabamar ar ḃruaċ na mara mar a raiḃ curaċán an ḟir ṁóir, do ġaḃ an inġean ag gol 's ag caoi go géar, ⁊ do b'iongnaḋ liom fáṫ a guil, óir ní ḟacas riaṁ roiṁe sin í aċt greannṁar suairc neaṁ-urċóideaċ. D'ḟiafruiġeas-sa fáṫ a dubróin di. 'Ní gan fáṫ,' ar sise. 'Gráḋ do ṫugas-sa ḋuit, ⁊ is maiṫ atá a ḟios agam go ḃfuil m'aṫair ar tí báis ġráineaṁla do ṫaḃairt duit.' Ar gclos an sgéil sin ḋaṁ-sa do ġaḃ misneaċ ⁊ meanma ró-ṁór mé, óir ní raiḃ tuaraim agam go ḃfuiġinn an t-oileán d'ḟágáil go

bráṫ, de ḃríġ ná léigfeaḋ an inġean feaḋ urċair saiġde as a raḋarc mé, ⁊ an tráṫ d'innis sí fáṫ a heolċaire ḋam, do ḃíos deiṁneaċ go ḃfuiġinn sliġe ċum gluaiste. 'Is súgaċ atá tú le huċt do ḃáis,' ar sí 'Ní'l aon ṁaiṫ ḋam buaiḋreaḋ aigniḋ beiṫ orm,' ar mise, '⁊ má ġní tusa mo ċoṁairle, beimíd araon slán.'

92. " 'Créad an ċoṁairle sin ? ' ar sise. 'Atá,' ar mise, 'sinn araon d'imṫeaċt ċum fairrge, ⁊ béarfad liom ṫú dom' ríoġaċt féin, ⁊ déanfad bainríoġain díot uirṫi.' D'aontuiġ sise dul i n-aon áit de'n doṁan liom, ⁊ ċeapamar an ṁaidin iar n-a ḃáraċ, an tan do raċaḋ a haṫair do'n ċoill, éalóḋ ċum an ċuraċáin. Aċt ċeana do ċaiṫeamar an aimsir amaċ go maidin iar n-a ḃáraċ, ⁊ go moċ lae ⁊ lán-tsoillse d'imṫiġ an t-aṫaċ fa'n gcoill, ⁊ an tan d'imṫiġ an t-aṫaċ do ġabas féin m'arm gaisgiḋ umam, ⁊ do ṫriallas féin ⁊ an inġean ċum an ċuraċáin, ⁊ ṫiomáineamar amaċ ar muir ⁊ ar mór-ḟairrge.

93. " Do lean a deirḃṡiúr ba ṡine sinn, óir do b'iongnaḋ léi cá raḃamair ag dul ċoṁ moċ sain, ⁊ iar n-imṫeaċt amaċ ó'n gcuan dúinn, táinig sí ar an gcarraig os ár gcionn, ⁊ do ċuir trí glaoiḋ allta os árd aisti ar a haṫair, ⁊ níor ḃ' ḟada go dtáinig an t-aṫaċ os ár gcionn ar ṁullaċ na haille ⁊ do ċuir uaill os árd as, ionnus gur tuigeaḋ linn go gcualaṫas ar feaḋ trí rann an doṁain é, ⁊ do ṫeilg é féin amaċ

'san ṁuir ⁊ do ṡnáṁaiġ 'n-ár ndiaiḋ, ⁊ giḋ go raḃamair-ne ag gluaiseaċt go tréan, ⁊ neart gaoiṫe ⁊ taoide linn, is tréine 'ná sain do ġluais an t-aṫaċ, óir do ḃeireaḋ sé seaċt bpéirse leis de gaċ tréanairleóig, ⁊ ṫuigeamar go raḃamar caillte.

94. "Aċt ċeana ní fada ċuaḋmar an tan ṫáinig an faṫaċ suas linn, ⁊ buaileann a láṁ i mbrágaid an ċuraiġ, ⁊ do ḃí ag éirġe suas leis. Air sin do ṫugas-sa béim claiḋiṁ do gur ḃaineas an láṁ ó'n nguallainn de. Leis sin do ṫuit síos arís 'san ḃfairrge, giḋeaḋ ní stad uainn do rinne aċt sinn do leanaṁaint, ⁊ an tan do riġ sé an curaċ arís, d'éiriġ de léim as a ċorp ⁊ ḃuail a uċt ar ḃord an ċuraiġ. Annsain do ċuireas-sa mo ḋá láiṁ 'san gclaiḋeaṁ ⁊ ḃuaileas i gcaol na colna ⁊ i ramar a ṁuinéil é, gur ḃaineas a ċeann dá ċolainn ⁊ do ṫuit síos go grian ⁊ go grinneall na fairrge, ⁊ is lúṫġáireaċ láin-ṁeanmnaċ do ḃí an inġean ó ċailleaṁaint a haṫar, ⁊ beireann idir a dá láiṁ orm ⁊ do ṗóg go dil ⁊ go díoċra mé, ⁊ annsain do ġaḃamar ag taisteal na fairrge, ⁊ rinneamar iomraṁ tréan amaċ ó'n tír.

95. "Níor ċian dúinn an tan do ḋorċuiġ an spéir os ár gcionn coṁ duḃ leis an oiḋċe, ⁊ is é níḋ do ḃí ann ainṁiḋe éin dá dtugtaoi an liaṫ-ċarraig, ⁊ buaileann a crága cam-ingneaċa ionnam i n-aċrann, ⁊ tógann léi suas ins an aer mé coṁ hárd sain gur ċaill me raḃarc talṁan ⁊ uisge,

⁊ níor ċomnuiġ liom gur ṫuirling i ngleann doiṁin dorċa fuaṫmar, ⁊ do sgaoil annsain as a crágaiḃ mé, ⁊ do ċrom dá gobaḋ ⁊ dá crotaḋ féin ; ⁊ mar fuaras-sa mar sin í ⁊ a cúl liom, do ṫarraingeas mo ċlaiḋeaṁ as a ṫruaill ⁊ ṫugas buille áṫasaċ ḋi 'san muinéal gur ḃaineas a ceann di. Annsain d'imṫiġ mé tríd an ngleann, ⁊ is aṁlaiḋ ḃí an gleann sain, lán d'ainṁiḋtiḃ fuaṫmara ⁊ do naṫraċaiḃ niṁe, leoṁain ⁊ ceiṫreaċa, geilte glinne, ⁊ deaṁain aeoir, ⁊ do ġaḃas dá leadraḋ dom ḋeis ⁊ dom ċlí go dtáinig an oiḋċe orm.

96. "Ar n-a ḃáraċ do ḃí mé ag siuḃal tríd an ngleann mí-áḋḃaraċ sain, ⁊ níor ċian dam go ḃfaca mé ógláċ mór míleata mear-ċalma dom' ionnsaiġe i dtreallaṁ troda ⁊ cruaḋ-ċoṁraic, ⁊ ar dteaċt i ḃfogus dam, d'iarr coṁrac orm. D'ionnsuiġeamar a ċéile mar ḋá leoṁan lonnaċa luaiṫ-ḟeargaċa, aċt do b'é críoċ an ċoṁraic sin gur ċeanglas é go dian daingean doċraiḋeaċ, ⁊ duḃras go mbainfinn a ċeann de gan ṁoill muna dtugaḋ sgéala ḋam cia 'r ḃ'é féin. D'innis sé ḋam annsain gur ḃ' é féin Ridire an Ċlaiḋiṁ Órḋa mac ríoġ Fionn-ṁara, ⁊ nár ḟág críoċ gan siuḃal ná oileán gan taisteal ag cur a ċlú ⁊ a ġaisgiḋ, '⁊ dar mo ḃriaṫar,' ar sé, 'níor cuireaḋ i ngeiṁeal mé roiṁe seo, aċt aṁáin ceangal eile ṫug gruagaċ an Oileáin Órḋa orm, ⁊ do ċeanglóċaḋ an laoċ sain fir an ḃeaṫa uile.' Do sgaoil

mé Ridire an Ċlaidiṁ Óirḋa annsain, ⁊ ṫug mionna ⁊ briaṫar naċ sgarfaḋ liom go cionn bliaḋna. D'ḟiafruiġ mé ḋe créad do ṫug 'san ngleann sain é. D'innis dam an tan ċeangail Gruagaċ an Oileáin Óirḋa é gur ċuir téada fa n-a osglaiḃ ⁊ gur sgaoil le fánaiḋ an ġleanna sain é.

97. "Ciḋ tráċt do ḃíomar araon ag siuḃal an ġleanna gan biaḋ gan ḋeoċ, ⁊ ní fada do ḃíomar aṁlaiḋ sin an tan do ċonnarcamar an dún ba ḃreaġṫa dá ḃfaca mise riaṁ, ⁊ do cuireaḋ fáilte róṁainn ann, ⁊ tugaḋ biaḋ ⁊ ḋeoċ ċugainn. D'ḟiafruiġ mé ḋe'n ḃantraċt créad an fáṫ go raiḃ an oiread sain ban 'san ḋún ⁊ gan aon ḟear 'n-a ḃfarrad, óir ní facamar fear ar biṫ ann. Do ḟreagair bean ḋe'n ḃantraċt mé, ⁊ aduḃairt gur Ġleann Duḃ doḃ'ainm do'n ġleann sain, ⁊ nár ḟág aon duine dá dtáinig ann é le trí ċéad bliaḋain, ⁊ ná fágfaḋ an faiḋ ⁊ ṁairfeaḋ Gruagaċ an Ġleanna Duiḃ, '⁊ atáid deiċ míle gaisgiḋeaċ galaċ gníṁ-éaċtaċ fa ḋraoiḋeaċt aige 'san ngleann so, ⁊ ní'l faġáil fuasgalta orṫa féin ná orainne ċoiḋċe nó go dtiocfaiḋ gaisgiḋeaċ éigin do ḃéarfaiḋ buaiḋ air an ngruagaċ i gcoṁrac aoinḟir, ⁊ annsain éireoċaiḋ an gleann coṁ hárd leis an talaṁ ar gaċ taoḃ ḋe, ⁊ soillseoċaiḋ an ġrian air, óir níor ṫaitnig an ġrian ar an ngleann so le trí ċéad bliaḋain, aċt an spéir ḋuḃ ḋorċa os a ċionn, ⁊,' ar sise, 'ní'l laoċ fa'n

domhan ionchomhraic leis an ngruagach, óir ní dheargann arm ar aon bhall dá bhallaibh ach amháin a shúil chlé, ⁊ is inghean d'Fhearghus Ó Finn, árd-rí Uladh, mise,' ar sí, '⁊ atáid ceathrar eile do chlannaibh righthe Éireann im fhochair annso, ⁊ iomad eile d'ingheanaibh ríogh ⁊ ró-thighearna mar aon linn, ⁊ is mór an díoghbháil do rinne tusa dúinn tré mharbhadh an éin do thug do'n ghleann so thú, óir is é an t-éan úd do tugadh na gaisgidhigh do'n ghleann so, mar shúil go dtiocfadh le gaisgidheach éigin díobh buaidh do bhreith ar an ngruagach i gcomhrac, ⁊ rinne d'fhuasgladh as an ngleann so i bhfuilimíd. Ach anois atámaoid réidh le haon chabhair d'fhagháil go deireadh an domhain.'

98. "Adubhras leis an ríoghain gan aon doilgheas a bheith uirthi, óir go raibh sé i ndán do'n éan gan d'fhad saoghail a bheith aige ach go dtiubhradh sé gaisgidheach leis do'n ghleann so do bhuaidhfeadh ar an ngruagach, ⁊ gur dóigh gur mé féin an laoch sain, ó's mé do mharbh an t-éan. 'Dá bhrígh sin atá súil agam le sibh-se d'fhuasgladh as an mbraighdeanas i n-a bhfuil sibh.' Adubhairt ingheun ríogh Uladh go rachadh sí féin liom, ⁊ go mb'fhéidir go mbudh mhaith an congnamh dham í. Do chodlas féin ⁊ Ridire an Chlaidhimh Órdha go maidin ar n-a bhárach, ⁊ iar n-éirghe dham tar éis mo thuirse do chur díom, do cheanglas mo chorp 'n-a chaith-éideadh, ⁊ triallas féin ⁊ mo chomh-ghaisgidheach

⁊ inġean ríoġ Ulaḋ go faiċċe Ġruagaiġ an Ġleanna Duiḃ.

99. " Do ḃí bile ar lár na faiċċe ⁊ clog mór i mbarr an ḃile sin ⁊ slaḃraḋ airgid as an gclog sain anuas. Aduḃairt inġean ríoġ Ulaḋ liom-sa an clog do ḃuain. Do-rinneas aṁlaiḋ, ⁊ níor ċian dúinn go ḃfacamar laoċ mór míleata mear-ċalma déid-ġeal daṫ-álainn ag teaċt ċugainn le fraoċ feirge, ⁊ dob'é féin an ḃeiṫir ḃeoḋa ⁊ an leoṁan luaiṫ-ḟeargaċ, ⁊ an naṫair neiṁ-eaglaċ, ⁊ an dragan dian dásaċtaċ, ⁊ an curaḋ nár traoċaḋ riaṁ i gcoṁraċ, .i. Gruagaċ an Ġleanna Duiḃ ; ⁊ iar dteaċt i láṫair ḋó, d'iarr coṁrac ⁊ níor diúltaḋ ḋo, óir d'ionnsuiġeamar a ċéile mar ḋá leoṁan ar luinne, nó mar ḋá ḋragan dásaċta, ⁊ do rinneamar coṁrac faoḃraċ fuilteaċ neart-ċalma aṫaiḋ ḟada de'n lá sain, ⁊ gaċ sáiṫ sleiġe nó béim claiḋiṁ dá dtugainn ar an ngruagaċ ní ḋéanaḋ fuiliuġaḋ ná foirḋeargaḋ air, ⁊ mo ċréaċta-sa ag sileaḋ fola flann-ruaiḋe ó ḃéimeannaiḃ an Ġruagaiġ. 'Cuiṁniġ, a ṁacaoiḃ,' ar inġean ríoġ Ulaḋ, 'naċ deargann arm ar an ngruagaċ.' 'Is fíor sain,' arsa mise, ⁊ leis sin do ġaḃ mire ṁeanman mé, ⁊ do riṫeas isteaċ ar an ngruagaċ, ⁊ do ṫreasgras fúm é, ⁊ ṫugas sáiṫ niṁe sleiġe 'san tsúil ċlé air, gur ċuir búiṫre uaṫḃásaċ as ba ċlos ar feaḋ an ġleanna, gur ṫuit an anam as ar an láṫair sin.

100. " Annsain d'éiriġ gaoṫ ⁊ stoirm,

críoċnuġaḋ talṁan ⁊ tóirneaċ ḟuaṫṁar, ionnus gur ṡíleamar go dtiocfaḋ an spéir ċum talṁan, ⁊ d'éiriġ an gleann coṁ hárd leis an talaṁ ar gaċ taoḃ de. Is annsain do ċiúnuiġ an ġaoṫ ⁊ do ġlan an spéir os ár gcionn, ⁊ do ṡoillsiġ an ġrian go taitneaṁaċ, ⁊ d'imṫiġ an draoiḋeaċt de'n ġleann, ionnus, an ṁuintir do ḃí le cian d'aimsir ann, go dtángadar ċugainn go lúṫġáireaċ, ⁊ fearaid fíor-ċaoin fáilte róṁainn do'n Oileán, ⁊ iad ag breiṫ buiḋeaċais liom-sa trés an ḃfuasglaḋ ṫugas dóiḃ, ⁊ ċaiṫeamar caoiġṫiġis ar ṁís go suḃaċ soilḃir. Aċt ċeana do pósaḋ na cúig céad bean do ḃí ann, ⁊ do ṗós mé féin inġean ríoġ Ulaḋ, óir ní ḟacas a macsaṁail i n-ar ṫaisteal mé de'n doṁan ar ṁéin ar ċruṫ ⁊ ar ċaoin-deilḃ, ⁊ do ṫairg mé a roġa mná do ġaisgiḋeaċ an Ċlaiḋiṁ Órda, aċt aduḃairt seisean liom ná pósfaḋ aon ḃean go bráṫ aċt inġean Ġruagaiġ an Ġleanna Ġuirm, ⁊ go raiḃ a gráḋ sain coṁ mór sain ceangailte 'n-a ċroiḋe ⁊ i n-a aigneaḋ de ló ⁊ d'oiḋċe, go raiḃ sé deiṁneaċ bás d'ḟaġáil muna ḃfaġaḋ í, ⁊ gurab dá hiarraiḋ do ċuaiḋ sé an uair do ċeangail an gruagaċ é. Aduḃart féin ná léigfinn bás do, ⁊ go raċainn leis dá toċṁarc ⁊ dá buain amaċ ar ais nó ar éigean. Aduḃradar na gaisgiḋiġ eile go raċadaois féin linn.

101. "Do ġléasamar ár luingeas ⁊ ár leaṫan-ḃarca bronn-ḟairsinge ⁊ do ṡeolamar amaċ ar ċraos mara ⁊ níor coṁnuiġeaḋ linn

gur ġaḃamar cuan ⁊ calaḋ 'san Oileán Ġorm, ⁊ do ġluaiseamar rómainn gur roiċeamar faiṫċe an dúna, ⁊ ċuireas-sa Conn Criṫir, gaisgiḋeaċ ó Éirinn ċum an ġruagaiġ ag iarraiḋ a inġine mar ṁnaoi do ġaisgiḋeaċ an Ċlaiḋiṁ Órḋa nó muna dtugaḋ, go dtiuḃrainn ár sluaiġ, diṫ ḋaoine, ⁊ uireasbaiḋ fear-ógláċ orṫa. Do ġluais Conn Criṫir ⁊ do ċuaiḋ do láṫair an ġruagaiġ ⁊ d'aiṫris a uraġall do. Aduḃairt an gruagaċ dá mbeidís fir an doṁain ar aon ṁaċaire naċ dtiuḃraḋ féin bean ná aon níḋ eile uaiḋ dá aiṁḋeoin, ⁊ go dtiuḃraḋ caṫ ḋóiḃ ar n-a ḃáraċ. Ṫáinig Conn tar a ais ⁊ d'aiṫris gaċ ar ċan an gruagaċ leis.

102. "Aċt ċeana ṫugamar as an oiḋċe sin, ⁊ i moċ na maidne ar n-a ḃáraċ ṫáinig an gruagaċ ⁊ dá ḟiċid míle do ġléire ġlan-sluaiġ ⁊ d'ḟógair caṫ orainn. Do ḟreaġramar-ne go héasgaiḋ neiṁ-eaglaċ é, ⁊ ṫángamar i n-aġaiḋ a ċéile ⁊ rinneamar coṁrac calma cruaḋ-ḋaingeantaċ fuilteaċ fír-ṫréan, ionnus gurab iomḋa láṁ ar n-a leonaḋ ⁊ taoḃ ar n-a tollaḋ ⁊ colann ar n-a ciorrḃaḋ do ḃí ann, ⁊ do b'iomḋa sroṫa fola flann-ruaiḋe do ḃí ar n-a taosgaḋ tré ċréaċtaiḃ na ríġ-ṁíleaḋ. Annsain do ṁéaduiġeadar na curaḋa a meanma ⁊ do ċruaiḋeadar a gcroiḋṫe ⁊ do luaṫuiġeadar a láṁa ⁊ do ṫromuiġeadar a mbuillí, go ndearna gaċ tréin-ḟear dem

ṁuintir-se ⁊ de na hallṁuraċaiḃ gníoṁ gaisgiḋ ós árd.

103. "An tan do ṁotuiġeas féin ársaiḋeaċt na n-allṁurac i m'aġaiḋ d'ionnsuiġ mé an caṫ fa rabarta feirge ⁊ fa ċonfaḋ caṫa ⁊ árd-aigeanta, gur ġaḃas dá múċaḋ, dá ndian-sgaoileaḋ dom ḋeis ⁊ dom ċlí, ionnus nár sgar mé de'n ruaṫar sain gur rángas an cró caṫa 'n-a raiḃ Gruagaċ an Ġleanna Ġuirm, ⁊ an tan do ċonnairc an gruagaċ an t-ainġeim do ṫugas-sa ar a ṁuintir, do ḋruid im ċoinne, ⁊ d'ionnsuiġeamar a ċéile go danarḋa dúr-ċroiḋeaċ tinneasnaċ tolgánaċ, ⁊ do fearaḋ imreasán créaċtṁar eadrainn. Giḋeaḋ do b'é críoċ an ċoṁraic an gruagaċ do ṫuitim liom fa ḋeoiḋ, ⁊ do riṫeas annsain ag díċeannaḋ na n-allṁurac, gur ċuireas ár ⁊ easbaiḋ orṫa, ⁊ gur ġlacadar teiċeaḋ ⁊ raon maḋma, ⁊ do leanas ⁊ mo ṁuintir iad isteaċ 'san gcaṫair, ⁊ do ṁarḃamar iad aċt fír-ḃeagán do ġaḃ coimirce agam-sa, ⁊ ṫugas ingean an ġruagaiġ mar ṁnaoi ⁊ mar ḃain-ċéile do Ridire an Ċloiḋiṁ Órḋa, ⁊ do rinne mé rí ar an Oileán nGorm de, ⁊ is easbaḋaċ díṫeaċ do ḃí mo ṁuintir féin tar éis an ċaiṫ-ġleó sain, óir ní raiḃ beó de'n deiċ míle laoċ do ċuaiḋ liom ċum an ċaṫa aċt aon ṁíle aṁáin.

104. "Do ċuadar an laoċraḋ, an méid do ṁair díoḃ, dá ndúiṫċiḃ féin, ⁊ do ṫriallas-sa dom ríoġaċt féin ⁊ ṫugas

inġean ríoġ Ulaḋ liom, .i. Doirn Déad-ṡolais, ⁊ is gearr do ṁair sí agam, óir do fuair bás i gcionn bliaḋna, ⁊ atá mac dá héis agam atá anois i gcionn a ṡeaċt mbliaḋan, ⁊ do ṁeas mé a ċur go hÉireann ag foġlaim lúiṫ ⁊ gaisgiḋ. Aċt ċeana, i gcionn bliaḋna d'éis ḃáis mo ṁná do ċuala mé ag luċt suaiḋ ⁊ seanċais ⁊ ag luċt léiġte leaḃar gurab ag ríġ Inse na mBeo do ḃí an inġean ba ḃreaġḋa cruṫ ⁊ dealḃ dá raiḃ 'san doṁan uile, ⁊ gur ṁúċ a dealḃ ar ḋeilḃ ban an doṁain. Iar n-a ċlos sain daṁ-sa, do ċuaiḋ mé dá hiarraiḋ ar a haṫair mar ṁnaoi, ⁊ is é freagra ṫug sé orm naċ dtiuḃraḋ sé a cuṁal coiṁdeaċta mar ṁnaoi ḋam. Do ġlac fearg ró-ṁór mé iar gclos an aiṫisg sin, ⁊ d'iarras coṁrac air. Aduḃairt an rí ná raċaḋ féin ċum coṁraic an feaḋ do ḃí an oiread sain sluaġ aige. Annsain aduḃras cúig céad laoċ do ċur ċugam, óir do ṁeasas gur ġearr go dtuitfeaḋ sluaġ an dúna go huile liom ar an moḋ sain, aċt dar do láiṁ-se, a ṫréin-ṁíle, ní hamlaiḋ do ḃí, óir an cúig céad do ṁarḃas an lá sain, is iad do ṫáinig im aġaiḋ ar n-a ḃárac. Ciḋ tráċt, do ḃí mé ag coṁrac leo fiċe lá, ⁊ is iad an ṁuintir ċéadna ṫáinig ċugam an ċéad lá ṫáinig gaċ aon lá, ⁊ do ḃíodar coṁ beó an lá déiḋeanaċ ⁊ do ḃíodar riaṁ. D'ḟágas an tír iar-sain go duḃaċ droiċ-ṁeanmnaċ, ⁊ ag sin mo sgéal duit a ġaisgiḋiġ," ar an Ridire Ór-armaċ, "⁊ innis daṁ-sa

anois cia tú féin do ruġ buaiḋ orm''

105. "Donas ⁊ tubaist ar do ḃéal!" ar Conán, "is iomḋa laoċ is tréine ná tú ar ar ruġ an cait-ṁíle sin buaiḋ, ⁊ bíoḋ a ḟios agat gurab é Osgar mac Oisín ṁic ríoġ na Féinne é, ⁊ oċtar eile de ṁaiṫiḃ na Féinne atá i n-a ḟoċair annso." "Is maiṫ liom-sa," ar an gaisgíḋeaċ, "gurab leis do ráinig treisiuġaḋ orm, de ḃríġ go ḃfuil a ḟios agam go ḃfuiġeaḋ m'anacal uaiḋ." "Níor ḃ'ḟiú le hOsgar tú ṁarḃaḋ," ar Conán, "ó nár ṁarḃ sé 'san gcoṁrac tú." "Do-ġeoḃair anacal uaim-se," ar Osgar, "⁊ beir buaiḋ ⁊ beannaċt, óir is ró-ḃinn na sgéalta ċanais dúinn." Do sgaoileaḋ de'n Ridire Ór-armaċ iarsain, ⁊ do ċaiteadar an oiḋċe sin go subaċ soi-ṁeanmnaċ go maidin.

106. Is annsain do labair Osgar ⁊ aduḃairt, "Luiġim fam' armaiḃ gaisgiḋ naċ raċa mé tar m'ais go hÉirinn coiḋċe go ḃfaġa mé inġean ríoġ Oileáin na mBeo mar ṁnaoi ⁊ mar ḃain-ċéile do'n Ridire Ór-armaċ." "Raċad-sa leat," ar an rí, "mar aon le sluaġ an dúna." "Ní ṫiocfaiḋ aon duine liom-sa," ar Osgar, "aċt mo ṁuintir féin ⁊ an Ridire Ór-armaċ ⁊ an ceaṫrar eile ridirí-se annso." Leis sin cuirid iad féin i gcóir ċum aistir, ⁊ ceileaḃraid féin ⁊ an rí dá ċéile ⁊ triallaid na ceiṫre fir déag sain d'ionnsaiġe luinge Lomnoċtáin, ⁊ téid innti ⁊ ní haiṫristear a n-imṫeaċta gur ġaḃadar

cuan ⁊ calaḋ-ṗort i nOileán na mBeo, ⁊ ní stad ná coṁnaiḋe do-rinneadar go rángadar faiṫċe an dúna, ⁊ aduḃairt Osgar le Conán dul mar a raiḃ an rí ⁊ a inġean d'iarraiḋ mar ṁnaoi do'n Ridire Ór-armaċ, nó ceiṫre céad déag dá ṡluaġ do ċur ċum coṁraic leis na ceiṫre fearaiḃ déag atá ar an ḃfaiṫċe. Téid Conán gus an rí ⁊ d'innis do gurab í a inġean do ḃí uaiḋ mar ṁnaoi do'n Ridire Ór-armaċ. “Glór óinṁide nó amadáin do ċanair,” ar an rí, “óir dá mbeaḋ sluaġ an doṁain ar aon láṫair, ní ṫiuḃrainn-se m'inġean dóiḃ dom aiṁḋeoin.” “Do ċanais bréag mór,” ar Conán, “óir ní'l annsúd aċt ceiṫre fir déag, ⁊ ó naċ áil leat í ṫaḃairt uait le réiteaċ, freagair coṁrac céad do gaċ fear díoḃ, ⁊ ċífiḋ tú cia hé an t-amadán i ndeireaḋ an sgéil.” “Do-ġeoḃaid siad sain gan cáirde,” ar an rí. Gluaiseann Conán iar-sain ċum a ṁuintire, ⁊ ní mór go raiḃ aga aige ar a ḟreagra d'innsint an tráṫ ċonnarcadar ceiṫre céad déag fear armṫa éidiġṫe dá n-ionnsaiġe. Ionnsuiġeann Conán ⁊ a ṁuintir iad, ⁊ do fearaḋ gleo gáiḃteaċ eatorṫa, ⁊ gaḃann Conán ⁊ a ṁuintir tríoṫa aṁail seaḃaic tré ealtain de ṁin-éanaiḃ, nó mar onċoin ċraos-osgailte fa ṫréad ċaoraċ ar ṁaċaire réiḋ ró-ḟairsing, go n-ár ḟágadar fear inniste sgéil beo ar an láṫair sin díoḃ.

107. “Is beag an tairḃe dúinn iad sain a ṁarḃaḋ,” ar an Ridire Ór-armaċ, “óir

is iad an muintir céadna déanfas comhrac 'n-ár n-aghaidh i mbárach." "Ní hamhlaidh bheas," ar Conán, "óir fairfidh mise iad anocht 7 má chorruigheann aon duine aca is é chífeas an t-uathbhás." Caithid an aimsir mar sin gur thuit an oidhche, 7 do ghluais Conán go hairm-ghléasta go hionad an chatha 7 do luigh i measg an áir. Níor bh'fada dó amhlaidh sin, an tan do chonnairc an tréan-chailleach ag teacht fá'n ár, 7 í armtha éidighthe 7 buidéal aici 'n-a láimh, 7 é lán d'íoc slánuighthe, 7 dís stócach 'n-a fochair, 7 an tan tháinig chum an chéad fhir do bhí marbh, do chuimil cuid de'n digh do bhí 'san mbuidéal dá bhéal, 7 do phreab 'n-a sheasamh, 7 do chuimil do'n dara fear 7 mar sin do thóg sí seisear de phreib. Preabann Conán 'n-a sheasamh 7 adubhairt, "A chailligh meirgigh mí-sgiamhaigh! ná tóg aon duine eile díobh sain, óir ní fhaca mise aon duine dár mharbhas riamh 'n-a bheathaidh arís 7 ní maith liom a fheicsint anois." Ní sgannradh ná eagla do ghlac an chailleach roimhe, acht a claidheamh a tharraing amach 7 a haghaidh do thabhairt ar Chonán, 7 do-rinneadar comhrac feigh fuilteach faobhrach calma cródha croidhe-amhail comh-uaibhreach móir-bhéimeannach, 7 do mhéaduigh an comhlann ar Chonán, ionnus go raibh dá thraochadh go mór, 7 an tan do mhothuigh an chailleach sain do theilg a claidheamh 7 a sgiath uaithi, 7 do rith chum Conáin 7 do rug cruaidh-ghreim fa n-a chom air, 7 do thóg sí suas ar mhaoil a gualann é, 7 do

ḃuail fa lár fúiṫi é, ⁊ do ċeangail go cruaiḋ daingean do-sgaoilte é, ⁊ do ċuir ar ṁuin duine dá stócaċaiḃ é, ⁊ aduḃairt leis é ċur fa'n ríġ-ċeangal dá ṗianaḋ, ⁊ annsain d'aiṫḃeoḋuiġ sí an sluaġ uile.

108. Do ġluais an fiaḋ-ċailleaċ ċum an dúna ⁊ ċuaiḋ mar a raiḃ Conán ⁊ aduḃairt leis, "Á Ċonáin, atá sé ar do ċumas féin fóiriṫin ort féin anois ó'n móir-éigean i n-a ḃfuilir, óir is mise máṫair ríoġ na tíre seo, ⁊ má ṗósann tusa mé ġeoḃaiḋ tú t'anam, ⁊ muna ḃfuil tú sásta leis sin, luiġim fam' armaiḃ gaisgiḋ go dtiuḃrad bás anuasal duit." Is aṁlaiḋ ḃí an ċailleaċ sain, ḃí trí hórlaiġe in gaċ stair-ḟiacail léi, ⁊ a pus íoċtaraċ ag iompóḋ anuas ar a smigín, ⁊ a dá súil sluigṫe trí hórlaiġe siar 'n-a ceann ⁊ iad ag sír-ṡileaḋ braċaiḋ ⁊ fola, ⁊ do ḃí ceiṫre hórlaiġe ar fad in gaċ iongain dá raiḃ uirṫi ⁊ do ḃí oiread duirn ríġ-ṁíleaḋ do ċnap i gclár a héadain, ⁊ oiread corcáin do ċnap i gclár a hoċta, ⁊ an toirt ċéadna idir a dá ṡlinneán, ⁊ do ṡeasfaḋ mór-uḃall ar gaċ ruibe dá folt garḃ slim ciar-ḋuḃ, ionnus gur ḃ'aḋḃar sgannraiḋ a feicsin.

109. Do laḃair Conán ⁊ is é aduḃairt: "Dar mo ḃriaṫar, a ċaillig ġránna, an bás is tarcaisniġe dár tugaḋ d'aon duine riaṁ, go mb' ḟearr liom a ḟulang ná do ṡaṁail-se d' oillṗéist diaḃlaiḋe do ṗósaḋ, nó fós a ḃeiṫ le ráḋ ag fearaiḃ ná mnáiḃ

Éireann gur ceanglaḋ mé le sean-ṁáṫair ríoġ Oileáin na mBeo.'' Annsain do laḃair an ċailleaċ go ceannsa le Conán ⁊ aduḃairt: '' Má ṗósann tú mé a ríġ-ṁíle, muirfiḋ mé an rí go n-a ḃantraċt, ⁊ déanfad rí ḋíot féin ar an oileán so.'' '' Dá ndéantá rí ar an doṁan díom,'' ar Conán, '' ní hé aṁáin tú ṗósaḋ, aċt ní ḃeinn ag féaċain ort.'' Annsain do ġlac buile ⁊ olc an ċailleaċ, ⁊ tógann Conán as an áit n-a raiḃ, ⁊ do ċuir fá'n ríġ-ċeangal niṁe é, mar a raiḃ gaċ braon ag dul go cnáiṁ ann, ⁊ an ṗian ag dul go croiḋe air, ionnus go raiḃ ag búiṫre go huaṫḃásaċ mar ṫarḃ buile.

110. Ciḋ tráċt do b' iongnaḋ le muintir Ċonáin a faid do ḃí sé gan teaċt, ⁊ téid go háit an ċoṁraic ⁊ ċonnarcadar gur haiṫḃeoḋaḋ an luċt do ṁarḃadar an lá roiṁe sin, ⁊ smaoinid 'n-a n-aigneaḋ gur cailleaḋ Conán. Aċt ċeana na fir do ṫuit leo an lá roiṁe sin, d'ionnsuiġeadar iad go calma an dara lá, ionnus gur traoċaḋ leo ar an láṫair sin iad, aċt aon laoċ aṁáin d'fuaduiġ Osgar ó ċlaiḋeaṁ Ġuill ⁊ d'fiafruiġ ḋe créad d'aiṫḃeoḋuiġ an sluaġ. D'innis an t-óglaċ gurab í an ċailleaċ d'aiṫḃeoḋuiġ iad. Do léigeadar uaṫa é iarsain, ⁊ aduḃairt Osgar go ḃfairfeaḋ féin an dara hoiḋċe sin dóiḃ. Aduḃairt Diarmaid ⁊ Goll go ḃfairfidís féin mar aon leis.

111. Gluaisid rómpa go láṫair an ċaṫa ⁊ luiġid i measg an áir, ⁊ níor ċian dóiḃ

ann go dtáinig an ċailleaċ ⁊ a dís stócaċ, ⁊ níor léig Osgar dí do ṫógáil aċt dís an tan do ċuaiḋ 'n-a coṁḋáil, ⁊ ní sgannraḋ ná eagla do ġaḃ í, aċt a claiḋeaṁ a ṫarraing, ⁊ a hagaiḋ do ṫaḃairt ar Osgar, ⁊ rinneadar coṁrac feiġ fuilteaċ fíor-ċalma reaċtṁar ró-ġoineaċ, ⁊ ḃíodar ar an leadraḋ sain aimsir imċian, ionnus go raiḃ an ċailleaċ dá claoi, go dtug Osgar béim claiḋiṁ dá hionnsaiġe, gur ṁeas an ceann do ḃuain dá colainn de'n ḃéim sin. Giḋeaḋ do ṫug an ċailleaċ baoiṫ-léim ar a cúl, ionnus go ndeaċaiḋ seaċt gcéimeanna de'n ḃaoiṫ-léim sin, ⁊ ó neartṁaire na móir-ḃéime sin gur ṫuit an claiḋeaṁ as a láiṁ ċum talṁan ó Osgar, ⁊ an feaḋ do ḃí sé ag tógáil an ċlaiḋiṁ do riṫ an ċailleaċ ċum siuḃail. Do ṁarḃ Diarmaid ⁊ Goll an dá stócaċ ⁊ an ḃeirt d'aiṫḃeoḋuiġ an ċailleaċ, ⁊ mar ċonnarcadar go raiḃ an ċailleaċ ag imṫeaċt do luas cos ó Osgar riṫid 'n-a diaiḋ, ⁊ ar mbeiṫ ḋóiḃ ró-ḋian uirṫi 'san tóir do ṫimċeall sí an dún fa naoi mar naċ féadfaḋ sí dul isteaċ ag a foigseaċt do ḃíodar an laoċraḋ ḋi. Annsain do ġaḃ Goll 'n-a coinne ⁊ an dís eile 'n-a diaiḋ, ⁊ iar dteagṁáil ar a ċéile ḋi féin ⁊ do Goll do fearaḋ gleo fuilteaċ eatorṫa ⁊ coṁrac calma créaċtaċ, fa mar do ḃí an ċailleaċ ċuirpṫe ċnapaċ, máṫair ríoġ Inse na mBeo, ⁊ Goll mear-ċalma mac Mórna.

112. An tan do ṁoṫuiġ an ċailleaċ í

féin dá claoi ag Goll, d'iompuiġ sí uaiḋ ⁊ do léig sí í féin 'n-a réim ró-reaṫa, ⁊ ní fada do ċuaiḋ an tan do ṫeangṁuiġ Diarmaid ⁊ Osgar uirṫi, ⁊ do ṡíleadar í ḃeiṫ teannṫuiġṫe aca, giḋeaḋ d'éiriġ sí de léim éadtrom innealta ionnus go ndeaċaiḋ sí os ceann Diarmada ⁊ Osgair ṫarsa amaċ i ḃfad ar an ḃfaiṫċe, ⁊ léig í féin ar siuḃal go troiġ-éasgaiḋ. Giḋeaḋ d'ḟill Diarmaid ó Duiḃne uirṫi go tapaiḋ ⁊ do lean ins an tóir í ⁊ an Ċraoiseaċ Ḋearg beartuiġṫe 'n-a ġeal-dóid aige, ⁊ ṫug roġa urċair de'n tsleiġ fúiṫi, gur ċuir fad láiṁe laoiċ ḋi idir crann ⁊ iarann tré n-a croiḋe. Do ċuir an ċailleaċ ar dtuitim di fiaiḋ-sgread aisti ba clos ar feaḋ an dúna uile, ⁊ do ḃaineadar a ceann di, ⁊ ċuireadar ar ċuaille é ag doras an dúna. Annsain triallaid tar a n-ais ċum a muintire ⁊ ṫugadar sgéala na cailliġe ḋóiḃ ⁊ ba luṫġáireaċ iad ó na sgéalaiḃ sin.

113. Dála an ríoġ, an uair do ċuala sgread na cailliġe, d'aiṫin gurab marḃ do ḃí sí, ⁊ d'éiriġ as a leabaiḋ ⁊ do ċuir coṁċruinniuġaḋ ar a ṡluaġaiḃ, ⁊ dob' ioṁḋa gaisgiḋeaċ galaċ ⁊ laoċ láidir lán-ċalma i ndún an ríoġ an tan sain. Iomṫúsa Fiann nÉireann, ar an gcéad aṁarc de'n lá ar n-a ḃáraċ ṫángadar i n-aġaiḋ na caṫraċ, ⁊ do ḃíodar-san i n-inneall caṫa rómpa. Leis sin téid Fiann Éireann ⁊ an ceaṫrar gaisgiḋeaċ ón Doṁan Toir do ṫáinig leo ⁊ an Ridire Ór-armaċ trioṫa ⁊

fúṫa mar do ġeoḃaḋ fiolar tré sgata colm, ⁊ ba saṁail le gairḃ-eas ġlórać an tréan-ruaṫar ṫugadar orṫa. Aċt ċeana do b'é críoċ an ṁóir-ġleo sain muna ndeaċaiḋ fear 'san aer suas nó síos i ndoiṁnib na talṁan, níor imṫiġ neaċ ḋíoḃ, aċt aṁáin an rí ⁊ beagán dá ṁuintir do ċuaiḋ 'n-a raon maḋma do'n dún ⁊ iaḋaid geataoi an dúna orṫa féin. Réabaid ⁊ brisid Fiann Éireann ⁊ marḃaid gaċ n-aon dá dtárla leo, nó go ndeaċadar mar a raiḃ an rí, ⁊ do ḃriseadar an cró caṫa do ḃí dá anacal, ⁊ ṫug Osgar siġe sanntaċ dá ionnsaiġe ⁊ iaḋann a ḋá láiṁ leaḃaire lán-arraċta 'n-a ṫimċeall, gur ḃuail fo ṫalaṁ é ⁊ do ċeangail go cruaiḋ doċraideaċ é. "Ná marḃ mé," ar an rí, "⁊ ġeoḃa tú cíos ⁊ cáin uaim feaḋ mo ṡaoġail, ⁊ m'inġean mar ṁnaoi do'n Ridire Ór-armaċ." "Luiġim-se fam' armaiḃ gaisgiḋ," ar Diarmaid, "naċ fágfair an áit seo go ḃfaġaḋ sa Conán." "Do ġeoḃair," ar an rí. Leis sin do cuireaḋ teaċtaire ar ċeann Ċonáin ⁊ iar dteaċt i láṫair do do sgaoil Osgar de'n ríġ.

114. Is aṁlaiḋ do ḃí Conán ⁊ é straoilte spolta 'n-a ċneaḋaiḃ dearga ó'n gceangal niṁe ⁊ a ḃéal, a ṗluca ⁊ a smigín go léir pollta ó stair-fiaclaiḃ na cailliġe. "Dar mo ḃriaṫar," ar Diarmaid, "is olc a ċuaiḋ coṁrac na cailliġe ḋuit, a Ċonáin, ⁊ is measa 'ná sain do ċuaiḋ a toċṁarc duit, óir atá an béal itte ḋíot aici." "Luiġim

i ḃfiaḋnaise m' arm," ar Conán, "muna mbeiṫ mé fann lag ocraċ gan biaḋ gan ḋeoċ, an teanga ṫuisleaċ aduḃairt an baoṫ-ċoṁráḋ sain le fonoṁaid liom go nḋéanfainn a sracaḋ ⁊ a réabaḋ as do ḃéal amaċ, ⁊, a Ḋiarmaid na mḂan ba ċóra ḋuit biaḋ nó deoċ a ṫabairt ċugam 'ná ḃeiṫ ag maoiḋeaṁ na cailliġe orm." Annsain ṫug Diarmaid biaḋ ⁊ deoċ ċuige, ⁊ do ċaiṫ Conán a ṡáiṫ ḋíoḃ. "A Ċonáin," ar Diarmaid, "is cneaḋaċ atá do ḃéal ⁊ is creimṫe atáid do ṗluca ⁊ is mór an t-at atá it aġaiḋ, ⁊ má 's iad póga na cailliġe do ċréaċtnuiġ mar sin tú is mór an tsearc do ḃí aici ḋuit." "Na huile ḋiombáiḋ orm," ar Conán, "aon duine ṫráċtfas focal liom níos mó ar ċoṁrac nó ar ṫoċṁarc na cailliġe diaḃlaiḋe, go nḋéanfad min-ġreamanna dá ċorp, ⁊ mar an gcéadna ná raċad do ċoṁrac le haon ċailliġ go lá deiriḋ mo ṡaoġal uile."

115. Ciḋ tráċt do pósaḋ inġean an ríoġ ⁊ an Gaisgiḋeaċ Ór-armaċ le ċéile, ⁊ ṫug an rí seoide ⁊ maoine iomḋa uaisle ⁊ mórán éadála ḋóiḃ, ⁊ d'ullṁuiġ Fiann Éireann long Lomnoċtáin ċum triall go hÉirinn. Ciḋ tráċt ar mbeiṫ ḋóiḃ ag gaḃáil ceada ag an ríġ ⁊ ag a muintir, ṫáinig sgéala ċuca go raiḃ fiaḋ ballaċ beann-ċorcra ar an ḃfaiṫċe ⁊ stríoc de gaċ uile ḋaṫ air, ⁊ aḋarca óir air, ⁊ ceiṫre cosa airgid faoi, ⁊ gurab é buḋ áille da ḃfaca súil daonna d'aimṁiḋtiḃ riaṁ. Ṫáinig an rí ⁊ an laoċraḋ

sain uile ar an ḃfaiṫċe, aċt aṁáin Conán do ḃí ar a leabaiḋ leiġis. Do sgaoileaḋ na coin ⁊ na gaḋair i nduiaiḋ an ḟiaiḋ, ⁊ do leanadar é tar ṁaoilinn cnoc ⁊ sliaḃ ndiaṁair ndo-eolais, ⁊ do leanadar an laoċraḋ é mar an gcéadna. Níor ċian dóiḃ mar sin gur éiriġ ceo 'n-a dtimċeall ionnus naċ ḃfaca aon dís díoḃ a ċéile, ⁊ do seolaḋ an t-oċtar sain d'Ḟiannaiḃ Éireann i gcoill dorċa aiṁréiḋ ⁊ do ḃíodar cian d'aimsir ag oibriuġaḋ tré gaċ aċrann dá dtárla ḋóiḃ go rángadar trí caisleáin do ḃí 'san gcoill, ⁊ triallaid ċum an ċaisleáin do b' ḟoigse ḋóiḃ ⁊ do ċonnarcadar an aon ḃean do b' áille de ṁnáiḃ an doṁain go coiṁ-iomlán, 'n-a seasaṁ i ndoras an ċaisleáin ⁊ coinneal ar lasaḋ 'n-a láiṁ.

116. Do ḃeannuiġeadar di ⁊ d'ḟiafruiġ-eadar di cia an áit 'n-a raḃadar, nó cia ba triaṫ nó ba tiġearna air. "Atá," ar an inġean, "náṁaid díḃ-se, eaḋon Oillpiast na gCaisleán nDiaṁair, .i. deirḃśiúr Lom-noċtáin, ⁊ is í do ḃí 'n-a fiaḋ agaiḃ-se dá fiaḋaċ do ḃar meallaḋ annso, ⁊ do ċuir sí an ceo úd in ḃar dtimċeall ċum siḃ do ḋeaġailt ó'n gcuid eile ċum feille oraiḃ, ⁊ ná tigiḋ isteaċ i n-aon ċaisleán díoḃ so, aċt triallaiḋ de luas cos as an áit seo." "Níor ġaḃ eagla ná anḃfainne sinne riaṁ," ar Osgar, "⁊ atá de ró-ṁéad ár dtarta go mb' ḟearr linn bás d'ḟaġáil 'ná a ḟulang níos sia." "Atáim dá ḟógra ḋíḃ," ar sí, "ná blaisiḋ braon dá cuid diġe nó

beiḋ siḃ ina aiṫreaċas." "Ní féidir an sgéal a ḃeiṫ níos measa," ar Goll, "óir muna ḃfaġam deoċ ġeoḃmaoid bás de'n tart."

117. Aċt ċeana téid isteaċ do'n ċaisleán ⁊ do ḃí cailleaċ mór ṁeirgeaċ rómpa istiġ, ⁊ do ċuir sí fáilte rómpa, ⁊ aduḃairt leis an ingin dul ⁊ deoċ a ṫabairt ċum na laoċraiḋe. "Ní ṫiuḃrad," ar an ingean. "Tigiḋ liom," ar an ċailleaċ, "ċum an ċaisleáin seo amuiġ mar a ḃfuil an deoċ." Téid siad léi iarsain, ⁊ ṫug an ċailleaċ soiṫeaċ de ḋiġ ḃlasta ċuca, ⁊ iar n-ól na diġe do'n fear déiḋeanaċ do ṫuiteadar a láṁa ó na guailliḃ díoḃ uile. Annsain do-rinne an ċailleaċ gáire ⁊ d'ḟiafruiġ díoḃ cionnus do ḃíodar. Do ḟreagair Goll ⁊ aduḃairt, "Atámaoid go tubaisteaċ." "Beiḋ siḃ níos measa," ar sí, "óir ḃéarfad-sa bás gráineaṁail diḃ i n-éiric mo ḋearḃráṫar ṁaiṫ ⁊ a ṁná do ṫuit liḃ, eaḋón Lomnoċtán Sléiḃe Riffe, ⁊ ní'l de ċáirde agaiḃ aċt ar fad Ċonáin Ṁaoil do ṫabairt liom."

118. Iarsain d'imṫiġ an ċailleaċ uaṫa d'éis glais do ċur orṫa, ⁊ d'ḟág iad go duḃaċ dubrónaċ. Mar sain dóiḃ go dtáinig an ingean ċuca, ⁊ do ċuir a ceann isteaċ tré ḟuinneoig do ḃí ar an gcaisleán, ⁊ d'ḟiafruiġ díoḃ cionnus do ḃíodar. "Atámaoid go tréiṫ lag," do ráiḋ Osgar, "óir do ṫuiteadar na láṁa ḋínn." "Truaġ sain," ar sí, "laocraḋ coṁ breáġ liḃ do

ṫuitim amlaiḋ, ⁊ ní'l faġáil leiġis go bráṫ ḋíḃ gan deoċ d'ḟaġáil as corn na mbuaḋ, ⁊ ní'l de ċáirde agaiḃ aċt Conán a ṫabairt léi, ⁊ dá mbeaḋ sluaġ an doṁain ag gaḃáil de ċlaiḋṁiḃ uirṫi ní ḋeargfaḋ siad uirṫi gan Ġa Ḋearg Ḋiarmada Uí Ḋuiḃne, ⁊ raċad-sa go dtí an rí ag iarraiḋ an ċuirn an tan raċas an ċailleaċ 'n-a codlaḋ, óir," ar sí, "ṫugas grāḋ ró-ṁór d'Osgar sul ċonnairc mé riaṁ é le méad a ċlú ⁊ a ġaisgiḋ, ⁊ níos mó an tan ċonnairc mé annso é, ⁊ ní'l rí ná flaiṫ 'san doṁan is mó saiḋḃreas 'ná mé, ⁊ is leat-sa an t-iomlán de, má ġeoḃair liom mar ṁnaoi, a Osgair." Do labair Osgar ⁊ aduḃairt go mbuḋ í a roġa tar ṁnáiḃ an doṁain.

119. An tan do ċuaiḋ an ċailleaċ ċum suain, do ċuaiḋ an inġean ⁊ a cumal coiṁdeaċta go dún ríoġ Oileáin na mḂeo, ⁊ buailid ag an doras. D'ḟiafruiġ an doirseoir cia ḃí ann. "Teaċtaireaċt atá againn ó Ḟiannaiḃ Éireann," ar sí. Do léigeaḋ isteaċ iad do láṫair an ríoġ ⁊ na maiṫe eile do ḃí tar éis teaċta isteaċ an tan do ċuaiḋ ḋíoḃ teagṁáil le Fiannaiḃ Éireann iar ndéanaṁ iomaid ċuarduiġṫe dá lorg, ⁊ do ḃíodar lán de lúṫġáir ó sgéal d'ḟaġáil uaṫa. D'uṁluiġ an inġean do, ⁊ d'innis gur baineaḋ na láṁa ó na guailliḃ d'Ḟiannaiḃ Éireann tré ḋraoiḋeaċt ⁊ feill-ḃeart deirḃṡeaṫar Lomnoċtáin. "Beag a ċreidim-se ded ġlór," ar Conán

Maol, "óir ní ḃainfidís fir an doṁain na láṁa de'n oċtar úd." "Dá ṁéid do ḋóċas asta," ar an inġean, "do ḃain aon ċailleaċ aṁáin na láṁa ḋíoḃ uile, ⁊ dá mbeiṫeá-sa 'n-a ḃfoċair—" "Is beag m'iongantas anois," ar Conán, "iad ag cailleaṁaint a láṁ, ⁊ fós dá gcaillidís a gcosa le dul do ċoṁrac le cailliġ."

120. Do ġaḃ an rí ⁊ an laoċraḋ a gculaiḋṫe caṫa umpa, ⁊ duḃairt le Conán teaċt leo d'ḟóiriṫin a ċarad. Duḃairt Conán ná raċaḋ le n-a ṁarṫain i n-aon áit i mbeaḋ cailleaċ. "Is fada gurab iad-san d'ḟágfaḋ tusa i ngéiḃeann gan fóiriṫin ort," ar an Ridire Duḃ, "⁊ tar linne anois sul ṫiocfas an ċailleaċ fad' ḋáil, óir is cirte ḋuit-se fóirṫin orṫa 'ná ḋúinne, mórṁór ó ḃímís ag congnaṁ leat." "Dar mo ḃriaṫar," ar Conán, "ní beag liom m'ḟoigseaċt di, ⁊ ní feirrde siḃse dul ann, óir ó ḃuaiḋ sí orṫa súd, is deiṁin ná buaiḋfeaḋ sluaġ an doṁain uirṫi, ⁊ má tá siḃse gan ċéill ní haḋḃar sain go mbeinn-se aṁlaiḋ."

121. Cid tráċt do ṫriall an rí ⁊ na ridiri eile i gcuideaċtain na hinġine, ⁊ beirid an corn leo, ⁊ iar roċtain an ċaisleáin dóiḃ brisid ⁊ réabaid na doirse, ⁊ ṫug an inġean deoċ d'Ḟiannaiḃ Éireann as an gcorn, ⁊ do ċeangladar a láṁa dá nguaillib coṁ maiṫ ⁊ do ḃíodar riaṁ. Do ṗóg Osgar an inġean ⁊ d'ḟiafruiġ di cé hí féin. "Atá, inġean do ríġ Loċlann mise,"

ar sí, "⁊ is é ṫóg na caisleáin seo ⁊ ṫug sé a raiḃ d'ór ⁊ d'airgead ⁊ de ṡeoidiḃ uaisle eile aige i dtaisgiḋ ionnta ḋaṁ-sa, ⁊ a gcúram ar an gcaillig, mar is í d'oil é féin, ⁊ ní'l tiġearna fa'n doṁan naċ ḃfuil a ḋíol de spré ann."

122. D'éiriġ an ċailleaċ go moċ ar maidin, óir do b'ḟada léi gan Conán a ḃeiṫ aici, ⁊ ar ḃféaċain amaċ ḋi do ċonnairc sí doirse an ċaisleáin uile réabṫa, ⁊ Fiann Éireann 'n-a seasaṁ ann, ⁊ an inġean 'n-a ḃfoċair. D'ḟill isteaċ ⁊ do ċuir a culaiḋ caṫa uimpi ⁊ ṫáinig d'ionnsaiġe na Féinne. An tan do ċonnairc an inġean an oill-ṗiast ċailliġe ag déanaṁ uirti do sgread ⁊ adubairt, "A Ḋiarmaid uí Ḋuiḃne, muna muirḃfiḋ tusa an ċailleaċ atámaoid uile caillte." Do ḃog ⁊ do ḃeartuiġ Diarmaid an Ċraoiseaċ Ḋearg, ⁊ ṫug roġa urċair ḋi d'ionnsaiġe na cailliġe go ndeaċaiḋ tré n-a cliaḃ go croiḋe. "A Ḋé dá n-aḋraim," ar an ċailleaċ, "is mairg dár ḃain an t-urċar sain, óir is í seo sleaġ Ḋiarmada Uí Ḋuiḃne trasna mo ċléiḃ." "Is í ċeana," ar Diarmaid. "Maiseaḋ," ar sí, "muna mbeaḋ an t-urċar sain, do ḃainfinn na cinn díḃ uile;" ⁊ iar ráḋ na ḃfocal sain do ṫuit an t-anam aisti. Do ṗreab Osgar i gcoinne na hinġine ⁊ do ṗóg go dil ⁊ go díoċra í, ⁊ an Ḟiann uile mar an gcéadna.

123. Dála Ċonáin iar n-imṫeaċt do'n ríġ ⁊ do na laoċaiḃ do ḃí i n-a ḟarraḋ as

an dún d'ionnsaiġe Fiann nÉireann, do ġaḃ uaṁan ⁊ eagla roiṁ an gcailliġ é, mar do ċualaiḋ go raiḃ sí ag braṫ ar ṫeaċt fa n-a ḋáil, aduḃairt nár ḋíon dó ḃeiṫ i n-aon áit de'n ríoġaċt sain, ⁊ aduḃairt le Corc Leaṫan-armaċ ⁊ le Dáire Laoċ-armaċ, dís de ṫaoiseaċaiḃ teaġlaiġ an ríoġ, dul leis ċum na luinge. Do ḟreagradar sain ⁊ d'ḟiafruiġeadar de créad an fáṫ a raiḃ sé ag dul ċum na luinge an t-am san d'oiḋċe. D'innis Conán dóiḃ gurab le heagla ⁊ ag teiċeaḋ roiṁ an gcailliġ ḋiablaiḋe sin do ḃí sé, ⁊ naċ stadfaḋ go raċaḋ go hÉirinn. "Ná fanfaiḋ tú leis an gcuid eile ded ċuideaċtain?" ar các. "Ní ḟanfad," ar Conán, "óir atáim deiṁneaċ go ḃfuilid sin iar n-a marḃaḋ leis an gcailliġ, ⁊ go mbeiḋ sí annso gan ṁoill ċum mise do ṁarḃaḋ mar an gcéadna, ⁊ is briaṫar ḋaṁ-sa ná beiḋ mé féin le faġáil aici." "Is cirte ḋuit dul d'ḟóiriṫin do ṁuintire," ar iad, "⁊ raċam-ne leat." "Is féidir liḃ-se dul ann," ar Conán, "má's maiṫ liḃ féin, aċt is deiṁneaċ ná raċad-sa níos foigse ná so ḋí go bruinne an ḃráṫa."

124. Leis sin do ġluais Conán amaċ, ⁊ do lean an dís taoiseaċ é, ⁊ ag gaḃáil imeall na faiṫċe ḋóiḃ do ḃí liag mór ċloiċe 'n-a seasaṁ ar a ceann ann rómpa, ⁊ ar a feicsin do Ċonán do ġaḃ uaṁan mór é, óir do ṡaoil gur ḃ' í an ċailleaċ do ḃí ann, ⁊ do riṫ ċum siuḃail go tréan-láidir

i luas na gaoiṫe glan-ḟuaire. Do leanadar na gaisgiḋiġ é ⁊ gan breiṫ aca ar ṫeaċt suas leis, aċt aṁáin go raḃadar i n-ionad raḋairc ḋó, ⁊ do ḃí Conán deiṁneaċ gur ḃ'í an ċailleaċ do ḃí 'n-a ḋiaiḋ, ⁊ do ḃíodar dá leanaṁaint coiḋċe go ndeaċaiḋ sé as a raḋarc isteaċ i ndiaṁair coille a raiḃ céad míle i n-a ḟad ⁊ níor ḃ'ḟéidir leo raḋarc d'ḟaġáil air ó sin ale, ⁊ d'ḟilleadar na gaisgiḋiġ tar a n-ais do'n dún.

125. Dála an ríoġ ⁊ na Féinne d'ḟanadar i ndún na cailliġe an oiḋċe sin ⁊ an lá 'n-a ḋiaiḋ, ⁊ ní raiḃ rí ná tiġearna 'san doṁan ag a raiḃ oiread saiḋḃris ⁊ do ḃí i ndún na cailliġe. Ciḋ tráċt do ċuadar tar a n-ais go dún an ríoġ, ⁊ do hinnseaḋ turus Ċonáin dóiḃ, ⁊ is mór an greann ⁊ an ċuideaċta do rinneadar de'n uaṁan sain do ġlac Conán roiṁ an gcarraig. Aċt ċeana ċuireadar an t-ór ⁊ na séada éagsaṁla eile do ḃí i ndún na cailliġe i luing lomnoċtáin, ⁊ ní raiḃ moill orṫa gan gluaiseaċt aċt ar feaḋ Ċonáin d'ḟaġáil ⁊ ḃíodar mar sin go ceann seaċtṁaine, ⁊ daoine gaċ aon lá ar lorg Ċonáin, go ndubairt an rí fa ḋeireaḋ, "Is baoġal liom," ar sé, "gurab é faṫaċ na Cairrge Duiḃe do ṫeangṁuiġ leis, ⁊ má's é, cuiriḋ ḃar súil de."

126. D'ḟiafruiġ Osgar de cé an sórt duine an t-aṫaċ sain. "Atá," ar an rí, "faṫaċ mór reaṁar-ċnáṁaċ, ċoṁnuiġeas

'san gcarraig ḋuiḃ i gceart-lár na coille diaṁaire. Atá troiġ ⁊ fiċe ar aoirde ann, ⁊ an oiread eile ar a leiṫead, ⁊ ní hionċoṁraic laoċ 'san doṁan leis, ⁊ an crann is mó 'san gcoill do ṫairngeoċaḋ as a ṗréaṁaiḃ é le neart a láiṁe, ⁊ tugann cuairt na críċe seo uair 'san mbliaḋain, ⁊ ní'l duine ná beaṫaḋaċ dá dteangṁann leis ná beireann ċum siuḃail." "Luiġim-se fam' armaiḃ gaisgiḋ," ar Osgar, "ná raċad go hÉirinn go bráṫ nó go dtuitfiḋ sé liom, nó mé leis."

127. Annsan do ġluaiseadar i dtóraiḋeaċt Ċonáin, an t-oċtar Féinniḋe ⁊ an ceaṫrar ridirí ó'n Doṁan Toir, ⁊ gaḃaid umpa a gculaiḋte caṫa, ⁊ téid d'ionnsaiġe na coille ⁊ do ċuir an rí eolaiḋte leo, ⁊ timċeall meaḋóin lae rángadar tosaċ na coille, ⁊ is mall an imṫeaċt do-ġnídís le tiuġaċt ⁊ doirċeaċt na coille diaṁaire sin, go dtáinig deireaḋ lae orṫa, ⁊ do ċonnarcadar sgaoṫ de ṁucaiḃ fiaḋaine ⁊ caiṫid a sleaġa leo ⁊ marḃaid trí tuirc ⁊ do-rinneadar morc mór teineaḋ ⁊ ċuireadar ar ṫrí bearaiḃ cruaḋ-ċoille le taoḃ na teineaḋ iad, ⁊ an tan ba rósta iad d'iṫeadar a sáiṫ díoḃ ⁊ ċodladar go maidin. Dá lá déag ar an moḋ sain dóiḃ ag tóraiḋeaċt Ċonáin, ⁊ iar n-éirġe ġréine an treas lá déag do ċonnarcadar an ċarraig ċeann-duḃ urġránna ċoṁ duḃ leis an ngual ag éirġe i n-aoinḟeaċt leis an aer. D'innis an t-eolaiḋe dóiḃ go raiḃ

an ċarraig sin folaṁ fúiṫi ⁊ gurab ann do ċoṁnuig an faṫaċ.

128. Aċt ċeana ṫángadar go bun na cairrge urġráinne sin, ⁊ níor ḃ'ḟada go gcualadar uall-ġáir ṁór innti, ⁊ d'aiṫniġeadar gur ḃ'í uaill Ċonáin í, ⁊ leis sin do luaṫuiġeadar ċum na háite, ⁊ ar dteaċt i ḃfoigseaċt urċair ṡleiġe do'n doras do ċonnarcadar Conán ag gearraḋ connaiḋ ċum teineaḋ, ⁊ máṫair an ḟaṫaig 'n-a seasaṁ taoḃ leis, ⁊ an uair ná taiṫniġeaḋ léi mar do ġearraḋ Conán an connaḋ do ḃuaileaḋ buille de ċórda ċruaiḋ ċnáibe tarsna an droma ⁊ na slinneán air, ⁊ do ċuireaḋ Conán uaill ṁór as le gaċ buille ⁊ d'ḟéaċaḋ go truaġ ar an gcailliġ. Do ġlac fearg ṁór Diarmaid iar ḃfeicsin smaċta na cailliġe ar Ċonán, óir do ḃ'ionṁain le Diarmaid Conán, ⁊ ṫug urċar de'n ġa ḋearg d'ionnsaiġe na cailliġe le hiomlán a nirt gur ċuir tré n-a croiḋe í, ⁊ do ṫuit sí marḃ ar an láṫair sin.

129. An tan do ṫuit an ċailleaċ do ṫóg Conán a ċeann ⁊ d'ḟéaċ 'n-a ṫimċeall ⁊ do ċonnairc Fiann Éireann ⁊ do riṫ dá n-ionnsaiġe ⁊ do ṗóg go dil ⁊ go díoċra iad. Annsain do laḃair Diarmaid ⁊ is é aduḃairt: "A Ċonáin," ar sé, "measaim naċ ḃfuil sgaraṁaint agat le coṁrac na gcailleaċ, ⁊ iad uile ag treisiuġaḋ ort." "Léig ṫart an searḃ-ċoṁráḋ sain, ⁊ muna mbeaḋ go ḃfuilim-se fann breoite ⁊ gan m'arm gaisgiḋ agam do-ḃéarfaḋ do

ċroiḋe ḋíol ann ; ⁊ ba córa ḋuit, uaṁan a ḃeiṫ ort roiṁ an aṫaċ atá annso, ⁊ cionnus ṫiocfaḋ leat a ṁarḃaḋ, ná ḃeiṫ ag tráċt ar an láiṁ láidir atá cailleaċa do ḋéanaṁ orm-sa, ⁊ muna marḃtar an t-aṫaċ sul ṫiocfas sé i gcóir caṫa, muirḃfiḋ seisean siḃ uile."

130. "Innis dúinn a Ċonáin," ar Goll, "cionnus do ṫáinig tú ċum an aṫaig." "Atá," ar Conán, "an uair d'imṫig an rí ⁊ na gaisgiḋiġ do ḃar n-ionnsaiġe go caisleán deirḃṡeaṫraċ Lomnoċtáin, do ġlac uaṁan ⁊ sgannraḋ mór mé roiṁ an gcaillig, óir do tuigeaḋ ḋam nár ḋíon aon áit 'san ríoġaċt dam. Annsain gaḃaim m'arm gaisgiḋ umam ⁊ d'iarras ar ḋís taoiseaċ teaġlaiġ an ríoġ teaċt dom ċoiṁdeaċt gus an luing mar do ḃí an oiḋċe ann, ⁊ d'innseas dóiḃ go raċainn go hÉirinn, ⁊ ag gaḃáil tríd an ḃfaiṫċe ḋam ċonnairc mé deirḃṡiúr Lomnoċtáin ar an ḃfaiṫċe ⁊ do ġlac eagla mé roimpi ⁊ do riṫeas ċum siuḃail tar ṁaoilinn cnoc ⁊ gleann ⁊ an ċailleaċ ag riṫ im ḋiaiḋ ⁊ do tuigṫí dam gaċ tráṫ go mbeinn ar láiṁ aici, ⁊ gaċ aon liú dearg im ḋiaiḋ aici ag búirfeaḋ ⁊ ag glaoḋaċ orm.

131. "Níor ċian dam ar an dtréin-riṫ sin gur seolaḋ isteaċ 'san gcoill seo mé, ⁊ do ḃí mé ar an dtréan-ġluaiseaċt sain ar feaḋ seaċt lá go n-oiḋċe gan biaḋ gan codlaḋ gan suaiṁneas, ⁊ an ċailleaċ im ḋiaiḋ, ⁊ iar dteaċt na hoiḋċe an seaċtṁaḋ lá do ṫuiteas ċum talṁan ⁊ gan cumas

agam dul níos sia, gan ḃríġ i gcois ná i láiṁ liom, ⁊ muna mbeaḋ mo ċulaiḋ gaisgiḋ ḃeiṫ orm ní ḃeaḋ greim le ċéile ḋíom, ó sgeaċaiḃ ⁊ ó aċrann na coille. Aċt ċeana do ḃuaileas mo ḋruim le bun crainn ⁊ ṫarraing mé mo ċloiḋeaṁ amaċ ċum coṁraic do ṫaḃairt do'n ċaillíġ, dar liom, do ḃí im ḋiaiḋ, ⁊ an uair ná táinig sí ċugam do ḃaineas aḋḃar boiṫe ⁊ do-rinneas teine ⁊ d'imṫiġeas annsan ag féaċain fiaḋaiġ ar biṫ, ⁊ ní fada ċuaiḋ mé an tan do ṫeangṁuiġ sgaoṫ de ṁucaiḃ fiaḋaine liom, ⁊ ċaiṫeas urċar sleiġe fúta; ⁊ ṁarḃas muc de'n urċar san, ⁊ do rugas ċum na teineaḋ í ⁊ do ċuireas dá róstaḋ í, ⁊ an tan do ḃí sí rósta d'iṫeas mo ṡáit ḋí.

132. "Annsan do ċuaiḋ mé ċum suain ⁊ níor ḋúisiġ mé go maidin iar n-a ḃáraċ, ⁊ iar músglaḋ ḋam is é áit i raḃas ná 'san gcarraig úd; óir do ġaḃ an faṫaċ ċugam am éigin de'n oiḋċe, an feaḋ do ḃíos im ċodlaḋ, ⁊ ṫug leis ċum na cairrge seo mé. Annsan aduḃairt an faṫaċ go raḃas mór láidir garḃ-ċnáṁaċ ⁊ gur fada ḃí sé ar lorg mo leiṫéide ⁊ gur ṁeas sé gur ṁaiṫ an fear teineaḋ do ḋéanfainn, ⁊ do ċuir ag gearraḋ aḋmaid mé ċum teineaḋ, ⁊ a ṁáṫair 'n-a maor orm, ⁊ an uair ná taiṫniġeaḋ léi mar do ġearrainn é, do ḃuaileaḋ buille de ċórda ċruaiḋ ċnáibe orm ionnus go saoilinn go ngearrfaḋ go cnáiṁ mé." Do

ḃain Conán a ċuid éadaiġ ḋe annsain, ⁊ do ṫaisbeán é féin dóiḃ, ⁊ ní raiḃ órlaċ dá ċorp gan a ḃeiṫ duḃ gorm ó rian an ċórda, ⁊ a ċuid feola ag loḃaḋ ⁊ ag ḃréanaḋ ó ġnáṫ-ḃualaḋ na caillíġe. "Dar do láiṁ, a Ċonáin," ar Diarmaid, "an ċailleaċ is ciontaċ tusa ḃeiṫ ins na rioċtaiḃ sin is suaiṁneasaċ atá sí, óir níor ċorruiġ sí ó'n ḃfaiṫċe ó ṡin ⁊ ní ċorróċaiḋ go gcasfaiḋ tú arís do'n ḟaiṫċe." "Is beag a ċreidim ded ġlór," ar Conán, "óir do ḃí sí ag riṫ ⁊ ag glaoḋaċ orm."

133. Iar sain d'innis Goll do gur ḃ' liag na mbeann do ḃí mar ċailleaċ aige, ⁊ gurab iad dís taoiseaċ an ríoġ do ḃí ag glaoḋaċ air, ⁊ d'innis do mar an gcéadna gaċ ar éiriġ dóiḃ féin ⁊ mar do ṁarḃ Diarmaid deirḃṡiúr Iomnoċtáin. Iar sain do ġaḃ náire ró-ṁór Conán ⁊ do ḃ'ḟearr leis a ḃás 'ná a ḃeaṫa.

134. Aċt ċeana níor ċian dóiḃ ar na hiomráiḋtiḃ sin an tan ċonnarcadar an t-aṫaċ armṫa éidiġṫe ⁊ claiḋeaṁ dá láṁ aige ⁊ do bruiṫfiḋe mart nó torc i ndorn-ċlaḋ an ċlaiḋiṁ sin, ⁊ do ḃí mar an gcéadna sleaġ ṁór ċrann-raṁar ċaṫa aige n'a raiḃ díċeall dise laoċ a hiomċar, ⁊ do ṫáinig dá n-ionnsaiġe ar an orduġaḋ sain. Do labair Conán ⁊ adubairt, "A Ḋiarmaid uí Ḋuiḃne," ar sé, "muna dtige leat-sa an t-aṫaċ do ṁarḃaḋ sul do ṫig dár láṫair ní léigfiḋ sé duine againn beo as an ionad

so, ná dá mbeadh sluagh na críche in bhar bhfochair."

135. Annsain ghluais Diarmaid de choiscéimibh troigh-éasgaidhe dá ionnsaighe, ⁊ ar a fheicsint sin do'n athach do chuir aon gháir amháin bhriste catha as, ionnus gurab iongantach ná deachadar i ngealtacht nó i dtáimh-néalaibh báis ó ghéimeannaibh na gcnoc ⁊ na ngleann 'n-a dtimcheall, ⁊ leis sin thug an dís sin rian urchair dá sleaghaibh fo chorpaibh a chéile, ionnus nár mhó blaodhm thóirnighe 'ná an torann do-rinneadar ag briseadh ⁊ ag réabadh an aeoir rompa. Gidheadh thug Diarmaid baoith-léim éadtrom ó thalamh, ionnus go ndeachaidh reamhairsleagh an athaigh i leath-taobh seacha, gidheadh do chuaidh sleagh Dhiarmada mar ba ghnáth leis trés an athach ó ucht go formna gur thuit an conablach marbh ar an láthair. Léimeann Diarmaid dá ionnsaighe ⁊ thug béim díoghla dá chlaidheamh 'san muinéal dó, gur sgar a cheann ó n-a cholainn leis an mbuille sin.

136. Iomthúsa Dhiarmada ⁊ a mhuinntire ghluaiseadar rómpa d'éis an ghníomha sain, ⁊ ní haithristear sgéala ortha go rángadar faithche dhúna an ríogh; ⁊ ar ndéanamh ar an gcarraig dóibh, do chuir Conán le báinidhe ⁊ gealtachas, adubhairt Diarmaid, "A Chonáin, is amhlaidh is cóir dhuit-se a dhéanamh anois, sásamh a bhaint de'n chailligh a chuir tú chum reatha ó'n áit seo, i n-éiric gach dochair ⁊ ocrais dá bhfuarais ag imtheacht tré choilltibh diamhaire do-eolais, ⁊ fós i

n-éiric t'ḟola ⁊ t'ḟeóla a ḃeiṫ loḃṫa ar do ċnáṁaiḃ." An uair do ċuala Conán tráċt ar an gcailliġ, ṫug cruṫ maiṫ ar éagcruṫ ⁊ ṫáinig airḋeana a ḃáis dá ionnsaiġe. "Créad sin ort, a Ċonáin?" ar Diarmaid; "ba ḋóiġ liom go ḃfuilid gaoiṫe an ḃáis ag teaċt ort." "A Ḋiarmaid," ar Conán, "sáḃáil mé ó'n gcailliġ, ⁊ beiḋ mé dod réir in gaċ níḋ is maiṫ leat go lá mo ḃáis." "Siuḃail liom-sa anois," ar Diarmaid, "⁊ coingeóḃad an ċailleaċ ḋuit go sgriosaiḋ tú le claiḋeaṁ a ḃfuil d'ḟeóil ar a cnáṁaiḃ di amaċ." "Do b'ḟéidir gur cailleaṁaint orm do ḋéanfá a Ḋiarmaid" ar Conán. "Luiġim fám armaiḃ gaisgiḋ ná caillfead" ar Diarmaid; "⁊ a Ċonáin," ar sé, "ar ċailleas riaṁ ort?"

137. "Níor ċaillis," ar Conán. Iar sain do ġluais Diarmaid roiṁe ⁊ Conán ag imṫeaċt go mall leasg trom-aigeantaċ n-a ḋiaiḋ, ⁊ iar roċtain na cloiċe do Ḋiarmaid adubairt le Conán éiric ṁaiṫ do ḃaint de'n ċailliġ do ċuir le baois ⁊ gealtaċas é. "A Ḋiarmaid na mban," ar Conán, "is mairg máṫair a rug ṫú ⁊ is mairg bean do altrom ṫú, ⁊ luiġim fám armaiḃ gaisgiḋ gurab tusa an ċéad duine a mbainfead éiric de, i ndíoġail a ḃfuaras d'anśóġ go dtrásta:"—⁊ iar n-a ráḋ sain ṫug buille faoḃraċ dá ċlaiḋeaṁ ċum Diarmada. Do ṫóg Diarmaid a sgiaṫ i n-aġaiḋ an ḃuille, ionnus ná ráinig do

Conán doċar ná díoġḃáil a ḋéanaṁ do. Tugann Conán an dara buille ⁊ do riṫ Diarmaid ċum siuḃail ⁊ do lean Conán é. Tógaid cáċ gáire fonaṁaide fa Ċonán. D'iompuiġ Conán ó Ḋiarmaid ⁊ ṫug aġaiḋ orṫa sain. Sgaipid sin uile ar feaḋ an ṁaċaire, ⁊ do ċrom Conán ag búirfeaḋ le confaḋ buile, ⁊ do ḃí ar an aiste sin go dtáinig Goll ⁊ Osgar ⁊ gur ċuireadar ċum suaiṁnis é, ⁊ rinneadar síoṫ idir é féin ⁊ Diarmaid.

138. Iar sain téid ċum an dúna, ⁊ do ṫáinig an rí ⁊ sluaġ an dúna 'n-a gcoinne ⁊ 'na gcoṁḋáil, ⁊ fearaid fíor-ċaoin fáilte rómpa, ⁊ is mór an lúṫġáir do ḃí ar ṡluaġaiḃ na críċe uile tré ḃás an aṫaiġ, óir is iomḋa díoġḃáil do-ġníoḋ sé ḋóiḃ, óir do ṫugaḋ cuairt na ríoġaċta uair 'san mḃliaḋain ⁊ do ḃeireaḋ leis an méid áirnéise dá dteangṁaḋ leis, ⁊ ṫugaḋ dearg-ár na críċe go huile.

139. Dála Ċonáin, do ḃ'éigean do luiġe ar a leaḃaiḋ, óir do ḃí sé créaċtnuiġṫe go hiomarcaċ ó ċoiṁeasgar na gcailleaċ. Do tugaḋ liaiġ an ríoġ ċuige, ⁊ do ḃ'éigean urṁór a ċuid feóla a ġearraḋ ḋe amaċ, ⁊ do ḃ'faḋa go raiḃ sé leiġeasta, aċt d'fan an ċuid eile de'n Ḟéinn leis, óir ar ṁaiṫeas na cruinne ní raċaidís a-ḃaile gan Conán a ṫaḃairt leó. Giḋeaḋ, ní ṫiocfaḋ Conán go hÉirinn coiḋċe leó go dtugadar uile briaṫra ⁊ mionna ḋo ná tráċtfaidís i nÉirinn ar a eaċtra leis na

cailleacaibh. Cidh trácht, do ghléasadar Fianna Éireann iad féin chum a dturais do chur díobh, ⁊ ceileabraid do'n ríg ⁊ dá theaghlach ⁊ ba dubhach dubhrónach do bhí an rí i ndiaidh na Féinne, óir níor theangmhuig leis riamh cuideachta ba ghreannmhaire ⁊ ba shuairce 'ná iad.

140. Acht cheana, do ghluaiseadar chum an chuain, ⁊ ag gabháil tar liaig na mbeann dóibh d'fhéachadar ar a chéile ⁊ do-rinneadar gáire. "Luighim fám armaibh gaisgidh," ar Conán, "muna mbeadh méid m'anbhfainne, ⁊ gan mé im lán-neart fós tar éis ar chailleas dem chuid fola ⁊ feóla, go dtiubhrainn cúis guil ⁊ gártha caoi ⁊ uchláin daoibh i n-ionad an gháire; ⁊ ó fuaras fios bhar miosgaise ⁊ bhar ndrochaignidh, casfad arís do'n dún tar m'ais ⁊ ní rachad go hÉirinn go bráth,"—⁊ d'iompuigh uatha ⁊ do rith tar 'ais do'n dún. Do lean Goll ⁊ Osgar ⁊ Diarmaid é, ⁊ thugadar mionna ⁊ móir-bhriathra do ná tráchtfaidís aon focal i nÉirinn choidhche ar aon ní dár imthigh air. Annsain d'aontuigh Conán dul leó, ⁊ téid ar bord luinge ⁊ seólaid go nuige an t-Oileán Doilbhthe, mar ar fhág Diarmaid a bhean, ⁊ beireann leis í féin ⁊ saidhbhreas caisleáin Lomnochtáin ar bord ⁊ fágaid slán ⁊ beannacht ag rígh an Oileáin Doilbhthe, ⁊ beirid an nídh céadna uatha, ⁊ ní haithristear sgéala ortha gur ghabhadar cuan ⁊ caladh-phort i gcuan mór-longach Luimnigh ⁊ fuaradar Fionn ⁊ an Fhiann

rómpa ann, óir do ḃí 'fios aca do réir na fáistine an lá ṫiocfaidís i dtír ann.

141. Triallaid 'n-a gcoinne ⁊ 'n-a gcoṁḋáil, ⁊ pógaid go dil ⁊ go díoċra iad ⁊ d'fiafruiġ Fionn cia an dá ríoġain sin ṫugadar leó. D'innis Conán do gurab í inġean ríoġ Loċlann do ḃí ag Osgar ⁊ inġean ríoġ an Oileáin Doilḃṫe ḃí ag Diarmaid. "Dar do láiṁ, a Ċonáin," ar Fionn, "ní gan seód do ṫángais-se féin, óir is deas an caipín sin ort." Do ṫóg an Ḟiann uile gáir ṁagaiḋ fa Ċonán, ⁊ leis sin do ġaḃ fearg ṁór é, ⁊ do ġluais ċum siuḃail ó'n ḃḞéinn, go nár ġaḃ leó ó'n lá sain go lá a ḃáis ar Ṡliaḃ Ċallainne; ⁊ ar son na coda eile de'n Ḟéinn, ní mór a ċodladar an oiḋċe sin leaṫ ar leaṫ, aċt Osgar ag sgéalaiḋeaċt ar gaċ ar imṫiġ orṫa ó sgaradar leó, ⁊ do ċuirfeaḋ sé iongantas ar aon druing aċt ar Ḟiannaiḃ Éireann.

142. Aċt ċeana is fuaṫṁar feargaċ do ḃí Conán d'Osgar tré ḃeiṫ ag sgéalaiḋeaċt air féin ⁊ ar na cailleaċaiḃ tar éis an ġeallaṁna do-rinne sé féin ⁊ an ċuid eile dá ċuideaċtain do a ḃriseaḋ; ⁊ níor ḃ'fearr leis a ḃeaṫa 'ná a ḃás, ⁊ do smaoin sé ina aigneaḋ féin ná raiḃ aon tsuaiṁneas aige le faġáil i ḃḞiannaiḋeaċt as sain suas go bráṫ. Do ṁeas sé gan imṫeaċt go n-íocfaḋ sé a ḟearg ar ċuid éigin de'n Ḟéinn; ⁊ do ċaiṫeadar an aimsir mar sin go ceann seaċtṁaine, ⁊ gaċ árd 'n-a ngeoḃaḋ

Conán do ḃíoḋ gaċ n-aon ag sgige ⁊ ag fonaṁaid faoi. D'éist sé leó nó gur ceapaḋ lá áiriṫe ċum fiaḋaiġ ⁊ seilge le Fionn sa Ṡliaḃ Ḃaoi an Ríoġ ; ⁊ ar sreaṫaḋ ⁊ ar sraonaḋ na seilge sin leó, aduḃairt cuid d'ógaiḃ baoiṫ-ċéilliḋe na Féinne le Conán go raiḃ cailleaċ na Ḃinne Ḃuirbe armṫa éidiġṫe rómpa 'san ngleann ⁊ go mbagrann sí ár sluaġ ⁊ diṫ daoine do ṫaḃairt ar ṡeaċt gcaṫaiḃ na nGnáṫ-Ḟéinne.

143. An tan do ċuala Conán sain d'aiṫin sé gur ċuige féin do ḃíodar, ⁊ ṫug aġaiḋ orṫa go fíoċṁar boirb-neartṁar tréan-láidir, ⁊ níor sguir de'n ruaṫar sain gur ṁarḃ seaċt gcéad de'n Féinn. Iar sain do ṫriall roiṁe i n-aiṫġiorra gaċa conaire go ráinig Luimneaċ, ⁊ níor stadaḋ leis go ráinig an dún aoiḃinn seaċt míle ó Luimneaċ amaċ mar a raiḃ Aonġus na Cairrge, ⁊ do ċoṁnuiġ annsain i bfoċair Aonġuis ar feaḋ seaċtṁaine, ⁊ do ṫaitniġ aer ⁊ aoiḃneas na háite sin leis, óir ní raiḃ i nÉirinn fá'n am sain aon áit ba breaġṫa aoiḃne 'ná é. Agus dá ṁéid an greann do ġlac Conán do'n áit, is mó 'ná sain go mór an greann do ġlac sé do ṁnaoi Aonġuis. Aċt ċeana lá dár éiriġ Aonġus ⁊ Conán amaċ ar an bfaiṫċe aoiḃinn aeraiġ do ḃí ar an taoḃ ṫeas de'n dún, aduḃairt Conán, "A Aonġuis, ní mór duit ceaċtar dá ċúinse a ṫaḃairt daṁsa anois." "Créad iad sain?" ar Aonġus. "Atá," ar Conán, "do ḋún

⁊ do ḃean do ṫabairt dam nó comrac aoin-ḟir."

144. Aduḃairt Aonġus nár ṫaisteal an talaṁ trom-ḟódaċ aon laoċ dá dtiuḃraḋ sé féin a ḃean ná a dún ar eagla a láiṁe, "Aċt," ar sé, "tá deireaḋ lae ann anois, ⁊ do-ḃéarfad comrac i mbáraċ duit." Annsain téid siad do'n dún ⁊ do ċodladar an oiḋċe sin, ⁊ i moċ na maidne ar n-a ḃáraċ do ġaḃadar umpa a gculaiḋṫe caṫa ⁊ cruaḋ-ċomraic, ⁊ téid siad ar an ḃfaiṫċe ḃfóḋġlais ḃféar-uaine amaċ. Annsain d'ionnsuiġeadar a ċéile mar ḋá leoṁan lonnaċa luaiṫ-ḟeargaċa, nó mar ḋá naṫair niṁe neiṁ-eaglaċa, nó mar ḋá ṫarḃ do-ioṁġaḃála troda. Do-rinneadar comrac feiġ fuilteaċ faoḃraċ coiṁneartṁar calma croiḋeaṁail coṁ-uaiḃreaċ roiṁnṁear reaċt-ṁar ró-ġoineaċ bonn-ṁall bas-luaṫ béime-annaċ láiṁ-ḋearg láidir luaṫ-ġoineaċ. Ciḋ tráċt do ḃíodar ar an gcoṁṫuargaint sin ag gearraḋ corp ⁊ cneas a ċéile go cionn trí lá ⁊ teóra oiḋċe gan codlaḋ gan suan gan coiṁnaiḋe, ⁊ ag éirġe gréine an ceaṫ-raṁaḋ lá do ṫug Conán treas-ḃéim coiṁ-neartṁar sgrios-ḟaoḃraċ ċum Aonġuis, gur ṫeilg a ċeann dá ċaoṁ-ċolainn, ⁊ do ḃí sé féin go cneaḋaċ créaċtaċ cró-leóinte tar éis an ċomraic ċruaiḋ sin, ⁊ ḃí bean Aonġuis ag féaċain an ċomraic ar feaḋ na haimsire sin gan biaḋ gan codlaḋ gan suan, ⁊ ṫáinig sí os cionn Aonġuis dá ċaoineaḋ.

145. "Léig dod ḋoġra nó dod ḋuḃrón,"

ar Conán, " gaḃ liom féin feasta." " Ní ġeoḃad-sa leo leiṫéid de ḃodaċ ċoirtiġṫe ċnáiṁ-reaṁar ṫrom-ċeannaċ ṫuaisgeartaċ lem ṡaoġal," ar sí, " is gearr an ċáirde atá agat nó go gcaillfir do ċeann féin i n-éiric ċinn Aonġuis." Agus iar n-a ráḋ sain do ġluais sí ċum siuḃail ⁊ níor stad ⁊ níor ċoṁnuiġ nó go ráinig go dtí Gruagaċ an Ċarráin ḃí míle siar ó ṡruṫ na Máiġe, eaḋón dearḃráṫair Aonġuis na Cairrge, ⁊ d'innis do toisg ⁊ fáṫ a turuis. Annsain do ṁóidiġ ná caiṫfeaḋ aon ġreim biḋ ná diġe go mbainfeaḋ a ċeann de Ċonán i n-éiric a ċinn do ḃaint d'Aonġus, ⁊ i moċ lae ar n-a ḃáraċ do ġaḃ uime a ċulaiḋ caṫa ⁊ cruaḋ-ċoṁraic, ⁊ do ġluais roiṁe i n-aiṫġiorra gaċa conaire ⁊ i réim ḋíreaċ gaċa caoiṁ-eolais, ⁊ an ḃean mar an gcéadna mar aon leis, ⁊ níor ċoṁnuiġeadar nó go rángadar an dún aoiḃinn, ⁊ do ḃuail an gruagaċ a sgiaṫ go lonn loisgneaċ, ⁊ d'iarr coṁrac ar Ċonán ⁊ d'ḟreagair Conán é go mear-láidir tréan-ċalma, ⁊ buḋ é críoċ an ċoṁraic gur ḃain Conán a ċeann de'n ġruagaċ, ⁊ coṁmaoiḋeas Conán an gníoṁ sain i ḃfiaḋnaise ċáiċ.

146. Cid tráċt ní raiḃ aon lá go cionn bliaḋna 'n-a ḋiaiḋ sin ná raiḃ coṁrac nua ar Ċonán ag caraid Aonġuis ⁊ ag a ṁuinntir, ⁊ do ḃain Conán na cinn díoḃ uile, ionnus go raḃadar trí ċéad trí ḟiċid ⁊ cúig cinn ċuraḋ ⁊ caiṫ-ṁíleaḋ aige ar

ḃearaiḃ iarainn timċeall balla an dúna, ionnus go ndeaċaiḋ tuaraisg Ċonáin ar feaḋ na ríoġaċta go foirleaṫan, ⁊ go mb'éigean dóiḃ éirġe suas de, óir do ḃíoḋ eagla ar gaċ aon duine roiṁe.

147. Iomṫúsa mná Aonġuis, an uair nár ḃ'ḟéidir léi aon duine d'ḟaġáil do ḃuaiḋfeaḋ ar Ċonán, ṫáinig sí dá ionnsaiġe, ⁊ aduḃairt sí ná mairfeaḋ sí aon tamall as an áit sin i rugaḋ í féin ⁊ a haṫair roimpi, ⁊ go ngeoḃaḋ sí leis dá mbuḋ ṁaiṫ leis. Aduḃairt Conán go mbuḋ ṁaiṫ, óir do ḃí sé i ngráḋ léi go ró-ṁór, ⁊ do ḃíodar go soilḃir síṫeoilte as sain suas i ḃfoċair a ċéile, go rug sí triúr mac dó, do ḃí ar laoċaiḃ láidre cróḋa an doṁain ⁊ d'ḟan Conán annsain go ḃfuair bás, ⁊ gur haḋnaiceaḋ ar an ḃfaiṫċe atá ar an dtaoḃ ṫiar de'n dún é, ⁊ ó'n dún sain, ⁊ ó'n gcoṁnaiḋe do-rinne Conán ann, ⁊ a ċur ann, do goirtí Ráiṫ Ċonáin de, eaḋón an áit ar a dtugtar Ráiṫ Ċonáin indiu

CRÍOĊ.

tacar 25

maithshluagh a host of nobles or a noble host or gathering, Peadar Ua Laoghaire, G J VIII, 18